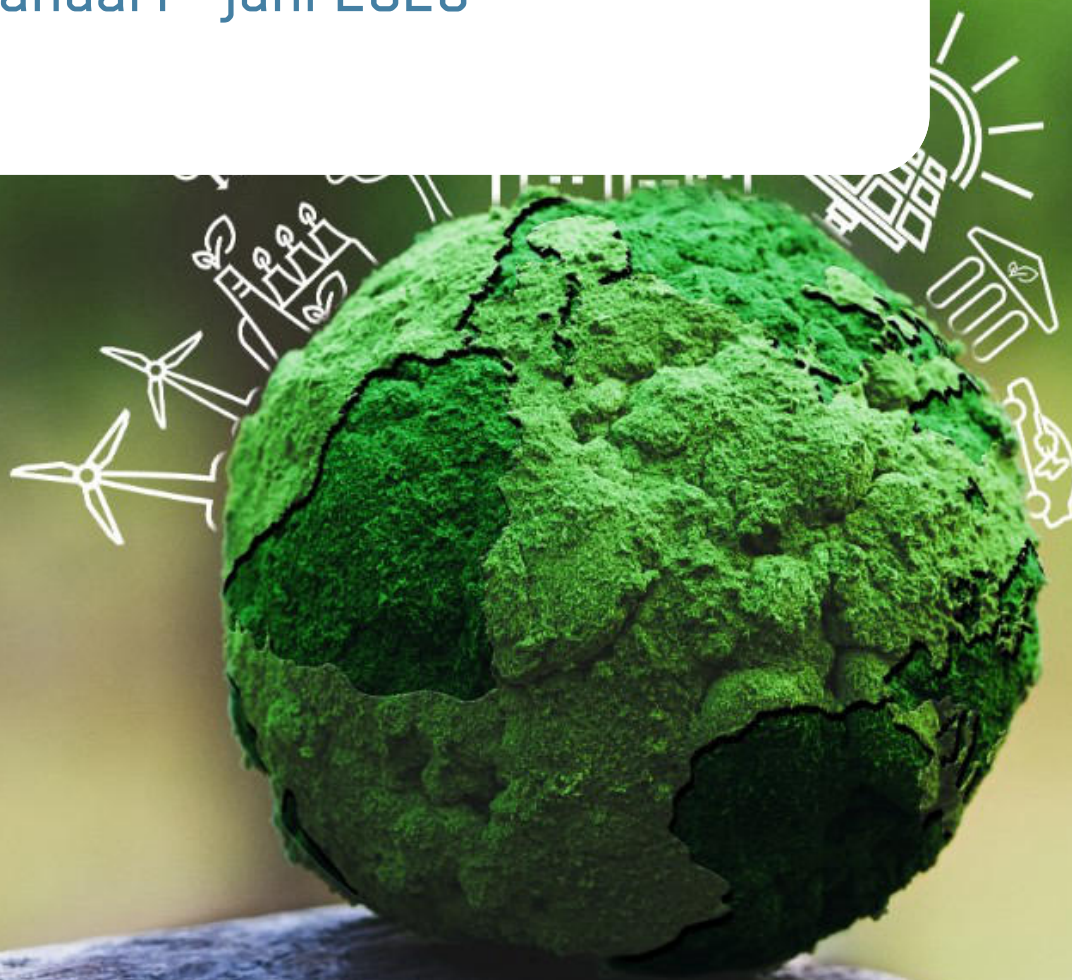

Duurzaam en Verantwoord Beleggen Pensioenfonds ING

Januari - juni 2026

Inhoudsopgave

1.	Inleiding Duurzaam en Verantwoord Beleggen	04
2.	ESG-integratie	11
3.	Screening	13
4.	In- en uitsluitingscriteria	14
5.	Engagement	18
6.	Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen	28
7.	Impact	34
8.	Bijlagen	37
8.1.	Uitgangspunten Global Compact	37
8.2.	Nederlandse Corporate Governance Code (versie 2022)	38
8.3.	Uitsluitingslijst per Q3 2026	39
8.4.	Engagement	47
8.4.1.	Thematische engagement voortgang	47
8.4.11.	ESG dialoog Nederland	110
8.4.12.	Normatieve engagement voortgang	114
8.7.	Lijst van ondernemingen	140
8.8.	Afkortingenlijst	145

Kerncijfers MVB halfjaarverslag Pensioenfonds ING

Doelstellingen Klimaat

We hebben bij Pensioenfonds ING de ambitie uitgesproken om de broeikasgasuitstoot van onze beleggingen te reduceren in lijn met het klimaatakkoord van Parijs. In 2050 is het streven een broeikasgasneutrale beleggingsportefeuille. Hiermee willen we een duurzame bedrijfsvoering en maatschappij bevorderen.

Hiertoe hanteert het Fonds voor zowel de aandelenportefeuilles alsmede de bedrijfsobligatieportefeuille CO₂-reductiedoelen. Ook hebben we het doel om ten minste 10% van de nominale staatsobligaties te beleggen in groene en sociale obligaties. Onze externe vermogensbeheerders AXA en BlackRock hebben deze doelstelling behaald. Hiermee willen we de klimaattransitie bevorderen.

Hoe wij dit doen en welke definities wij hanteren staat beschreven in hoofdstuk 2 van dit rapport.

86

DIALOGEN MET 52
ONDERNEMINGEN

Normatieve engagement

Mensenrechten	45%
Arbeidsnormen	30%
Milieunormen	13%
Anti-corruptie	12%

Thema's

Pensioenfonds ING heeft 5 thema's:

- **Klimaat & milieu**
- **Gezondheid**
- **Mensenrechten, arbeidsrechten en corruptie**

1.536

vergaderingen
gestemd

Stemcijfers

18.823	Agendapunten
1.536	Aandeelhoudersvergaderingen
22%	Stemmen tegen het management

1.624

ISSUERS* EN 45
LANDEN WAARIN
WIJ NIET INVESTEREN

Uitsluitingen

1.018	Toepassing Paris Aligned Benchmark
456	Staatsbedrijven
420	Steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas
146	Controversiële wapens
69	Normschenders en goed bestuur
61	Tabak
45	Landen
8	Palmolie

* Het kan voorkomen dat ondernemingen worden uitgesloten op basis van meerdere criteria.

61
DIALOGEN

Thematische engagement

Kleding en circulariteit	8
Access to Healthcare	8
Ontbossing	7
Goede Voeding	6
Nature Action	6
Preventie Mensenrechtenrisico's	6
Klimaattransitie Luchtvaart	5
Just Transition	5
Water impact en afhankelijkheid	5
Klimaattransitie Chemie	5

Nieuw opgestarte thema's

- Ontbossing
- Klimaattransitie Chemie
- Preventie Mensenrechtenrisico's

1. Inleiding Duurzaam en Verantwoord Beleggen

Duurzaam en verantwoord beleggen is een integraal onderdeel van het beleid van Pensioenfonds ING. Wij hechten waarde aan onze maatschappelijke verantwoordelijkheid als institutionele belegger. De deelnemer staat centraal; Pensioenfonds ING belegt immers voor zijn of haar pensioen. Pensioenfonds ING hecht daarom veel waarde aan de mening en voorkeuren van de deelnemers. Deelnemers geven in het bijzonder aan waarde te hechten aan deze thema's: Mensenrechten, Milieu en klimaat, Arbeidsomstandigheden, Anti-corruptie en Gezondheid. Deze thema's zijn uitgewerkt in het beleid.

Op de website van Pensioenfonds ING vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

1.1. Wat houdt verantwoord beleggen in?

Verantwoord beleggen is een integraal onderdeel van het beleid. Pensioenfonds ING heeft met zijn beleggingen (indirecte) invloed op ecologische, economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Pensioenfonds ING ziet het als zijn maatschappelijk verantwoordelijkheid om een beleggingsportefeuille te voeren die voldoet aan de leidende internationale normen en waarden – en gelooft dat dit bereikt kan worden binnen de randvoorwaarde die geldt: de financiële doelstellingen staan voorop.

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Door de jaren heen is het beleid verder uitgebreid.

Wat zijn de uitgangspunten?

In 2009 werden de Principles for Responsible Investment (PRI) ondertekend, die integratie van duurzaamheid voorstaan. Het is belangrijk dat het beleid van Pensioenfonds ING minimaal voldoet aan (inter)nationale standaarden zoals door de Verenigde Naties en OESO uitgevaardigd, en voldoet aan wet- en regelgeving en codes waaraan Pensioenfonds ING zich heeft gecommitteerd. Pensioenfonds ING en de deelnemers hechten in het bijzonder waarde aan deze thema's:

Wat doet Pensioenfonds ING?

Voor het Duurzaam en Verantwoord beleggen beleid (DVB-beleid) hanteert Pensioenfonds ING een aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van de volgende instrumenten. De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder besproken.

1. **ESG-integratie.** CO2-doelstellingen is een voorbeeld naast labelled bonds en GRESB-scores. Om klimaattransitierisico's te verlagen gelden voor aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles CO2-reductiedoelstellingen.

2. **Screenen.** we kijken of bedrijven zich houden aan de regels;

3. **Uitsluiting.** van producenten van controversiële wapens, producenten en gebruikers van fossiele brandstoffen, structurele schenders van UN Global Compact en OESO, palmolie en het uitvoeren van een landenbeleid;

4. **Engagement.** aangaan van de dialoog met ondernemingen om veranderingen te realiseren;

5. **Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.** Er is bij het stemmen een focus op onze speerpunten milieu & klimaat, gezondheid, mensenrechten, arbeidsomstandigheden en anti-corruptie.

6. Impact beleggen: **doelstellingen voor green- en social bonds**

1.2. Reikwijdte van het Verantwoord Beleggen beleid

Het Verantwoord Beleggen beleid strekt zich in principe uit tot de gehele beleggingsportefeuille. De instrumenten en effectiviteit van het beleid variëren per beleggingscategorie. Bij de selectie en monitoring van vermogensbeheerders is (integratie van) maatschappelijk verantwoord beleggen een criterium. Ten aanzien van de ondernemingen waarin wij beleggen kijken wij onder meer naar: de strategie, de financiële en niet financiële prestaties en risico's, de kapitaalstructuur, maatschappelijke en ecologische effecten en de corporate governance van de ondernemingen.

Het Verantwoord Beleggen beleid van Pensioenfonds ING is van toepassing in discretionaire mandaten, zie onderstaande tabel. Dit betekent dat binnen deze mandaten het beleid van Pensioenfonds ING van toepassing is. Pensioenfonds ING maakt voor het beheer van haar vermogen gebruik van externe vermogensbeheerders. Wanneer Pensioenfonds ING gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om een eigen DVB-beleid toe te passen.

Achmea IM stemt namens Pensioenfonds ING op basis van het stembeleid van het Fonds. Daarnaast gaan zij de dialoog aan met ondernemingen namens Pensioenfonds ING. In onderstaand DVB overzicht is weergegeven welke instrumenten van toepassing zijn in de fondsen en mandaten van Pensioenfonds ING.

TABEL 1.2.1 OVERZICHT ESG-INSTRUMENTEN EN TOEPASSING IN DE BELEGGINGSPORTEFEUILLE

		Staatsobligaties	Aandelen Wereldwijd	Aandelen Opkomende Markten	Bedrijfsobligaties	Obligaties Opkomende markten	Hypotheeken en Landbouwgrond ¹	Vastgoed
		Mandaat	Mandaat	Mandaat	Mandaat	Mandaat	Fonds	Fonds
1	Stemmen (stembeleid Pensioenfondsen ING)	n.v.t.	Ja	Ja	NA	NA	NA	NA
2	Normatieve dialoog op de thema's mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti corruptie)	n.v.t.	Ja	Ja	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.
3	Thematisch engagement	n.v.t.	Ja	Ja	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.
4	Uitsluitingen							
	Normschenders (mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en corruptie)	n.v.t.	Ja	Ja	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.
	Controversiële wapens	n.v.t.	Ja	Ja	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.
	Fossiele brandstoffen: steenkool, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas	n.v.t.	Ja	Ja	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.
	Tabak	n.v.t.	Ja	Ja	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.
	Palmolie	n.v.t.	Ja	Ja	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.
	Landenbeleid met uitsluiting staatsbedrijven	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.
6	ESG-integratie, waaronder CO2 doelstelling	Ja	Ja ²	Ja ³	Ja ⁴	Nee	Nee	Ja ⁵
7	Doelstelling green- en social bonds: minimum percentage (10%)	Ja	n.v.t.	n.v.t.	In onderzoek	Nee	n.v.t.	n.v.t.
8	Vastgoed. GRESB ⁶ : In 2030 heeft minimaal 95% van de portefeuille een 4 sterren GRESB-rating	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Ja

¹ Moedigen hypotheekleners aan om huis te verduurzamen (via additioneel LTV budget) en voor het verpachten van landbouwgrond worden groene leascontracten en het verrichten van bodemonderzoek aangemoedigd.

² De MSCI World PAB-index bepaalt hoeveel broeikasgasuitstoot de beleggingen maximaal mogen hebben. De uitstoot van de portefeuille mag niet hoger zijn dan die van de index. Het uiteindelijke doel is om de uitstoot stap voor stap te verlagen naar netto nul in 2050.

³ MSCI Emerging Market Climate Paris Aligned Index maximeert de broeikasgasuitstoot van de beleggingen. De broeikasgasuitstoot van de portefeuille mag niet meer zijn dan de PAB index. Op de lange termijn de broeikasgasuitstoot verlagen naar netto nul in 2050.

⁴ Het verlagen van de broeikasgasuitstoot van de portefeuille ten opzichte van de index.

- ⁵ Het aantal vastgoedfondsen dat een commitment heeft afgegeven voor 2026 inzake een CO2-neutrale strategie op basis van scope 1 en 2. Scope 3 uitstoot dient uiterlijk voor 2030 te zijn opgenomen in de klimaatstrategie van alle vastgoedfondsen.
- ⁶ Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB): een benchmark die de milieu-, sociale en governance (ESG)-prestaties van vastgoed beoordeelt. We beleggen alleen in vastgoedfondsen die deelnemen aan GRESB.

1.3. Recente ontwikkelingen

Pensioenfonds ING stelt zich op als een actieve en betrokken belegger. Ook in het eerste halfjaar van 2026 hebben we verder invulling gegeven aan onze speerpuntthema's.

Verdere invulling van de impactambitie van Pensioenfonds ING

In de eerste helft van 2026 heeft Pensioenfonds ING de kaders voor het impactmandaat van €250 miljoen ingericht en Achmea IM aangesteld om daar invulling aan te geven, met als doel om minimaal 1% van het belegd vermogen te alloceren aan impactbeleggingen. Om deze ambitie te realiseren is een impactportefeuilleplan vastgesteld voor de periode 2026–2028. Het plan vertaalt de impactdoelstellingen van het fonds naar concrete beleggingen binnen de thema's klimaat, biodiversiteit en gezondheid, met oog voor een evenwichtige afweging tussen impact, risico en rendement. De portefeuille wordt gefaseerd opgebouwd en de voortgang wordt jaarlijks gemonitord en geëvalueerd.

Afronding engagementthema's: Access to Health & Kleding en Circulariteit

Eind juni hebben we het engagementthema over access to health care afgerond. We kijken met tevredenheid terug op dit programma. De samenwerking met de Access to Medicine Foundation gaf het programma een duidelijke structuur, toegang tot relevante kennis en de mogelijkheid de gesprekken met de ondernemingen samen met andere beleggers te voeren. Een aantal ondernemingen deed toezeggingen ten aanzien van verbeteringen in beleid en een aantal ondernemingen liet al verbetering zien ten opzichte van de engagementdoelstellingen.

Vanwege het maatschappelijke belang van goede toegang tot medicijnen, ook voor onze klanten, en de goede samenwerking met de Access to Medicine Foundation, hebben we besloten engagement over dit thema de komende drie jaar voort te zetten, maar met een nieuwe groep ondernemingen.

Ook sloten we het thema Kleding en Circulariteit af. In dit engagementprogramma hebben we de genoemde ondernemingen aangemoedigd om zich meer in te zetten om de transitie naar een circulaire kledingsector

te versnellen. De gesprekken gingen vooral over impactanalyses, duurzamer materiaalgebruik, circulariteit en rapportage. Bij de meeste dialogen was het gesprek constructief en is er duidelijk vooruitgang getoond. Toch staat de transitie naar een meer circulaire sector nog aan het begin. Daarom willen wij met een aantal andere ondernemingen in de sector eveneens het gesprek aangaan over dit belangrijke thema. Zo kunnen we de opgedane kennis inzetten en ook nuttige samenwerking met het collectieve engagement initiatief vanuit de Finance for Biodiversity Foundation voortzetten.

Er zijn dit halfjaar geen nieuwe engagementthema's gestart.

Stemgedrag Pensioenfonds ING

Achtergrond

De eerste helft van het jaar is traditioneel de drukste periode voor aandeelhoudersvergaderingen. De meeste ondernemingen in Europa, Noord-Amerika en delen van Azië houden hun aandeelhoudersvergadering in deze periode. Hierdoor biedt het stemseizoen een goed beeld van de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van ondernemingsbestuur, aandeelhoudersrechten en duurzaamheid.

Meer engagement voorafgaand aan de aandeelhoudersvergadering

Een belangrijke ontwikkeling in het stemseizoen 2026 is de verschuiving van publieke stemming naar engagement voorafgaand aan de aandeelhoudersvergadering. Met name bij ESG-gerelateerde onderwerpen vinden steeds vaker gesprekken plaats tussen ondernemingen en aandeelhouders voordat een voorstel daadwerkelijk in stemming wordt gebracht. Deze gesprekken leiden regelmatig tot aanvullende toezeggingen, verbeterde rapportage, beleidsaanpassingen of andere verduidelijkingen vanuit ondernemingen, waardoor aandeelhoudersvoorstellen soms worden aangepast of ingetrokken. Tegelijkertijd kunnen dergelijke gesprekken ook van invloed zijn op de wijze waarop beleggers uiteindelijk stemmen op managementvoorstellen, bijvoorbeeld over beloning, bestuurdersverkiezingen of klimaatgerelateerde agendapunten. Hierdoor geven stemuitslagen alleen niet langer een volledig beeld van de invloed die aandeelhouders op ondernemingen uitoefenen.

Deze ontwikkeling onderstreept het belang van een integrale benadering van actief aandeelhouderschap,

waarbij stemmen en engagement elkaar versterken. Stemuitslagen blijven belangrijk, maar moeten steeds vaker worden gezien in samenhang met de gevoerde dialoog, de gemaakte afspraken en de bereikte resultaten.

Minder aandeelhoudersvoorstellen, blijvende focus op beloning

Het aantal aandeelhoudersvoorstellen daalde verder ten opzichte van vorig jaar, met name op het gebied van milieu- en sociale onderwerpen. Tegelijkertijd bleven beloningsvoorstellen wereldwijd een belangrijk aandachtspunt voor beleggers. Discussies over de hoogte van beloningen, de koppeling aan prestaties en de kwaliteit van de onderbouwing speelden zowel in Europa als in de Verenigde Staten een prominente rol.

De afname van het aantal aandeelhoudersvoorstellen betekent niet dat de onderliggende onderwerpen minder relevant zijn geworden. Veel beleggers richten zich juist meer op de uitvoering van bestaande toezeggingen, de dialoog voorafgaand aan de aandeelhoudersvergadering en het aanspreken van ondernemingen op eerder gecommuniceerde doelstellingen.

Verschillen tussen de Verenigde Staten en Europa nemen toe

Ook in dit stemseizoen werden de verschillen tussen de Verenigde Staten en Europa duidelijk zichtbaar. In de Verenigde Staten blijft duurzaamheid onder druk staan door politieke en juridische ontwikkelingen. Dit vertaalde zich onder meer in minder steun voor duurzaamheidsgerelateerde voorstellen en een verdere afname van het aantal ingediende voorstellen.

In Europa blijven duurzaamheid, transparantie en verslaggeving daarentegen een belangrijk onderdeel van goed ondernemingsbestuur. Regelgeving blijft daarbij een belangrijke drijver. Voor internationale beleggers betekent dit dat stemresultaten steeds vaker in hun regionale context moeten worden beoordeeld.

Opkomende thema's: AI en governance

Kunstmatige intelligentie ontwikkelt zich verder als governanceonderwerp. Hoewel AI in Europa nog slechts beperkt zichtbaar was op aandeelhoudersvergaderingen, neemt de aandacht voor toezicht op AI-gerelateerde risico's toe. Beleggers verwachten steeds vaker dat ondernemingen kunnen laten zien hoe bestuur en raad van commissarissen toezicht houden op het gebruik van AI, datakwaliteit en gerelateerde risico's.

Onze ESG dienstverlener blijft deze ontwikkelingen volgen en beoordeelt in hoeverre de ontwikkelingen aanleiding geven om het stembeleid of de toepassing daarvan verder aan te scherpen.

1.4. Hoe legt Pensioenfonds ING verantwoording af?

Het Fonds legt op verschillende manieren verantwoording af aan deelnemers. Allereerst rapporteert het Fonds over de uitgangspunten en uitkomsten van het duurzaam beleggen beleid via de verklaring beleggingsbeginselen en het jaarverslag. Aanvullend rapporteert het Fonds via kwartaalberichten over engagement en stemgedrag. Ook via de website, het magazine en de digitale nieuwsbrief houden we deelnemers op de hoogte van onze activiteiten op het gebied van duurzaam en verantwoord beleggen.

1. Duurzaam en Verantwoord beleggen-beleid;
2. Stembeleid;
3. Onze beleggingen;
4. Stemgedrag van het Fonds (Vote Disclosure Systeem). U kunt hier zien hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd.
5. Duurzaamheidsinformatie over de pensioenregeling

2. ESG-integratie

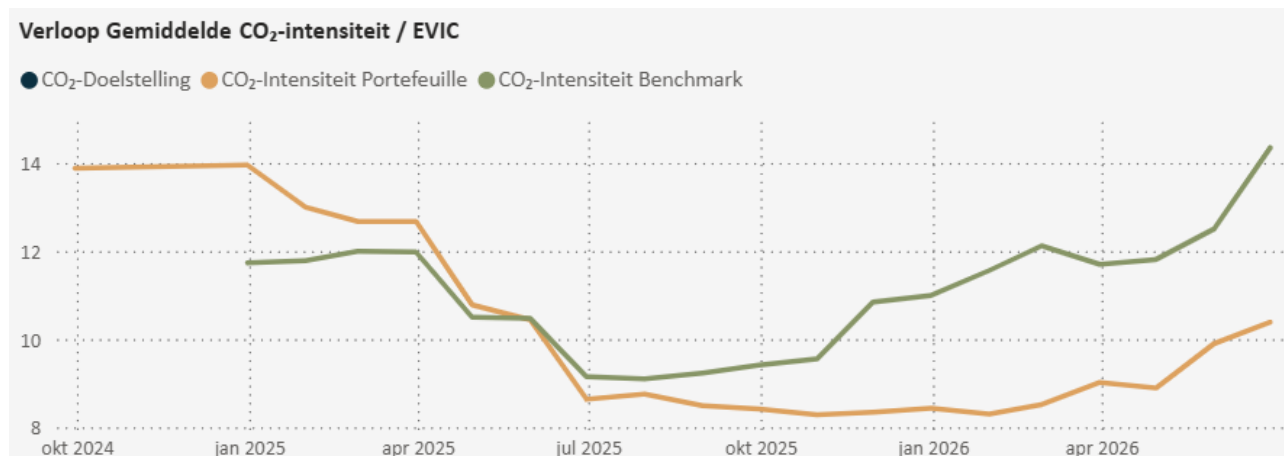
Verlagen milieuvoetafdruk en net-zero ambitie

De ambitie van Pensioenfonds ING is een langetermijn-CO₂-neutraalpad waarbij wordt gestreefd een bijdrage te leveren om de opwarming van de aarde niet verder te laten oplopen dan rond de 1,5 graden, ten opzichte van de pre-industriële periode. Om klimaattransitierisico's te verlagen gelden voor aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles CO₂-reductiedoelstellingen. Sinds 2022 zijn op een deel van onze beleggingen CO₂-doelstellingen van kracht. We zijn begonnen met de aandelenbeleggingen en daarna bedrijfsobligaties en vastgoed. De Europese wetgeving over klimaatbenchmarks geldt als leidraad voor de langetermijn CO₂-reductiedoelstellingen.

Aandelen en bedrijfsobligaties: CO₂ intensiteit van de beleggingsportefeuille

De volgende grafiek toont de CO₂-prestaties van de portefeuille t/m 30-06-2026:

- De blauwe lijn geeft inzicht in het verloop van de gefinancierde broeikasgasemissies (CO₂/EVIC). EVIC is de Enterprise Value Including Cash. De CO₂/EVIC lijn geeft geaggregeerd weer hoeveel scope 1+2 broeikasgasemissies een onderneming per jaar uitstoot voor elke euro aan financiering. Dit wordt gewogen naar het gewicht van de onderneming in de portefeuille.
- De oranje lijn betreft de CO₂-reductie doelstelling van de portefeuille. In de figuur is te zien dat de CO₂/EVIC van de portefeuille het afgelopen halfjaar ruim onder de CO₂-doelstelling bewoog.

Vastgoed

Wat de vastgoedbeleggingen betreft: de vastgoedfondsen verbinden zich voor 2026 aan een CO2 neutrale strategie die in lijn is met het klimaatakkoord van Parijs op basis van scope 1 (eigen activiteiten) en scope 2 (afname van producten en diensten van derden) uitstoot van broeikasgassen. Scope 3 (een activiteit door andere partijen in de waardenketen) uitstoot dient voor 2030 te zijn opgenomen in de klimaatstrategie van de verschillende vastgoedfondsen. Daarnaast is het streven dat 95% van de vastgoedfondsen, die een GRESB-rating hebben, eind 2030 ten minste een 4 sterren-rating hebben.

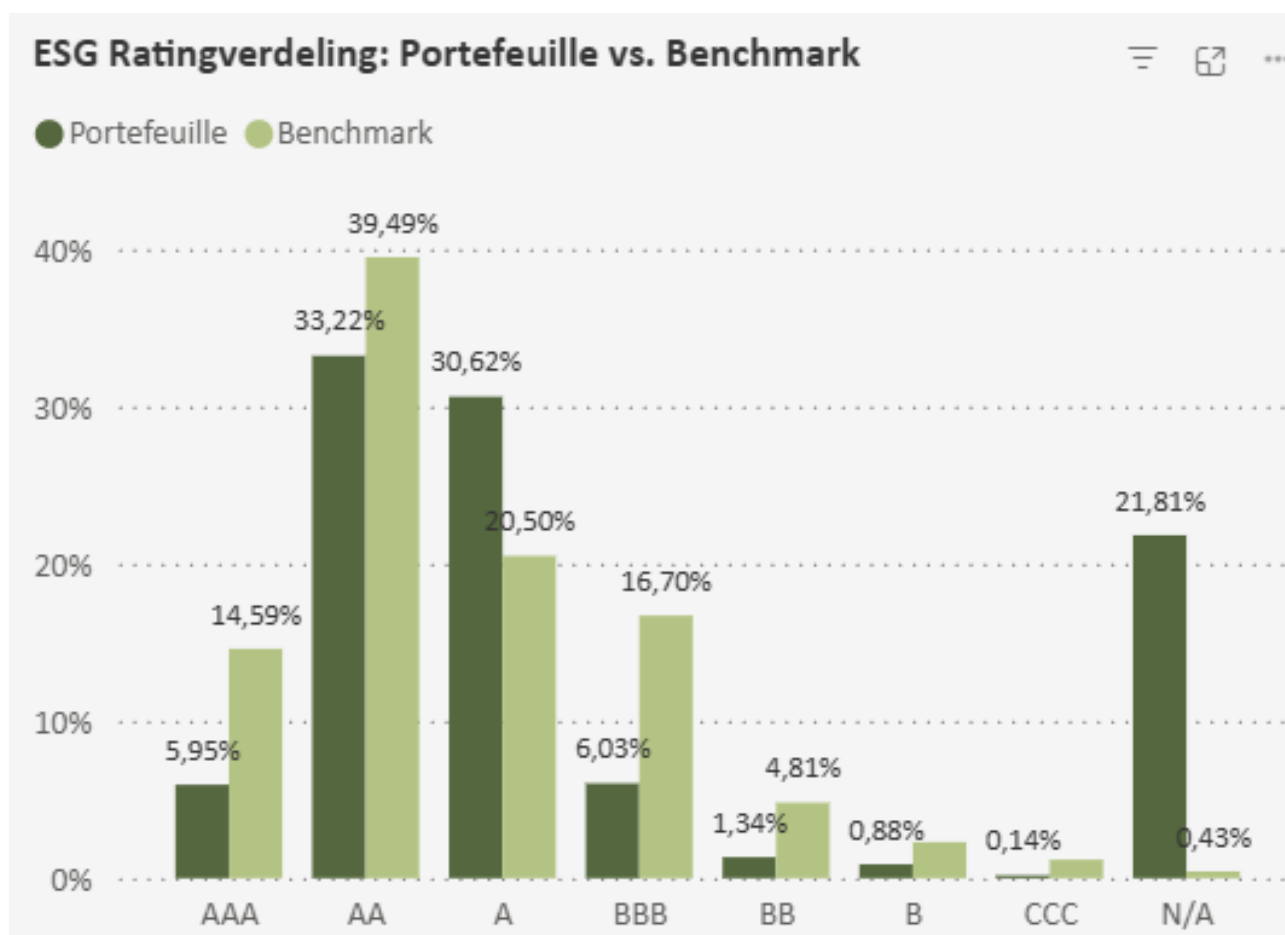
Overzicht ESG-ratings van de beleggingsportefeuille

Pensioenfonds ING stuurt niet direct op de ESG-ratings van de portefeuille. De inspanningen van vermogensbeheerders op het gebied van duurzaamheid zouden mogelijk een positieve invloed kunnen hebben op de ESG-ratings.

De volgende grafiek toont de ESG-ratings verdeling van de portefeuille per 31-12-2025. De ESG-risico's van de portefeuille worden inzichtelijk gemaakt aan de hand MSCI ESG-ratings. De MSCI ESG-ratings beogen de veerkracht te meten van een bedrijf tegen financieel relevante ESG-risico's. Bij het opstellen van de ESG-ratings, probeert MSCI op hoofdlijnen antwoord te geven op 2 vragen:

- Welke negatieve externe ESG-effecten die bedrijven in een sector genereren, kunnen leiden tot onverwachte kosten voor bedrijven?
- Welke sector specifieke ESG-kwesties kunnen kansen voor bedrijven worden?

De ESG-ratings lopen van AAA-CCC, waarbij geldt dat een onderneming een hogere rating krijgt naarmate deze beter de financieel relevante ESG risico's weet te beheersen of ESG-gerelateerde kansen weet te benutten ten opzichte van de sectorgenoten. De ESG-score van een bedrijf is dus altijd relatief.

3. Screening

Pensioenfonds ING heeft in juni 2021 een due diligence beleid¹ opgesteld. Dit beleid is terug te vinden als bijlage van het DVB-beleid. Pensioenfonds ING heeft Achmea IM aangesteld als ESG dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het DVB-beleid van het Fonds. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het due diligence beleid uit en geeft zij uitvoering aan het stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan het Fonds.

Door onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en bedrijfsobligaties) te screenen identificeren wij (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtsgebieden van Pensioenfonds ING zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaan wij de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaan wij over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet opstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen door het Fonds staan vermeld in onderstaande tabel:

	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuwe normatieve dialogen
Mensenrechten	23	7
Arbeidsnormen	4	2
Milieu	13	2
Anti-corruptie	0	2

In hoofdstuk 4 van dit halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. In het hoofdstuk Engagement van dit halfjaarverslag staat de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. Hierin staan ook de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart, gegroepeerd per thematisch aandachtsgebied.

¹ Het due diligence beleid is in lijn met de vereisten van het IMVB-convenant.

4. In- en uitsluitingscriteria

Voor het vaststellen van het beleggingsuniversum maakt Pensioenfonds ING gebruik van in- en uitsluitingscriteria. Pensioenfonds ING heeft een normatief kader waarmee het beleggingsuniversum gedefinieerd wordt. Hierbij nemen we de financiële doelstellingen in acht. Het kader vult de normen en waarden van Pensioenfonds ING nader in en laat zien waar Pensioenfonds ING voor staat. In dit hoofdstuk worden de criteria en definities toegelicht.

4.1. Uitsluitingsgronden

In onderstaand overzicht zijn de uitsluitingsgronden uiteengezet. In de bijlagen kunt u de uitgesloten bedrijven per 1 juli 2026 vinden.

Uitsluitingscriterium	Definitie	Data	Update	Bijlagen
Controversiële wapens	<ul style="list-style-type: none">• Antipersoonsmijnen;• clustermunitie, chemische- en biologische wapens;• witte fosfor;• wapens met verarmd uranium;• kernwapens. <p>Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Pensioenfonds ING daarbij aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. Deze is van toepassing en staat in de bijlagen.</p>	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.
Tabak	Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Alle tabaksproducenten worden uitgesloten van belegging.	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.
Steenkool	<p>Pensioenfonds ING hanteert een restrictief beleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:</p> <p>De omzet van een onderneming is voor meer dan 5% afkomstig uit aan steenkoolgerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.</p> <p>De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische</p>	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.

Teerzanden	<p>steenkol (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).</p> <p>Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en verwerking van teerzanden voor de winning van olie.</p>	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.
Schalie- olie en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van schaliegas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.
Arctisch olie- en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van Arctisch gas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.
Normschenders	<p>Pensioenfond ING sluit ondernemingen uit die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden. Pensioenfond ING spreekt van een schending wanneer de schending ook na dialoog na ten minste twee jaar nog altijd niet (in voldoende mate) is opgeheven.</p>	ISS ESG	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.
Landen	Landen die op de EU en VN sanctielijst staan.	EU en VN sanctielijst	Jaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.
Palmolie	Bij meer dan 5% omzet uit Palmolie wordt de mate van RSPO certificering beoordeeld. Hierbij wordt een grens gehanteerd van meer dan 50% RSPO gecertificeerde palmolie moet zijn.	MSCI	Halfjaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.
Goed bestuur	<p>Pensioenfond ING belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Goede managementstructuren; • Betrekkingen met werknemers; • Beloning van het betrokken personeel; • Naleving van de belastingwetgeving. <p>Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het DVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt Pensioenfond ING gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.</p>	MSCI	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst.

4.2. Insluitingsgronden

In onderstaand overzicht staan de de insluitingscriteria per grond.

Grond	Criteria	Data	Update
Paris Aligned Benchmark (PAB)	<p>De Europese 'Climate benchmark regulation' stelt eisen aan benchmarks waaraan voldaan moet zijn voordat deze geclassificeerd worden als een Paris Aligned Benchmark (PAB). Pensioenfondsen ING maakt gebruik van de criteria die gehanteerd worden in PAB-benchmarks. Bedrijven worden opgenomen in het beleggingsuniversum wat betreft:</p> <ul style="list-style-type: none">fossiele brandstoffen: wanneer de omzet voor minder dan 1% bestaat uit de exploratie, mijnwinning, extractie, distributie en raffinage van steen- en bruinkool;fossiele brandstoffen: als de omzet voor minder dan 10% bestaat uit de exploratie, extractie, distributie en raffinage van olie;fossiele brandstoffen: als de omzet voor minder dan 50% bestaat uit de exploratie, extractie, distributie en raffinage van gas.broeikasgasintensiteit: als de omzet voor minder dan 50% bestaat uit het opwekken van elektriciteit waarbij de broeikasgasintensiteit meer is dan 100 gram CO₂e/kWh.	MSCI	Halfjaarlijkse update
Toets van landen op basis van mensenrechten, arbeidsnormen en corruptie	<p>De onderzoeksresultaten van de volgende instituten worden gebruikt om de landenprestaties inzichtelijk te maken. We sluiten bij alle drie de indices uit vanaf de volgende grenscriteria</p> <ul style="list-style-type: none">Mensenrechten: Freedom House met de Freedom in the World index (Score >6),Arbeidsnormen: ITUC met de ITUC Global Rights index (score 5+);Corruptie: Transparency International met de Corruption Perception Index (CPI<19).	EU en VN sanctielijst, Freedom House, ITUC en Corruption Perception Index	Jaarlijkse update
Staatsbedrijven van uitgesloten landen	<p>Wij kiezen er voor staatsbedrijven (bedrijven die voor meer dan 50% van de staat zijn) uit te sluiten omdat we niet wensen bij te dragen aan het financieren van landen die mensenrechten, arbeidsrechten en corruptie niet in voldoende mate waarborgen.</p>	MSCI	Halfjaarlijks

4.3. Samenstelling uitsluitingslijst

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens en tabaksproducenten. Normschenders wordt jaarlijks geüpdatet. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Twee maal per jaar screenen wij het beleggingsuniversum via MSCI voor het criterium steenkool, teerzanden, Schalieolie- en gas, Arctisch olie- en gas en palmolie. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

Ondernemingen die zijn aangemerkt als betrokken bij de verschillende uitsluitingscriteria plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in het criterium verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

5. Engagement

Het streven van een onderneming naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het UN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de langetermijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Om die reden gaat Pensioenfonds ING in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van 'good practices'. Zo beoogt Pensioenfonds ING bij te dragen aan het bewaken van het juiste evenwicht, aan langetermijnwaardecreatie en beschermt het haar belangen en die van haar klanten.

5.1. Engagement is een centraal middel in het DVB-beleid

Engagement is het voeren van een actieve dialoog met ondernemingen, waarin wij concrete verbeteringen vragen op het gebied van duurzaam gedrag. Daarnaast stimuleren we hiermee langetermijnwaardecreatie en vergroten we de aandeelhouderswaarde. We voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. We spreken ondernemingen aan die in verband worden gebracht met controverses ten aanzien van internationaal breed gedragen normen over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anti-corruptie schenden. Dit noemen we **Normatief engagement**.
2. We spreken ondernemingen aan ter bevordering van specifieke governance- of duurzaamheidsthema's. Dit noemen we **Thematisch engagement**.
3. We spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG) kwesties. Dit doen we veelal in collectief verband. Dit noemen we **ESG Nederland engagement**.
4. We spreken ondernemingen in collectief verband, wanneer de situatie erom vraagt en het onderwerp past binnen de speerpuntthema's van Achmea IM. Dit noemen we **Collectief engagement**.

Andere focus en doelstelling

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de vormen geldt dat het een zaak van een lange adem is. Anders dan bij uitsluiting, als pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management actief aansporen om het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het **normatief engagement** heeft als doel controverses ten aanzien van UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business and Human Rights te stoppen en te voorkomen. Deze internationale normen gaan onder meer over mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en anti-corruptie. We gebruiken deze normen om controverses te identificeren en engagementdoelen te bepalen. Controverses ten aanzien van deze normen vergroten namelijk het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die mogelijk leiden tot een controversie staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze controverses vaak tot rechtszaken, die boetes of schadeclaims voor de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren we uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligenceproces uitgevoerd. Dit is het proces waarin het beleggingsuniversum doorlopend wordt gescreend op controverses ten aanzien van 1 of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of UN Guiding Principles on Business and Human Rights door het onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een controversie wordt een dialoog gestart om deze vermoedens te verifiëren en, wanneer deze vermoedens correct zijn, te zorgen dat de onderneming actie onderneemt. Ook bij een vastgestelde controversie wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel deze op te heffen en nieuwe controverses te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Bij **thematische engagement** staan niet de bedrijven die in verband worden gebracht met controverses centraal, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het DVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende overwegingen een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans van de dialoog.

De uitvoering van het Thematische engagement wordt gedaan door het Team MVB van Achmea IM.

In het **ESG Nederland engagement** is Pensioenfonds ING in gesprek met belangrijke Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingenseizoen. Deze dialogen vinden veelal plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse Corporate Governance Platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance- en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

kan worden met andere (hogergeplaatste) afgevaardigden of door het versturen (al dan niet met andere beleggers) van een urgentiebrief aan het bestuur. Mocht dit geen effect hebben dan kan Pensioenfonds ING haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegenstemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij het engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd als ESG onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd als de ESG-kennis bij het bestuur onder de maat is. De onderneming kan over de voorgenomen steminstructie actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten;
- Vragen stellen op de aandeelhoudersvergaderingen;
- Het plaatsen van resoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

De inzet van aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waarmee de dialoog stagneert gebeurt op een case-by-case basis. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. Aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet als deze een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten, zoals geïdentificeerd in dit DVB-beleid. Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vastgelegd. Dit is terug te vinden op de website van Pensioenfonds ING. Wanneer er na verloop van tijd en na meerdere escalatiestappen onvoldoende resultaat is, wordt uitsluiting een reële optie.

Escalatiestrategie

Pensioenfonds ING hanteert een escalatiestrategie als de dialogen met ondernemingen uit de engagementprogramma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd

5.2. Managementsamenvatting engagement

De eerste maanden van 2026 stonden op het gebied van actief aandeelhouderschap in het teken van het zoeken naar een balans tussen Europese ambities aangaande duurzaam beleggen en de anti-ESG-beweging en politieke druk in de Verenigde Staten (VS). We zien dat Amerikaanse ondernemingen terughoudender zijn geworden in publieke duurzaamheidsclaims en in hun bereidheid deel te nemen aan engagementinitiatieven. Die ontwikkeling raakt ook Europese beleggers, omdat veel ondernemingen en financiële instellingen wereldwijd actief zijn of een Amerikaanse beursnotering hebben. Maar anderzijds zijn er ook ondernemingen in de VS, die vanwege de activiteiten in Europa moeten voldoen aan Europese wetgeving zoals de CSRD en de aankomende ontbossingsrichtlijn EUDR. De Europese wetgeving heeft dus ook positieve impact in de VS, maar staat daardoor ook onder druk van lobby uit de VS om Europese regels af te zwakken. Deze ontwikkelingen betekenen voor Europese beleggers vooral dat het gesprek over duurzaamheidsrisico's steeds meer gevoerd wordt in de context van risicobeheer, gericht op financiële materialiteit.

Stemseizoen

De ontwikkelingen die zich in 2025 al aftekenden, zetten zich ook tijdens het stemseizoen 2026 voort. De rol van aandeelhouders blijft belangrijk, maar de wijze waarop invloed wordt uitgeoefend verandert. Waar in eerdere jaren veel aandacht uitging naar aandeelhoudersvoorstellen, zien we steeds vaker dat ondernemingen al voorafgaand aan de aandeelhoudersvergadering intensief in gesprek gaan met beleggers. Tegelijkertijd nam het aantal aandeelhoudersvoorstellen, met name op ESG-gebied, verder af. Hierdoor geven stemuitslagen alleen niet langer een volledig beeld van de invloed die beleggers op ondernemingen uitoefenen.

Beloningsbeleid bleef een van de belangrijkste onderwerpen op gebied van governance, tijdens aandeelhoudersvergaderingen. De afname van het aantal aandeelhoudersvoorstellen onderstreept dat de focus verschuift van het agenderen van nieuwe onderwerpen naar het kritisch beoordelen van bestaande prestaties en beleid. Daarbij ligt steeds meer nadruk op de uitvoering van bestaande toezeggingen, de kwaliteit van de rapportage en de wijze waarop ondernemingen duurzaamheidsrisico's integreren in strategie en risicobeheer. Ondanks de tegenwind uit de VS blijven in Europa regelgeving en duurzaamheidsdoelstellingen belangrijke aanjagers van goed ondernemingsbestuur.

Op koers blijven

Zoals wij eind vorig jaar al constateerden, blijft koers houden van belang. Het vertalen van duurzaamheidsvraagstukken naar een zakelijke dialoog, gecombineerd met een stevig stembeleid en actief engagement, blijft essentieel om duurzaamheids- en governance-risico's effectief te adresseren. Ook de komende maanden blijven wij de ontwikkelingen nauwgezet volgen, waaronder de tussentijdse verkiezingen in de VS.

Afronding engagementthema's

Eind juni hebben we het engagementthema over access to health care afgerond. We kijken met tevredenheid terug op dit programma. De samenwerking met de Access to Medicine Foundation gaf het programma een duidelijke structuur, toegang tot relevante kennis en de mogelijkheid de gesprekken met de ondernemingen samen met andere beleggers te voeren. Een aantal ondernemingen deed toezeggingen ten aanzien van verbeteringen in beleid en een aantal ondernemingen liet al verbetering zien ten opzichte van de engagementdoelstellingen.

Vanwege het maatschappelijke belang van goede toegang tot medicijnen, ook voor onze klanten, en de goede samenwerking met de Access to Medicine Foundation, hebben we besloten engagement over dit thema de komende drie jaar voort te zetten, maar met een nieuwe groep ondernemingen.

Ook sloten we het thema Kleding en Circulariteit af. In dit engagementprogramma hebben we de genoemde ondernemingen aangemoedigd om zich meer in te zetten om de transitie naar een circulaire kledingsector te versnellen. De gesprekken gingen vooral over impactanalyses, duurzamer materiaalgebruik, circulariteit en rapportage. Bij de meeste dialogen was het gesprek constructief en is er duidelijk vooruitgang getoond. Toch staat de transitie naar een meer circulaire sector nog aan het begin. Daarom willen wij met een aantal andere ondernemingen in de sector eveneens het gesprek aangaan over dit belangrijke thema. Zo kunnen we de opgedane kennis inzetten en ook nuttige samenwerking met het collectieve engagement initiatief vanuit de Finance for Biodiversity Foundation voortzetten.

Er zijn dit halfjaar geen nieuwe engagementthema's gestart.

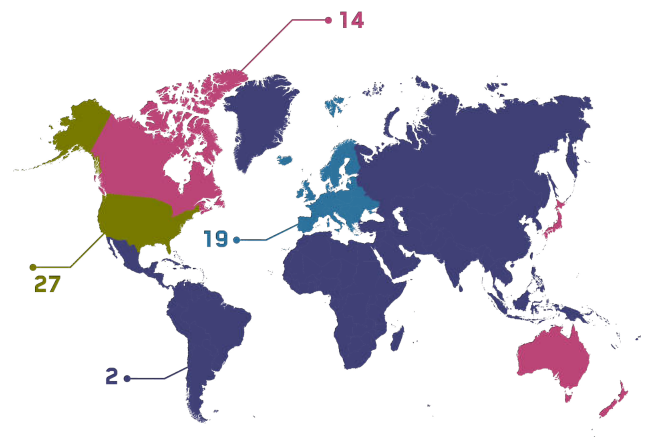
5.2.1. Overzicht thematisch engagementprogramma

Het thematische engagementprogramma van Pensioenfonds ING is gericht op het verhogen van sociale, milieu- en governancestandaarden in sectoren, ketens of bij ondernemingen, die deel uitmaken van het beleggingsuniversum. Het engagementprogramma sluit aan bij de speerpunten en DVB-strategie van Pensioenfonds ING. We doen gedegen onderzoek om ondernemingen te selecteren waarmee de dialoog het meest kansrijk is.

In de eerste helft van 2026 bestaat het thematische engagementprogramma uit 10 thema's, die zich in verschillende fases bevinden. In deze thema's zijn 57 ondernemingen opgenomen. In de onderstaande tabel is de opbouw van het programma weergegeven. In de thematische sub-hoofdstukken wordt voor elk thema nader ingegaan op de doelstellingen, gesprekken en uitkomsten.

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). De wereldkaart geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het thematische engagementprogramma.

Figuur 5.2.1.1 REGIOVERDELING

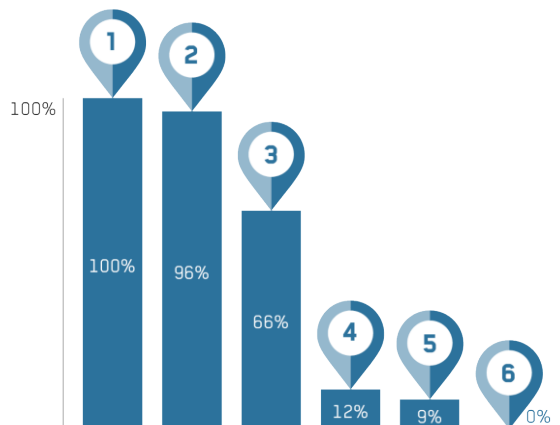
TABEL 5.2.1.1 ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	Speerpunt	Gestart	Sectoren/ketens
Aanpak Ontbossing		2025 H2	Ontbossingsgevoelige sectoren
Access to Healthcare		2023 H1	Farmaceutische sector
Goede Voeding		2024 H1	Restaurants/supermarkten/producten voeding en dranken
Just Transition		2025 H1	Autofabrikanten en mijnbouw
Kleding en Circulariteit		2023 H1	Textiel, kleding, luxe goederen en retail
Klimaattransitie Chemie		2025 H2	Chemiesector
Klimaattransitie Luchtvaart		2025 H1	Luchtvaartmaatschappijen en luchtvrachtvervoerders
Nature Action		2024 H1	Nature Action 100 benchmark
Preventie Mensenrechtenrisico's		2025 H2	Ondernemingen met een hoge blootstelling aan mensen- of arbeidsrechtencontroverses
Waterimpact en -afhankelijkheid		2025 H1	Chemische industrie

Voortgang wordt gerapporteerd aan de hand van mijlpalen. Deze worden nader toegelicht in de bijlage: Thematische dialoog.

De voortgang van het thematisch engagementprogramma is als volgt:

Figuur 5.2.1.2 MIJLPAALVERDELING

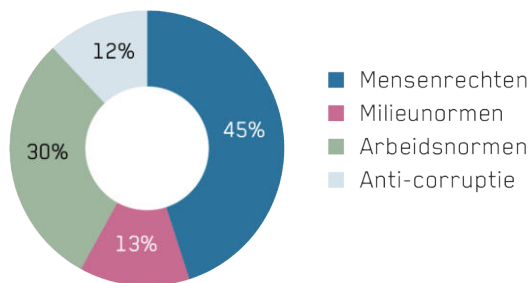
1. Analyse van het bedrijf
2. Het initiëren van de dialoog
3. Het voeren van de dialoog
4. De toezegging van de onderneming
5. Het aanpassen van het beleid en proces
6. Het afronden van de dialoog

Vanwege de korte looptijd van een aantal relatief nieuwe engagementthema's hebben veel ondernemingen mijlpaal 4 en de daaropvolgende mijlpalen nog niet behaald. Toezeggingen met betrekking tot beleidsaanpassingen en de implementatie daarvan verwachten we in de tweede helft van het engagementtraject.

5.2.2. Overzicht normatief engagementprogramma

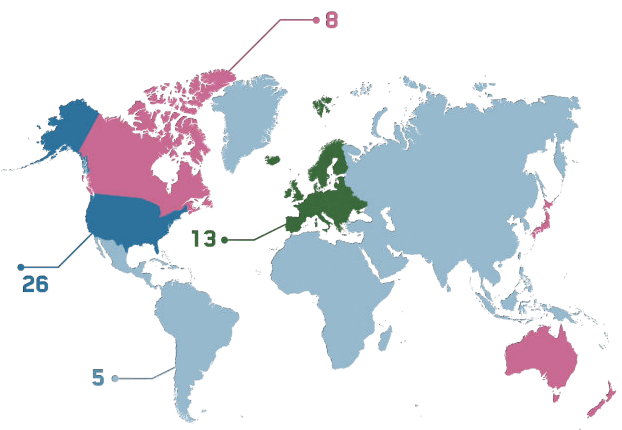
Pensioenfonds ING vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatief engagement. Per eind juni 2026 maken 52 ondernemingen deel uit van het normatief engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over 1 of meerdere norm-gerelateerde controverses. Het aantal controverses waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatief engagementprogramma. In totaal lopen er 86 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 13 ondernemingen een dialoog (opnieuw) gestart. De ringdiagram toont hoe het programma is opgebouwd.

Figuur 5.2.2.1 Normgebied

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). De wereldkaart geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het normatief engagementprogramma.

Figuur 5.2.2.2 ondernemingen naar regio

² De staven in de diagram weergeven het percentage dialogen waarin stappen zijn gezet (indicator 2, 3 en 4) op de mijlpalen. Wanneer een mijlpaal niet relevant is voor een dialoog, is de dialoog buiten beschouwing gehouden.

Voortgang lopende dialogen

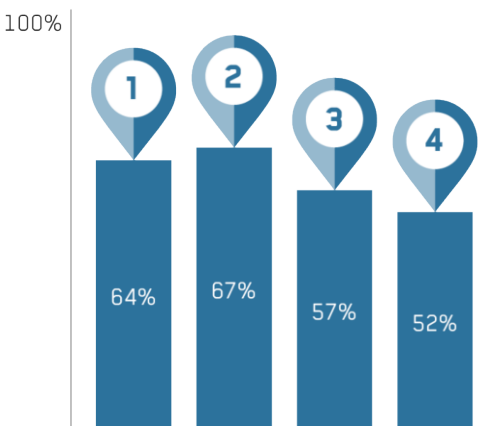
Voor normatieve dialogen onderscheiden we 4 mijlpalen, zoals weergegeven in de onderstaande tabel. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van 4 indicatoren: (1) er zijn geen maatregelen genomen, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd. De methodologie voor normatief engagement wordt verder toegelicht in de bijlage: Normatieve dialoog.

TABEL 5.2.2.1 MIJLPALEN

Mijlpalen	
1	Het delen van relevante informatie
2	Implementatie van beleid
3	Herstel en verhaal
4	Opheffen en/of voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige normatief engagementprogramma. De voortgang van het normatief engagementprogramma is als volgt:

Figuur 5.2.2.3 MIJLPAALVERDELING²

1. Het delen van relevante informatie
2. Implementatie van beleid
3. Herstel en verhaal
4. Opheffen en/ of voorkomen

Afgesloten en geëscaleerde dialogen

In de rapportageperiode zijn de in de onderstaande tabel genoemde dialogen (succesvol) afgesloten. In sommige

dialogen werden escalatiemaatregelen toegepast. Dit wordt besproken in het [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.2.2.2 AFGESLOTEN DIALOGEN

Onderneming	Normgebied
Barrick Mining Corporation	Mensenrechten
Mattel, Inc.	Mensenrechten

5.3. Escalatieoverzicht

Geëscaleerde dialogen

De onderstaande tabel geeft de escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) weer die in de eerste helft van 2026 zijn genomen in zowel thematische als normatieve dialogen. De eerste helft van het jaar is de drukste stemperiode, omdat in deze periode veel aandeelhoudersvergaderingen plaatsvinden in Europa, Japan en de Verenigde Staten. Escalatiemaatregelen kunnen onder meer bestaan uit het mede-indienen van een aandeelhoudersresolutie, het stemmen tegen bestuurders of het stemmen tegen het beloningsverslag.

TABEL 5.3.1 OVERZICHT GEËSCALEERDE DIALOGEN

Onderneming	Reden van escalatie	Genomen maatregel ¹
Delta Air Lines	Onvoldoende voortgang op het engagementthema Klimaattransitie Luchtvaart.	Tegen het beloningsvoorstel gestemd vanwege het ontbreken van klimaat- en ESG-gerelateerde prestatiecriteria in de variabele beloning.
PepsiCo	Onvoldoende voortgang op het engagementthema Nature Action.	De eerder mede-ingediende aandeelhoudersresolutie is ingetrokken nadat de onderneming toezeggingen heeft gedaan.
Expeditors International of Washington, Inc.	Onvoldoende voortgang op het engagementthema Klimaattransitie Luchtvaart.	Tegen de voorzitter van de Nominating & Corporate Governance Committee gestemd wegens onvoldoende respons op meerdere engagementverzoeken over de klimaatstrategie.
Sony Group Corporation	Onvoldoende voortgang op het engagementthema Mensenrechten en Governance.	Tegen de herbenoeming van de president gestemd wegens het uitblijven van reactie op herhaalde engagementverzoeken.
Alphabet Inc.	Geverifieerde controverse op het gebied van corruptie en vermeende controverses op het gebied van arbeidsnormen en mensenrechten.	Tegen de herbenoeming van de voorzitter gestemd wegens aanhoudende ESG-controverses.
Amazon.com, Inc.	Geverifieerde controverses op het gebied van corruptie en arbeidsnormen en meerdere vermeende controverses op het gebied van arbeidsnormen.	Tegen meerdere bestuurders gestemd vanwege aanhoudende ESG-controverses en zorgen over het toezicht van de raad op materiële ESG-risico's.
Starbucks Corporation	Geverifieerde controverse op het gebied van arbeidsnormen.	Tegen drie herbenoemingen gestemd vanwege zorgen over het toezicht op arbeidsnormenrisico's.

¹ Zie voor verdere duiding tegenstem het 'Voting Disclosure Systeem'

Uitgelichte escalaties

PepsiCo

In 2025 is samen met andere beleggers een aandeelhoudersresolutie ingediend bij PepsiCo, omdat de onderneming onvoldoende voortgang liet zien op het engagementthema Nature Action. De resolutie vroeg PepsiCo om een biodiversiteitsrisico- en impactanalyse uit te voeren en hierover te rapporteren.

In de eerste helft van 2026 heeft PepsiCo naar aanleiding van de resolutie toezeggingen gedaan. Daarmee kwam de onderneming voldoende tegemoet aan de belangrijkste aandachtspunten uit het engagementtraject. Om die reden is het aandeelhoudersvoorstel ingetrokken. De toezeggingen worden de komende periode gemonitord, zodat kan worden beoordeeld of de aangekondigde stappen ook daadwerkelijk leiden tot betere rapportage en meer inzicht in biodiversiteitsrisico's en -impact.

Te escalaren dialogen

De eerste helft van het jaar, waarin de meeste aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen in Europa, Japan en de Verenigde Staten plaatsvinden, is de drukste stemperiode. Alle thematische en normatieve dialogen die in aanmerking komen voor escalatie zijn opgenomen in de onderstaande tabel.

TABEL 5.3.2 OVERZICHT TE ESCALAREN DIALOGEN

Onderneming	Reden van escalatie
Alphabet Inc.	Geverifieerde controverse Corruptie. Vermeende controverses Arbeidsnormen en Mensenrechten.
Amazon.com, Inc.	Geverifieerde controverse Corruptie en Arbeidsnormen. Vermeende controverses Arbeidsnormen (4x) en Corruptie.
Delta Air Lines, Inc.	Onvoldoende voortgang engagementthema Klimaattransitie Luchtvaart.
Eni SpA	Geverifieerde controverse Milieunormen. Vermeende controverses Milieunormen en Arbeidsnormen.
Expeditors International of Washington, Inc.	Onvoldoende voortgang engagementthema Klimaattransitie Luchtvaart.
Domino's Pizza Inc.	Onvoldoende voortgang engagementthema Goede Voeding.
General Electric Company	Onvoldoende voortgang engagementthema Mensenrechten en Governance.
McDonald's Corp	Onvoldoende voortgang engagementthema Goede Voeding en Preventie Mensenrechtenrisico's.
Sony Group Corporation	Onvoldoende voortgang engagementthema Mensenrechten en Governance.
Starbucks Corporation	Geverifieerde controverse Arbeidsnormen.
Uber Technologies Inc	Onsuccesvol afgesloten dialoog Engagementthema Preventie Mensenrechten.

6. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Pensioenfonds ING kan de corporate governance en/of activiteiten van een onderneming beïnvloeden door te stemmen op Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders (AVA's). Stemmen is voor actieve aandeelhouders een manier om ondernemingen te beïnvloeden. Als er belangrijke kwesties zijn en de onderneming is niet bereid te luisteren naar aandeelhouders of andere belanghebbenden, kan stemmen op de AVA van die onderneming een krachtig instrument zijn. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Pensioenfonds ING invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Pensioenfonds ING doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kan Pensioenfonds ING invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

6.1. Pensioenfonds ING als actief aandeelhouder

Zoals in de inleiding aangegeven is een pensioenfonds verplicht om een beleid te hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin wordt belegd door Pensioenfonds ING. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 6.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Pensioenfonds ING voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van Pensioenfonds ING zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stemrichtlijnen;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe historisch gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

Stemactiviteiten van Pensioenfonds ING

In het eerste halfjaar is wereldwijd gestemd op aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin wordt belegd. Niet in alle gevallen is met het management meegestemd. Zie de kerncijfers hieronder.

TABEL 6.1.1 KERNCIJFERS

Aandeelhoudersvergaderingen	Agendapunten	Tegen management %
1.536	18.323	22%

Managementvoorstellen

Bij managementvoorstellen werd in het afgelopen halfjaar vooral kritisch gestemd op onderwerpen waar het stembeleid duidelijke eisen stelt aan transparantie, onafhankelijkheid, prestatiekoppeling en duurzame langetermijnwaardecreatie. Dit kwam met name terug bij klimaatvoorstellen, beloningsvoorstellen, strategische transacties en auditgerelateerde voorstellen. Bij beloningsvoorstellen hadden tegenstemmen vaak te maken met zorgen over de hoogte of structuur van beloningen, onvoldoende transparantie over prestatiecriteria of een beperkte koppeling tussen beloning en prestaties. Ook bij auditgerelateerde voorstellen werd kritisch gekeken, onder meer naar de onafhankelijkheid van de accountant en langdurige zittingstermijnen.

Bij managementvoorstellen in de categorie klimaat ging het om een beperkt aantal voorstellen. Daardoor kan één stem voor of tegen een relatief groot effect hebben op het percentage. Deze voorstellen hebben doorgaans betrekking op klimaattransitieplannen die ondernemingen ter advisering aan aandeelhouders voorleggen. Een tegenstem betekent in dat geval dat het voorgelegde plan niet voldoende voldeed aan de eisen uit het stembeleid. Daarnaast werd relatief vaak kritisch gestemd op strategische transacties, waarbij zorgvuldig is beoordeeld of de voorgestelde transacties voldoende in het belang waren van aandeelhouders en bijdroegen aan duurzame langetermijnwaardecreatie. Dit past bij het bredere beeld van het stemseizoen, waarin klimaat, beloning en goed bestuur belangrijke aandachtspunten bleven, maar waarin ieder voorstel steeds afzonderlijk is beoordeeld op inhoud, kwaliteit van de toelichting en aansluiting bij langetermijnwaardecreatie.

TABEL 6.1.2 MANAGEMENTVOORSTELLEN

Categorie	Aantal voorstellen	% Tegen
Klimaat	6	83%
Beloning	2.118	53%
Strategische transacties	198	44%
Audit gerelateerd	1.097	37%
Benoemingen	8.263	20%
Sociaal	62	18%
Overig	82	17%
Statuten gerelateerd	535	12%
Aandelen gerelateerd	1.041	10%
Overname gerelateerd	93	9%
Bestuurders gerelateerd	1.560	8%
Niet-routinematig	314	7%
Routine	2.423	5%
Duurzaamheid	61	0%
Beleggingsfondsen	1	0%

Aandeelhoudersvoorstellen

In het afgelopen halfjaar heeft Pensioenfonds ING op **523 aandeelhoudersvoorstellen** gestemd. Deze voorstellen hadden betrekking op uiteenlopende thema's, waaronder bestuurdersgerelateerde onderwerpen, sociale onderwerpen, corporate governance, klimaat, duurzaamheid en overige onderwerpen.

Bij de interpretatie van de stemcijfers is het belangrijk om de percentages tegen per thema te lezen in samenhang met de

aard en het aantal voorstellen dat op de agenda is gekomen. In het stemseizoen 2026 was zichtbaar dat het aantal ESG-gerelateerde aandeelhoudersvoorstellen afnam, terwijl bepaalde anti-ESG-voorstellen relatief zichtbaar bleven. Dit kan invloed hebben op het percentage tegenstemmen binnen bepaalde categorieën. Een relatief hoog percentage tegen betekent daarom niet dat het stembeleid is gewijzigd. ESG-bevorderende aandeelhoudersvoorstellen worden in beginsel nog steeds gesteund wanneer zij voldoende bijdragen aan betere transparantie, sterker bestuur of beter inzicht in materiële risico's.

In onderstaande tabel staat een overzicht van het aantal aandeelhoudersvoorstellen per thema en het percentage stemmen tegen.

TABEL 6.1.3 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN

Categorie	Aantal voorstellen	% Tegen
Duurzaamheid	38	76%
Overig	40	75%
Routine	36	72%
Statuten gerelateerd	10	60%
Benoemingen	76	59%
Audit gerelateerd	18	50%
Beloning	18	50%
Sociaal	78	33%
Niet-routinematig	21	24%
Klimaat	43	23%
Bestuurders gerelateerd	81	14%
Corporate Governance	63	5%
Aandelen gerelateerd	1	0%

Aandeelhouders kunnen op aandeelhoudersvergaderingen een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersvoorstellen kunnen betrekking hebben op uiteenlopende thema's, zoals klimaat, biodiversiteit, gezondheid, arbeidsrechten, mensenrechten, kunstmatige intelligentie, aandeelhoudersrechten of goed ondernemingsbestuur.

Ieder aandeelhoudersvoorstel wordt afzonderlijk beoordeeld op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en verwacht effect. Voorstellen die bijdragen aan duurzaamheid, goed ondernemingsbestuur, aandeelhoudersrechten of betere transparantie worden in beginsel gesteund wanneer zij passen binnen het stembeleid en bijdragen aan duurzame langetermijnwaardecreatie. Er kan echter tegen worden

gestemd wanneer een voorstel onvoldoende is onderbouwd, te voorschrijvend is, onevenredig belastend is of onvoldoende aansluit bij het belang van de onderneming en haar aandeelhouders op de lange termijn.

Regionale verdeling

Hieronder staat de regionale verdeling van de stemcijfers opgenomen. De grootste markten betroffen de USA, Japan en Canada.

TABEL 6.1.4

Regio	Aantal vergaderingen	Percentage stemverhouding
Noord-Amerika	463	43%
Europa	444	41%
Japan	159	15%
Azië excl. Japan	76	7%
Overig / Cariben	25	2%
Oceanië	7	1%
Midden-Oosten	4	0%
Latijns-Amerika	8	1%

Op de website van Pensioenfonds ING kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigen op maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

6.2. Relevante stemmingen

Pensioenfonds ING rapporteert over relevante stemmingen om inzicht te geven in de toepassing van het stembeleid en de invulling van actief aandeelhouderschap. Aandeelhoudersvergaderingen zijn een belangrijk moment waarop Pensioenfonds ING invloed kan uitoefenen op ondernemingen waarin wordt belegd. In dit hoofdstuk worden stemmingen toegelicht die relevant waren vanwege het onderwerp, de aansluiting bij het stembeleid, de afwijking van het bestuursadvies, de mate van aandeelhouderssteun of bredere ontwikkelingen in het stemseizoen.

De selectie bevat zowel managementvoorstellen als aandeelhoudersvoorstellen. Stemmingen die specifiek zijn ingezet als escalatiemaatregel worden toegelicht in het escalatieoverzicht in het engagementhoofdstuk.

Een volledig overzicht van het stemgedrag per vergadering en per agendapunt is beschikbaar via de rapportagetool. Hieronder worden enkele relevante stemmingen toegelicht.

6.2.1. Resoluties

Klimaat, energietransitie en CO2-intensieve activiteiten

Amazon.com – Rapportage over impact datacenters op klimaatdoelstellingen (agendapunt 5)

Dit aandeelhoudersvoorstel verzocht Amazon.com om te rapporteren hoe de onderneming haar klimaatdoelstellingen wil realiseren, gegeven de stijgende energiebehoefte door de groei van datacenters en AI. Het voorstel vroeg om meer inzicht in de manier waarop Amazon.com de toenemende energievraag van deze activiteiten verenigt met de bestaande doelstellingen voor het terugdringen van broeikasgasemissies.

Het bestuur adviseerde tegen het voorstel en verwees naar bestaande rapportages over de klimaatstrategie, energie-efficiëntie van datacenters, het gebruik van hernieuwbare energie en de voortgang richting de klimaatdoelstellingen. Volgens de onderneming biedt de bestaande informatie voldoende inzicht in de maatregelen die worden genomen om de CO2-voetafdruk van datacenters te beperken.

Pensioenfonds ING heeft het voorstel gesteund, omdat beleggers hiermee beter kunnen beoordelen hoe haalbaar en robuust de klimaatdoelstellingen zijn in het licht van de snelle groei van energie-intensieve activiteiten. Meer inzicht in de relatie tussen datacentergroei, AI, energiegebruik en klimaatambities is relevant om de langetermijnsrisico's en kansen van de onderneming te kunnen beoordelen. Het voorstel werd niet aangenomen en kreeg 18,4% steun van de aandeelhouders.

Wells Fargo & Company – Rapportage over juridische risico's bij financiering van CO2-intensieve activiteiten (agendapunt 8)

Dit aandeelhoudersvoorstel verzocht Wells Fargo & Company om te rapporteren over klimaatgerelateerde juridische risico's die samenhangen met de financiering van CO2-intensieve activiteiten. Het voorstel vroeg om meer inzicht in de wijze waarop de bank deze risico's identificeert, beoordeelt en beheerst.

Het bestuur adviseerde tegen het voorstel en gaf aan dat Wells Fargo & Company al beschikt over risicomanagementprocessen, governance en rapportages rond klimaatgerelateerde risico's. Volgens de onderneming bieden de bestaande rapportages voldoende inzicht in de wijze waarop klimaatrisico's, juridische ontwikkelingen en duurzaamheidsgerelateerde risico's worden meegenomen in het risicobeheer.

Pensioenfonds ING heeft het voorstel gesteund, omdat aanvullende transparantie beleggers kan helpen om beter te beoordelen hoe de bank omgaat met juridische en reputatierisico's die kunnen voortvloeien uit de financiering van CO2-intensieve activiteiten. Dit is met name relevant nu financiële instellingen in toenemende mate worden beoordeeld op de wijze waarop zij klimaatrisico's meenemen in hun financieringsbeleid en risicomanagement. Het voorstel werd niet aangenomen en kreeg 9,2% steun van de aandeelhouders.

Biodiversiteit en natuur

The Home Depot – Biodiversiteitsimpact en afhankelijkheden in de waardeketen (agendapunt 10)

Dit aandeelhoudersvoorstel verzocht The Home Depot om een biodiversiteitsimpact- en afhankelijkheidsanalyse uit te voeren en openbaar te maken. Het voorstel vroeg de onderneming om de belangrijkste natuurgerelateerde risico's, impacts en afhankelijkheden in de waardeketen en productcategorieën in kaart te brengen, zodat deze informatie kan worden gebruikt bij de verdere ontwikkeling van de natuurstrategie.

Het bestuur adviseerde tegen het voorstel en gaf aan dat The Home Depot al verschillende beleidslijnen, initiatieven en rapportages heeft op het gebied van verantwoord houtgebruik, duurzame bosbouw, chemicaliën en natuurgerelateerde risico's. De onderneming verwees onder meer naar haar houtinkoopbeleid, rapportages over duurzame bosbouw, CDP-rapportage en bestaande governance rond duurzaamheid en milieu.

Pensioenfonds ING heeft het voorstel gesteund, omdat meer gestructureerde rapportage beleggers helpt inzicht te krijgen in hoe The Home Depot risico's rond ontbossing, biodiversiteitsverlies en natuurafhankelijkheden beheerst. Voor een onderneming met een brede waardeketen en productcategorieën waarin hout, tuinproducten en chemische stoffen een rol spelen, is inzicht in natuurgerelateerde risico's relevant voor risicobeheer en langetermijnwaardecreatie. Het voorstel werd niet aangenomen, maar kreeg 14,3% steun van de aandeelhouders.

Beloning en aandeelhoudersrechten

Universal Music Group – Beloningsverslag bestuur (agendapunt 3)

Op de aandeelhoudersvergadering van Universal Music Group werd gestemd over het beloningsverslag van het bestuur. In dit verslag wordt onder meer toegelicht hoe de beloning van bestuurders over het boekjaar 2025 is vastgesteld en hoe de variabele beloning is toegekend.

Pensioenfonds ING heeft tegen het beloningsverslag gestemd. Het stembeloid stelt dat beloningen transparant en goed onderbouwd moeten zijn, en dat zij aantoonbaar moeten samenhangen met de prestaties van de onderneming en langetermijnwaardcreatie. Bij Universal Music Group waren er zorgen over de hoogte van de totale beloning van de CEO, de beperkte prestatiekoppeling van een deel van de langetermijnbeloning en de mogelijkheid dat beloning kan worden toegekend bij prestaties onder de mediaan. Hoewel de onderneming de toelichting op onderdelen van de beloning heeft verbeterd, waren deze verbeteringen onvoldoende om de zorgen over de hoogte en structuur van de beloning weg te nemen.

Het beloningsverslag werd aangenomen, maar kreeg 27,4% tegenstemmen. Daarmee liet een substantiële minderheid van aandeelhouders zien zorgen te hebben over de beloningsstructuur en de verhouding tussen beloning, prestaties en langetermijnwaardcreatie.

Wolters Kluwer – Wijziging van de statuten over het beloningsbeleid (agendapunt 10)

Op de aandeelhoudersvergadering van Wolters Kluwer werd gestemd over een voorstel om de statuten te wijzigen. De voorgestelde wijziging had betrekking op de stemdrempel voor het vaststellen van het beloningsbeleid voor het bestuur. Waar nu een meerderheid van 75% geldt, wilde de onderneming dit aanpassen naar een gewone meerderheid van de uitgebrachte stemmen (50%).

Pensioenfonds ING heeft tegen dit voorstel gestemd. Het beloningsbeleid is een belangrijk governance-instrument, omdat hierin de kaders voor vaste en variabele beloning van bestuurders worden vastgesteld. Een hogere stemdrempel zorgt ervoor dat het beloningsbeleid alleen kan worden aangepast wanneer daarvoor brede steun onder aandeelhouders bestaat. Het verlagen van deze drempel zou deze aandeelhouderswaarborg verzwakken en de invloed van aandeelhouders op het beloningsbeleid verminderen.

Het voorstel werd aangenomen, maar kreeg 45,8% tegenstemmen. Daarmee liet een grote minderheid van aandeelhouders zien zorgen te hebben over het verlagen van deze bestaande aandeelhoudersbescherming.

Digitale technologie, AI en mensenrechten

The Toronto-Dominion Bank – Rapportage over het gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) in besluitvorming, risicobeoordeling en kredietverlening (aandeelhoudersvoorstel 7)

Dit aandeelhoudersvoorstel verzocht The Toronto-Dominion Bank om te rapporteren over het gebruik van AI bij besluitvorming op senior niveau, risicobeoordeling en kredietverlening. Het voorstel vroeg om meer transparantie over de manier waarop de bank AI inzet, hoe risico's zoals

bias, onjuiste uitkomsten, privacy en beveiliging worden beheerst, en hoe medewerkers worden getraind om AI verantwoord te gebruiken.

Het bestuur adviseerde tegen het voorstel en gaf aan dat de bank al beschikt over governance-, toezicht- en controlemaatregelen om AI-risico's te identificeren en te beheersen. Daarbij verwees de bank onder meer naar bestaande kaders voor modelrisicobeheer, compliance, dataprivacy, technologie- en beveiligingsrisico's en derdepartijrisico's. Volgens de bank zou aanvullende gedetailleerde rapportage bovendien concurrentiegevoelige informatie kunnen blootleggen.

Pensioenfonds ING heeft het voorstel gesteund, omdat aanvullende transparantie over het gebruik van AI beleggers beter in staat stelt om de voordelen en risico's van deze technologie te beoordelen. Zeker bij een financiële instelling is het belangrijk dat duidelijk is hoe AI wordt toegepast in besluitvorming, risicobeoordeling en kredietverlening, en welke waarborgen bestaan om mogelijke negatieve effecten te voorkomen. Het voorstel werd niet aangenomen, maar kreeg 21,3% steun van de aandeelhouders.

Apple – Herbenoeming van de voorzitter van het bestuur (agendapunt 1e)

Op de aandeelhoudersvergadering van Apple werd gestemd over de herbenoeming van Art Levinson als bestuurder. Levinson is voorzitter van het bestuur en is al geruime tijd aan de onderneming verbonden. De stemming was relevant omdat bij de beoordeling van bestuurders niet alleen wordt gekeken naar individuele ervaring en functioneren, maar ook naar de mate waarin de board effectief toezicht houdt op materiële ESG-risico's.

Pensioenfonds ING heeft tegen de herbenoeming gestemd. Daarbij speelde mee dat binnen de stemanalyse significante ESG-risico's voor aandeelhouders zijn geïdentificeerd, waarbij zorgen bestaan over de wijze waarop de board toezicht houdt op materiële milieu-, sociale en governance-risico's. Als voorzitter van het bestuur draagt Levinson een bijzondere verantwoordelijkheid voor effectief toezicht op deze risico's. Daarnaast is meegewogen dat hij als niet-uitvoerend bestuurder al langer dan twaalf jaar zitting heeft in het bestuur.

De herbenoeming werd aangenomen, maar 9,0% van de aandeelhouders stemde tegen. Dit laat zien dat er bij een deel van de aandeelhouders zorgen bestonden over de wijze waarop het bestuur toezicht houdt op materiële ESG-risico's en langjarige zittingstermijnen, ondanks de brede steun voor de herbenoeming.

Sociale thema's: gezondheid, veiligheid en inclusie

The Coca-Cola Company – Rapportage over diversiteit, gelijkheid en inclusie (agendapunt 6)

Dit aandeelhoudersvoorstel verzocht The Coca-Cola Company om een rapport te publiceren over de huidige inspanningen op het gebied van diversiteit, gelijkheid en inclusie. Het voorstel vroeg om meer inzicht in de effectiviteit van het beleid en de mate waarin de onderneming erin slaagt een diverse en inclusieve werkomgeving te realiseren.

Het bestuur adviseerde tegen het voorstel en verwees naar bestaande informatie over de samenstelling van het personeelsbestand, het gevoerde beleid en de rapportage die al beschikbaar is. Volgens de onderneming bood de bestaande rapportage voldoende inzicht en zou aanvullende rapportage grotendeels overlappen met informatie die al wordt gepubliceerd.

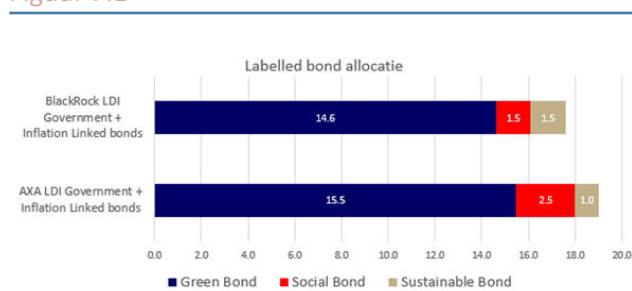
Pensioenfonds ING heeft het voorstel gesteund, omdat aanvullende en meer gestructureerde transparantie kan helpen om de voortgang en effectiviteit van het beleid beter te beoordelen. In een omgeving waarin verwachtingen rond diversiteit en inclusie veranderen, draagt verdere rapportage bij aan een beter begrip van hoe de onderneming hiermee omgaat en welke risico's en kansen dit met zich meebrengt. Het voorstel werd niet aangenomen en kreeg 11,3% steun van de aandeelhouders.

7. Impact

Impactbeleggingen zijn beleggingen met een intentie om een positieve, meetbare sociale en milieu impact te maken, naast een positief, financieel rendement (Global Impact Investors Network (GIIN)). Impactbeleggingen zijn belangrijk om een positieve bijdrage te leveren aan maatschappelijke uitdagingen. Het Fonds zet zich daarom in om deze bijdrage te leveren. Op dit moment doen wij dat via labeled bonds (groene en sociale obligaties).

De LDI portefeuilles hebben beide doelstellingen van minimaal 10% allocatie naar labelled bonds binnen de nominale en reële staatsobligatie portefeuille. Beide portefeuilles die deze doelstelling hanteren voldoen aan de doelstelling.

Figuur 7.1

Impact

In onderstaande tabel is te zien dat de allocatie het grootste is in Clean transportation (29%), Renewable energy (19%) en Affordable housing (10%).

TABEL 7.1 OVERZICHT ALLOCATIE

ICMA GBP / SBP Category	%
Access to essential services (e.g. health, education and vocational training, healthcare, financing and financial services)	1%
Affordable basic infrastructure (e.g. clean drinking water, sewers, sanitation, transport, energy)	0%
Affordable housing	10%

Clean transportation	29%
Climate change adaptation	3%
Eco-efficient and/or circular economy adapted products, production technologies and processes	4%
Employment generation including through the potential effect of SME financing and microfinance	5%
Energy efficiency	9%
Environmentally sustainable management of living natural resources and land use	2%
Food security	0%
Green buildings	4%
Other	7%
Pollution prevention and control	1%
Renewable energy	19%
Socioeconomic advancement and empowerment	0%
Sustainable water and wastewater management	6%
Terrestrial and aquatic biodiversity conservation	1%

TABEL 7.2

Selected Impact Metrics of GSS bond investments in portfolio	Impact Metrics Scaled to GSS Bond Investments	per US\$1m invested in pf gss bonds imp metrics
GHG Emissions Reduced (Tonnes CO2)	1.585.294	1.686

TABEL 7.3

refinancing	44%
-------------	-----

financing	47%
refinancing/financing share not disclosed	9%

Enkele voorbeelden van labeled bonds in onze portefeuille:

Oostenrijk (Klimaat)

Deze Oostenrijkse groene staatsobligatie financiert projecten binnen meerdere milieucategorieën, waarbij schone mobiliteit de belangrijkste bestemming is. Het merendeel van de opbrengsten wordt ingezet voor investeringen in spoorinfrastructuur, waaronder uitbreiding en modernisering van het spoorwegnet. Ongeveer 75% van de middelen is bestemd voor spoorprojecten, waarbij elektrificatie centraal staat. Het Oostenrijkse spoorwegnet is momenteel circa 75% geëlektrificeerd, met een doelstelling van 85% in 2030.

Gezien de sterke focus op schone mobiliteit en de kwaliteit van de projectselectie wordt deze uitgifte beschouwd als een best-practice voorbeeld binnen het green bond-universum en is hiervoor een DARK GREEN-shading toegekend. Vanuit BlackRock is er actief contact geweest met de uitgever over de besteding en rapportage van de opbrengsten.

NWB Bank – Green (Water) Bond (Milieu & Klimaatadaptatie)

De groene waterobligaties van NWB financieren leningen aan Nederlandse waterschappen en dragen bij aan klimaatadaptatie en milieubescherming. In aanmerking komende projecten omvatten onder meer bescherming tegen overstromingen (zoals pompgemalen en waterkeringen), water- en afvalwaterzuivering (bijvoorbeeld sanering van waterbekkens, transport en reiniging van afvalwater, verwijdering van rioolslib), alsmede energierugwinning uit afvalwater en fosforwinning.

Uit de rapportage van NWB blijkt dat circa de helft van de opbrengsten wordt aangewend voor klimaatadaptatiemaatregelen, waaronder bescherming tegen overstroming. Circa een kwart wordt besteed aan transport en behandeling van afvalwater, met het restant gealloceerd naar overige water- en afvalwaterprojecten.

BNG Bank – Social Bond (Arbeid & Gezondheid)

De opbrengsten van deze social bond worden gebruikt voor financiering van Nederlandse woningcorporaties en dragen bij aan meerdere Sustainable Development Goals, waaronder betaalbare huisvesting. De impactrapportage laat zien dat de opbrengsten onder meer zijn ingezet voor de bouw van woningen voor ouderen en voor sociale huurwoningen voor lagere inkomensgroepen. Deze obligatie illustreert hoe sociale obligaties kunnen bijdragen aan maatschappelijke doelstellingen op het gebied van welzijn en leefbaarheid.

Vanuit BlackRock wordt deze uitgifte aangemerkt als DARK GOLD, een beoordeling die wij blijven hanteren op basis van de gerapporteerde use of proceeds en de beschikbare impactrapportages.

8. Bijlagen

8.1. Uitgangspunten Global Compact

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren;

2e principe: bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan mensenrechtenschendingen;

Arbeidsnormen

3e principe: bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid;

6e principe: bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden;

Milieu

7e principe: bedrijven hanteren het voorzichtigheidsbeginsel met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: bedrijven ondernemen initiatieven om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen;

9e principe: bedrijven stimuleren de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën;

Anticorruptie

10e principe: bedrijven dienen alle vormen van corruptie tegen te gaan, inclusief afpersing en omkoping.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de Verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten en van de Verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

8.2. Nederlandse Corporate Governance Code (versie 2022)

Principe 4.1 De algemene vergadering

De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de Raad van Commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met de aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt zonodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 8.2.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Procedureel	Procedurale managementvoorstellen zonder aandelen- of kapitaalcomponent, veelal gericht op formele vergaderstappen of wettelijke vereisten.
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

8.3. Uitsluitingslijst per Q3 2026

Controversiële wapens

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- Airbus Finance B.V.

- Airbus SE
- Alexandrite Monnet UK Holdco Plc
- ALTEN SA
- Amentum Escrow Corporation
- Amentum Holdings Inc
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd
- ArcelorMittal SA
- Aryt Industries Ltd

- Assystem S.A.
- Austal Limited
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems Holdings, Inc.
- BAE Systems plc
- Bayer AG
- Bayer Capital Corp. BV
- Bayer Corporation
- Bayer US Finance II LLC
- Bayer US Finance LLC
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Brookfield Asset Management Ltd.
- Brookfield Capital Finance LLC
- Brookfield Corporation
- Brookfield Finance I (UK) Plc
- Brookfield Finance II, Inc.
- Brookfield Finance LLC
- Brookfield Finance, Inc.
- Brookfield Properties Retail Holding LLC
- Brookfield Property Finance ULC
- Brookfield Renewable Corporation
- Brookfield Renewable Partners L.P.
- Brookfield Renewable Partners ULC
- Brookfield Residential Properties Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International, Inc.
- CAE Inc.
- Cameco Corporation
- Capita Plc
- China Aerospace Science and Industry Corporation Limited
- China Aerospace Science and Technology Corporation
- China Development Bank
- China International Capital Corporation Limited
- China North Industries Corporation
- China North Industries Group Corporation Limited.
- China Poly Group Corporation Limited
- Cohort plc
- Comber Wind Financial Corporation
- Costain Group PLC
- CSSC Capital 2015 Ltd.
- Curtiss-Wright Corporation
- Daikin Industries, Ltd.
- Dalrymple Bay Finance Pty Ltd.
- Eaton Capital Unlimited Company
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Elbit Systems Ltd
- Emerson Electric Co.
- EnerSys
- Exail Technologies SA
- Fluor Corporation
- Fujitsu Limited
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Honeywell Aerospace, Inc.
- Honeywell International Inc.
- Huadian Power International Corporation Limited
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- Iho Verwaltungs GmbH
- Jaguar Land Rover Automotive PLC
- Johns Hopkins University
- Kanadevia Corporation
- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Komatsu Finance America, Inc.
- Komatsu Ltd.
- Kongsberg Maritime ASA
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- KSB SE & Co. KGaA
- L3Harris Technologies, Inc.
- Larsen & Toubro Limited
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo DRS, Inc.
- Leonardo SpA
- Lievre Power Financing Corp.
- LIG Defense & Aerospace Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird S.A.
- Mercantile Investment Trust plc
- MOOG Inc.
- Morgan Sindall Group plc
- MPT Finco Inc.
- MTAR Technologies Limited
- Northrop Grumman Corporation
- Northrop Grumman Systems Corporation
- NRM Cabin Intermediate # 2 Limited Partnership
- Oaktree Strategic Credit Fund
- Parsons Corporation
- Poongsan Corporation
- Poongsan Holdings Corporation
- Premier Explosives Limited
- QinetiQ Group plc
- Ralliant Corporation
- Rheinmetall AG
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- RTX Corporation
- Safran SA
- Sandhar Technologies Limited
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Sec LP
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- SNT Dynamics Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited

- Special Machine Building & Metallurgy PJSC
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Spirit AeroSystems Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Tata Motors Limited
- Tata Motors Passenger Vehicles Limited
- Tennessee Valley Authority
- TerraForm Power Operating, LLC
- Textron Inc.
- Thales SA
- TotalEnergies Capital Canada Ltd.
- TotalEnergies Capital International SA
- TotalEnergies Capital SA
- TotalEnergies Capital USA, LLC
- TotalEnergies SE
- TransDigm Group Incorporated
- TransDigm Inc.
- United Technologies Corporation
- Walchandnagar Industries Limited
- Wartsila Oyj Abp
- Zen Technologies Limited

Verbod beleggen in cluster munitie

Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. Op basis van deze informatie en de criteria van artikel 21a Besluit Marktmisbruik heeft de AFM deze ondernemingen op haar risicoradar voor 2026:

1. Poongsan Corporation (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie
2. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie
3. LIG Defense & Aerospace Co., Ltd. (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie
4. Aryt Industries Ltd. (Israël) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van cluster munitie

Net als voorgaande jaren, zijn niet-beursgenoteerde ondernemingen niet opgenomen in de lijst voor 2026.

Tabak

- 22nd Century Group, Inc.
- Altria Group, Inc.
- AMCON Distributing Company
- B.A.T Capital Corporation
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- British American Tobacco (Malaysia) Berhad
- British American Tobacco Bangladesh Company Limited
- British American Tobacco Holdings (The Netherlands) BV
- British American Tobacco Kenya Plc
- British American Tobacco p.l.c.

- Bulgartabac Holding AD
- China Boton Group Company Limited
- Eastern Company
- Godfrey Phillips India Ltd.
- Golden Tobacco Limited
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC
- Ispire Technology Inc.
- ITC Limited
- Japan Tobacco Inc.
- Jerusalem Cigarette Co. Ltd.
- JT International Financial Services BV
- Kinetic Development Group Limited
- KT&G Corporation
- Litu Holdings Limited
- Logista Integral, S.A.
- Miquel y Costas & Miquel, S.A.
- Mudanjiang Hengfeng Paper Co., Ltd.
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Limited
- Pakistan Tobacco Company Limited
- Performance Food Group Company
- Performance Food Group, Inc.
- Philip Morris (Pakistan) Limited
- Philip Morris CR a.s.
- Philip Morris International Inc.
- President Chain Store Corporation
- PT Gudang Garam Tbk
- PT HM Sampoerna Tbk.
- PT Indonesian Tobacco Tbk.
- PT Wismilak Inti Makmur Tbk
- Pyxus International, Inc.
- Reinet Investments S.C.A.
- Reynolds American Inc.
- RLX Technology Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Shaanxi Jinye Science Technology and Education Group Co., Ltd.
- Shanghai Industrial Holdings Limited
- Shenzhen Jinjia Group Co., Ltd.
- Sinnar Bidi Udyog Limited
- Smoore International Holdings Limited
- Swedish Match AB
- Turning Point Brands, Inc.
- Tutunski Kombinat AD Prilep
- Union Investment Corporation
- Union Tobacco & Cigarette Industries Co.
- Universal Corporation
- VPR Brands, LP
- Yuri Gagarin Plc

Steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas

- Aboitiz Equity Ventures Inc.

- ACS, Actividades de Construcción y Servicios, S.A.
- Adani Electricity Mumbai Limited
- Adani Energy Solutions Limited
- Adani Enterprises Limited
- Adani Power Limited
- Advantage Energy Ltd.
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Andes S.A.
- AES Corporation
- AES Espana BV
- AES Panama Generation Holdings SRL
- African Rainbow Minerals Limited
- AGL Energy Limited
- Aksa Enerji Uretim A.S.
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Alleghany Corporation
- Alliance Resource Operating Partners, L.P.
- Alliance Resource Partners, L.P.
- Alliant Energy Corporation
- Alliant Energy Finance LLC
- AltaLink, L.P.
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Company
- American Electric Power Company, Inc.
- American Transmission Co. LLC
- American Transmission Systems, Incorporated
- An Hui Wenergy Co., Ltd.
- Antero Resources Corporation
- APA Corporation
- Appalachian Power Company
- ARC Resources Ltd.
- Arizona Public Service Company
- Ascent Resources Utica Holdings, LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Australian Metcoal Financing Pty Ltd
- Banpu Public Company Limited
- Basin Electric Power Cooperative
- Baytex Energy Corp.
- Berkshire Hathaway Energy Company
- Berkshire Hathaway Finance Corp.
- Berkshire Hathaway Inc.
- Birchcliff Energy Ltd.
- BKV Corporation
- BKV Upstream Midstream, LLC
- Black Hills Corporation
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Bumitama Agri Ltd.
- Burlington Northern Santa Fe Corp.
- Burlington Northern Santa Fe, LLC
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power (US Holdings), Inc.
- Capital Power Corporation
- Castle Peak Power Finance Co. Ltd.
- Cenovus Energy Inc.
- CenterPoint Energy Houston Electric, LLC
- CenterPoint Energy Resources Corp.
- CenterPoint Energy, Inc.
- CESC Limited
- CEZ, a. s.
- Chevron Corporation
- Chevron U.S.A. Inc.
- China Coal Energy Company Limited
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Qinfu Group Limited
- China Resources Power Holdings Co., Limited
- China Shenhua Energy Company Limited
- Chord Energy Corporation
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- CIMIC Finance (USA) Pty Ltd.
- CIMIC Finance Ltd.
- Civitas Resources, Inc.
- Cleco Corporate Holdings LLC
- Cleco Power LLC
- Cleveland Electric Illuminating Company
- CLP Holdings Limited
- CLP Power HK Finance Ltd.
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- CMS Energy Corporation
- CNCBINV 1 (BVI) Limited
- CNX Midstream Partners LP
- CNX Resources Corporation
- Coal India Limited
- Colbun S.A.
- Colgate Energy Partners III, LLC
- Colorado Interstate Gas Company, L.L.C.
- Columbus Southern Power Company
- Comstock Resources, Inc.
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- ConocoPhillips Company
- Consumers Energy Company
- Continental Resources, Inc.
- ContourGlobal Power Holdings S.A.
- Core Natural Resources, Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Energy Finance LLC
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Dayton Power & Light Company
- DBR Land Holdings LLC
- Devon Energy Corporation.
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- Dilip Buildcon Limited
- Diversified Energy Company
- DMCI Holdings, Inc.

- Dominion Energy South Carolina, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- DPL LLC
- DTE Electric Company
- DTE Energy Company
- Duke Energy Carolinas, LLC
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida Project Finance LLC
- Duke Energy Florida, LLC
- Duke Energy Indiana, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress, LLC
- Earthstone Energy Holdings LLC
- East Ohio Gas Company
- Eastern Energy Gas Holdings, LLC
- Eastern Gas Transmission and Storage, Inc.
- El Paso Energy Corp.
- El Paso Natural Gas Company, L.L.C.
- El Paso Pipeline Partners Operating Co. LLC
- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Company Limited
- Elm Road Generating Station Supercritical LLC
- Emera Incorporated
- Emera US Finance LP
- Emera US Finance, LLC
- Enea SA
- Energa Finance AB
- Energa SA
- Eneva S.A.
- Engie Energia Chile S.A.
- Entergy Arkansas, LLC
- Entergy Corporation
- Entergy Louisiana, LLC
- Entergy Mississippi, LLC
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Property, Inc.
- EOG Resources, Inc.
- EQT Corporation
- Eskom Holdings SOC Ltd
- Eushi Finance, Inc.
- Evergy Kansas Central, Inc.
- Evergy Kansas South, Inc.
- Evergy Metro, Inc.
- Evergy Missouri West, Inc.
- Evergy, Inc.
- Expand Energy Corporation
- Exxaro Resources Limited
- Exxon Mobil Corporation
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Pennsylvania Electric Company
- FirstEnergy Transmission, LLC
- Florida Power Corporation
- Fortis Inc.
- FortisAlberta Inc.
- FortisBC Energy Inc.
- FortisBC Inc.
- Franco-Nevada Corporation
- Freehold Royalties Ltd.
- GD Power Development Co., Ltd.
- Genesis Energy Limited
- Geo Energy Resources Limited
- Georgia Power Company
- Global Power Synergy Public Company Limited
- GOHL Capital Holdings Limited
- Granite Ridge Resources, Inc.
- Great River Energy
- Guangdong Investment Limited
- Guanghui Energy Co., Ltd.
- Guangzhou Development District Holding Group Limited
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- Gulfport Energy Operating Corporation
- Hallador Energy Company
- Harbour Energy plc
- Hess Corporation
- HighPeak Energy, Inc.
- HK Electric Investments and HK Electric Investments Limited
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Hongkong Electric Finance Ltd.
- Hosken Consolidated Investments Limited
- Huadian Power International Corporation Limited
- Huaneng Power International, Inc.
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Indiana Michigan Power Company
- Indianapolis Power & Light Company
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- International Transmission Company
- Interstate Power and Light Company
- IPALCO Enterprises, Inc.
- Israel Electric Corp. Ltd.
- ITC Holdings Corp.
- Itochu Enex Co., Ltd.
- Jaiprakash Power Ventures Limited
- Japan Petroleum Exploration Co., Ltd.
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- JERA Co., Inc.
- Jersey Central Power & Light Company
- JMH Co. Ltd.
- JSW Energy Limited
- Kansai Electric Power Company, Incorporated
- Kentucky Power Company
- Kentucky Utilities Company
- Kimbell Royalty Partners, LP
- Kinder Morgan Energy Partners, L.P.
- Kinder Morgan, Inc.
- Kinetic Development Group Limited
- Kobe Steel, Ltd.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation

- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea National Oil Corporation
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- LandBridge Company LLC
- Louisville Gas and Electric Company
- Lubrizol Corporation
- LX International Corp.
- Magnolia Oil & Gas Corporation
- Magnolia Oil & Gas Operating LLC
- Majapahit Holding BV
- Malakoff Corporation Berhad
- Marathon Oil Corporation
- Maritime Electric Co. Ltd.
- Maritime Link Financing Trust
- Matador Resources Company
- MDU Resources Group, Inc.
- Metropolitan Edison Company
- MGE Energy, Inc.
- MidAmerican Energy Company
- Mid-Atlantic Interstate Transmission, LLC
- Mississippi Power Company
- Mong Duong Finance Holdings B.V.
- Monongahela Power Company
- Moss Creek Resources Holdings, Inc.
- Mumbai International Airport Ltd.
- Murphy Oil Corporation
- Narragansett Electric Co.
- National Fuel Gas Company
- Nava Limited
- Nevada Power Company
- New Hope Corporation Limited
- Newfoundland Power Inc.
- NGPL PipeCo LLC
- NLC India Limited
- Northern Electric Finance Plc
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) plc
- Northern States Power Company
- NorthWestern Corporation
- NorthWestern Energy Group, Inc.
- Nova Scotia Power Incorporated
- NRW Holdings Limited
- NTPC Limited
- Occidental Petroleum Corporation
- OCI Holdings Company Ltd.
- OGE Energy Corp.
- Oglethorpe Power Corporation
- Ohio Edison Company
- Ohio Power Company
- Okinawa Electric Power Company, Incorporated
- Oklahoma Gas and Electric Company
- Origin Energy Finance Ltd.
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- Oventiv Canada ULC
- Oventiv Inc.
- PacifiCorp
- Pampa Energia S.A.
- PanCanadian Petroleum Ltd.
- Paramount Resources Ltd.
- Peabody Energy Corporation
- Pennsylvania Electric Company
- Permian Resources Corporation
- Permian Resources Operating, LLC
- Petro-Canada
- Peyto Exploration & Development Corp.
- PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
- Piedmont Natural Gas Company, Inc.
- Pingdingshan Tianan Coal.Mining Co.,Ltd.
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pioneer Natural Resources Company
- Polar Tankers, Inc.
- Portland General Electric Company
- Power Assets Holdings Limited
- PPL Capital Funding, Inc.
- PPL Corporation
- PPL Electric Utilities Corporation
- PrairieSky Royalty Ltd.
- Precision Castparts Corp.
- Progress Energy, Inc.
- PT Alamtri Resources Indonesia Tbk
- PT Bukit Asam (Persero) Tbk
- PT Bumi Resources Tbk
- PT Cikarang Listrindo Tbk
- PT Dian Swastatika Sentosa Tbk
- PT Indo Tambangraya Megah Tbk.
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT Petrindo Jaya Kreasi Tbk
- PT United Tractors Tbk
- Public Service Company of Colorado
- Public Service Company of Oklahoma
- Puget Energy, Inc.
- Puget Sound Energy, Inc.
- Range Resources Corporation
- RATCH Group Public Company Limited
- Reliance Power Limited
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- RWE AG
- RWE Finance US, LLC
- San Miguel Corporation
- San Miguel Global Power Holdings Corp.
- Sandridge Energy, Inc.
- Santos Finance Limited
- Santos Limited
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Semirara Mining & Power Corporation
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shandong Xinchao Energy Corporation Limited
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.

- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'an Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- Sierra Pacific Power Company
- Sinosing Services Pte Ltd.
- SM Energy Company
- Solar Star Funding LLC
- Southern Company
- Southern Company Gas Capital Corp.
- Southern Power Company
- Southwestern Electric Power Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Public Service Company
- SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
- SPIC Preferred Company No. 1 Ltd.
- SPIC Preferred Company No.4 Ltd.
- Strathcona Resources Ltd.
- Sumiseki Holdings, Inc.
- Suncor Energy Inc.
- System Energy Resources, Inc.
- Talen Energy Corporation
- Talen Energy Supply, LLC
- Tampa Electric Company
- Tata Power Company Limited
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- TCC Group Holdings CO., LTD.
- Tecpetrol Sociedad Anonima
- Tenaga Nasional Berhad
- Tennessee Gas Pipeline Company, L.L.C.
- Tennessee Valley Authority
- Terasen Gas, Inc.
- TerraCom Limited
- Texas Pacific Land Corporation
- Tiandi Science & Technology Co., Ltd.
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated
- Toledo Edison Company
- Topaz Energy Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- Trans-Allegheny Interstate Line Company
- TransAlta Corporation
- Transatlantic Holdings, Inc.
- Tri-State Generation and Transmission Association, Inc.
- Tucson Electric Power Company
- Union Electric Company
- Var Energi ASA
- Veren Inc.
- Vermilion Energy Inc.
- Viper Energy Partners LLC
- Viper Energy, Inc.
- Virginia Electric and Power Company
- Vista Energy Argentina S.A.U
- Vista Energy, S.A.B. de C.V.
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- Vital Energy, Inc.
- Vitesse Energy, Inc.
- Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
- WEC Energy Group, Inc.
- Whitecap Resources Inc.
- Whitehaven Coal Limited
- Wintershall Dea Finance 2 BV
- Wintershall Dea Finance BV
- Wintime Energy Group Co., Ltd.
- Wisconsin Electric Power Company
- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Corporation
- Xcel Energy Inc.
- XTO Energy Inc.
- Yancoal Australia Limited
- Yankuang Energy Group Co., Ltd.
- Yankuang Group (Cayman) Ltd.
- Yorkshire Power Finance Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.

Normschenders en goed bestuur

- AXIA Energia SA
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- Companhia de Saneamento do Parana
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA
- Crestwood Midstream Partners LP
- DCP Midstream LLC (Old)
- DCP Midstream Operating LP
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Duke Energy Field Services LLC
- East Ohio Gas Company
- EL Sewedy Electric Company
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P.
- Enbridge Gas Inc.
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.
- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating, L.P.
- ETP Legacy LP
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- Inco Ltd.
- JBS Luxembourg Co. SARL
- JBS N.V.
- JBS USA Finance, Inc.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Holding Lux SARL
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation

- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation
- MPLX LP
- NTPC Limited
- Petroleos de Venezuela, S.A.
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- Pilgrim's Pride Corporation
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- RATCH Group Public Company Limited
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- RTX Corporation
- Samarco Mineracao S.A.
- SEPCO Virgin Ltd.
- Serco Group plc
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sumitomo Chemical Co., Ltd.
- Sumitomo Pharma Co. Ltd.
- Sunoco Logistics Partners Operations L.P.
- Syngenta Group Finance Ltd.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- TotalEnergies Capital Canada Ltd.
- TotalEnergies Capital International SA
- TotalEnergies Capital SA
- TotalEnergies SE
- Union Gas Limited
- United Technologies Corporation
- Vale Overseas Ltd.
- Vale S.A.
- Westcoast Energy Inc.

Palmolie

- First Pacific Company Limited
- First Resources Limited
- Genting Berhad
- GOHL Capital Ltd.
- Golden Agri-Resources Ltd.
- LLPL Capital Pte Ltd.
- PT Astra International Tbk
- Resorts World Las Vegas, LLC

Conflict of Interest

- ING Bank (Australia) Limited
- ING Bank N.V.
- ING Groep N.V.
- ING Belgium SA/NV
- ING-DiBa AG

- Nationale-Nederlanden Bank NV
- NN Group N.V.

Landen op basis van sancties

TABEL 8.3.1

Controversial countries	Country code A2 (ISO)	Sanctiewet
Afghanistan	AF	x
Belarus	BY	x
Central African Republic	CF	x
Iran	IR	x
Myanmar	MM	x
North Korea	KP	x
Russia	RU	x
Somalia	SO	x
South Sudan	SS	x
Sudan	SD	x
Syria	SY	x
Uzbekistan	UZ	x
Zimbabwe	ZW	x

8.4. Engagement

Het streven van een onderneming naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het UN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de langetermijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Om die reden gaat Pensioenfonds ING in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van 'good practices'. Zo beoogt Pensioenfonds ING bij te dragen aan het bewaken van het juiste evenwicht, aan langetermijnwaardcreatie en beschermt het haar belangen en die van haar klanten.

8.4.1. Thematische engagement voortgang

Aanpak Ontbossing

Ontbossing is wereldwijd een van de grootste oorzaken van biodiversiteitsverlies. Vooral tropische en subtropische bossen in landen als Brazilië, Congo en Indonesië worden zwaar getroffen. In deze gebieden vindt tweederde van de ontbossing plaats. De belangrijkste oorzaak is landbouw, zowel grootschalig als kleinschalig, en bosbouwplantages. Bossen worden vooral gekapt voor de productie van palmolie, soja, rundvlees, koffie, cacao, rubber en hout. Rundvlees, soja en palmolie nemen het grootste aandeel voor hun rekening. Ongerepte tropische bossen zijn cruciaal voor biodiversiteit. Ze dragen bij aan gezonde ecosystemen, klimaatregulatie, koolstofopslag, waterzuivering en schone lucht. Ook bieden ze bestaansmiddelen aan lokale gemeenschappen. Grootschalige ontbossing vormt niet alleen een lokaal risico, maar heeft ook wereldwijde gevolgen voor maatschappij en economie. Ondanks jarenlange inspanningen om ontbossing te verminderen, blijft het probleem urgent. Ook blijkt uit analyses van de biodiversiteitsvoetafdruk van beleggingsfondsen dat ontbossing in tropische gebieden een belangrijke oorzaak is van biodiversiteitsverlies. Daarom starten we dit nieuwe engagementthema Aanpak Ontbossing.

8.4.1.1. Overzicht

Doel van het thema

Het doel van dit engagementprogramma is om geselecteerde ondernemingen aan te sporen om ontbossing te stoppen. We vragen van ondernemingen om beleid te ontwikkelen of te versterken en maatregelen in te voeren die

bijdragen aan het behoud en duurzaam beheer van bossen wereldwijd. Dit omvat onder andere het verduurzamen van toeleveringsketens, het vermijden van inkoop van grondstoffen uit hoogrisico-gebieden voor ontbossing en het bevorderen van transparante rapportage over beleid, doelen en resultaat³.

TABEL 8.4.1.1.1 DOELSTELLINGEN AANPAK ONTBOSSING

Categorie	Indicatoren
Governance	<ul style="list-style-type: none">Het bestuur van de onderneming erkent ontbossing als risico, en spreekt zich publiekelijk uit over de noodzaak om ontbossing te stoppen;De onderneming heeft een bestuurslid of commissie die verantwoordelijk is voor het ontbossingsbeleid.De onderneming is niet verbonden aan (branche-) organisaties die pleiten voor het stopzetten of verzwakken van klimaat- en natuurbesluit en weerhoudt zich van lobbyactiviteiten om nieuw beleid af te zwakken of te voorkomen, maar steunt overheden in de aanpak van ontbossingsrisico's.
Beleid	<ul style="list-style-type: none">Ontbossingsbeleid: de onderneming heeft adequaat beleid gericht op het stoppen van ontbossing, in lijn met internationale standaarden, inclusief:<ul style="list-style-type: none">het werken aan een volledig ontbossings- en conversievrije toeleveringsketen uiterlijk vóór 2030, inclusief gehanteerde 'cut-off date' van uiterlijk eind 2020;respect voor – en waarborgen van de rechten en het levensonderhoud van lokale gemeenschappen en inheemse volkeren;aandacht voor verbetering van biodiversiteit met betrekking tot het gebruik van bestaande landbouwgrond en bodemkwaliteit;

³ Onze engagement doelen sluiten aan bij internationale standaarden zoals het accountability framework: www.accountability-framework.org.

Categorie	Indicatoren
Implementatie & monitoring	<ul style="list-style-type: none"> De onderneming heeft concrete programma's en actieplannen om het beleid uit te voeren en de doelen binnen de gestelde termijnen te behalen. De programma's zijn concreet, uitvoerbaar en specifiek voor bepaalde grondstoffen/toeleveringsketens; De onderneming meet en rapporteert de voortgang op deze doelen;
Samenwerking in de keten	<ul style="list-style-type: none"> De onderneming is actief betrokken bij relevante sectorinitiatieven, toeleveringsketen- en/of multi-stakeholder initiatieven gericht op het realiseren van ontbossingsvrije productieketens;
Transparantie	<ul style="list-style-type: none"> De onderneming rapporteert over beleid, commitment, doelen en voortgang, inclusief: <ul style="list-style-type: none"> een risico-, afhankelijkheids- en impactanalyse; inzet, doelen en tijdslijnen; maatregelen per relevante keten/grondstof.

Sustainable Development Goals

Het engagementthema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals' (SDG's):

- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.2)
- SDG 15: Leven op het land (15.2 en 15.b)

Samenwerking

De afgelopen jaren zijn er verschillende internationale investor engagementinitiatieven gestart, gericht op het stoppen van ontbossing. Op de VN-klimaatop in 2021 in Glasgow (COP26) werd het 'Finance Sector Deforestation Action' (FSDA) gestart, een initiatief van financiële instellingen die zich inzetten om ontbossing als gevolg van de grondstoffenproductie in hun beleggings- en kredietportefeuilles te beëindigen. Gezamenlijk engagement met ondernemingen is een belangrijke pijler van dit initiatief. Begin 2026 is het initiatief 'Deforestation Investor Group' (DIG) gestart. Dit initiatief wordt ondersteund door de 'Institutional Investors Group on Climate Change' (IIGCC). Deze organisatie ondersteunt ook het Nature Action 100 programma, waardoor er een goede coördinatie is tussen beide programma's en het engagement over tegengaan van ontbossing ook beter wordt afgestemd. We hebben een aantal online vergaderingen van het DIG initiatief bijgewoond om kennis te delen. We bekijken momenteel de mogelijkheden om samen te werken op gebied van de lopende engagements.

Voortgang

Het afgelopen halfjaar hebben we met de meeste van de ondernemingen in het engagementprogramma een eerste gesprek gehad. Hieronder worden de gesprekken kort toegelicht. Met **Bunzl** en **Kraft Heinz** staat een eerste gesprek gepland in juli.

Bunge Global

In juni namen we deel aan een investeerdersgesprek met Bunge. Het bedrijf gaf in het gesprek een update over biodiversiteitsbeleid en de aanpak om ontbossing te voorkomen. Bunge gebruikt de richtlijnen van de Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD) voor de impact-analyse en bracht wereldwijde activiteiten en inkoop van grondstoffen in kaart. Het bedrijf stelde vast dat circa 25% van de activiteiten plaatsvindt in of nabij kwetsbare gebieden, waaronder de Cerrado en Mata Atlântica in Brazilië. Rond ontbossing benadrukte Bunge dat het sinds 2015 werkt aan een toezegging om ontbossing te voorkomen voor directe en indirecte soja-inkoop. Het bereikte 100% traceerbaarheid en monitoring in prioritaire Braziliaanse regio's. Kritisch blijft de datum die Bunge hanteert waarna geen ontbossing meer mag hebben plaatsgevonden ('cutoff date'). Voor Bunge is

dit 31 december 2024 terwijl leidende standaarden en Europese regelgeving uitgaan van eind 2020. Daarnaast trokken Bunge en andere bedrijven zich, onder druk van regionale Braziliaanse wetgevers, terug uit het Amazon Soy Moratorium (afspraken over het voorkomen van ontbossing in de Amazone). Wij stelden hierover vooraf schriftelijke vragen, maar kregen in het gesprek nog onvoldoende antwoord.

Clorox

In maart voerden we een eerste gesprek met Clorox. We spraken over het versterken van het beleid en de rapportage op gebied van ontbossings- en conversierisico's in relevante grondstofketens, waaronder palmolie, houtvezels en soja. Het bedrijf lichtte toe dat palmolie vooral in beperkte hoeveelheden als derivaat wordt gebruikt en dat voor vezels al een hoog aandeel gerecycled of gecertificeerd materiaal wordt toegepast. Ook gaf Clorox aan dat soja voornamelijk uit de Verenigde Staten en Canada komt en daardoor als laag risico wordt beschouwd. Tegelijk blijft verdere onderbouwing nodig, omdat een volledig DCF-commitment en concrete verplichtingen voor leveranciers nog ontbreken. Positief is dat Clorox heeft toegezegd te bekijken hoe het duidelijker en meer data gedreven kan rapporteren waarom natuur- en ontbossingsrisico's relatief laag zijn. Ook wil het bedrijf onderzoeken of aanvullende informatie, zoals het aandeel FSC-gecertificeerd materiaal, zichtbaarder kan worden gemaakt in toekomstige rapportage.

Coles Group

Het eerste gesprek met Coles vond plaats in maart. We spraken over natuur, ontbossing en bredere duurzaamheidsrisico's in de voedselketen. Coles erkent natuur als materieel risico vanwege de afhankelijkheid van landbouw- en voedselketens. Het bedrijf heeft een natuurrisico's analyse uitgevoerd, geïnspireerd op de TNFD LEAP aanpak, maar rapporteert nog niet volledig volgens TNFD. Coles heeft nog geen formele dubbele materialiteitsanalyse gedaan. De aanpak van ontbossingsrisico's van Coles richt zich op vier grondstoffen (hout, cacao, rundvlees, soja en palmolie). De voortgang verschilt per grondstof. Op gebied van hout en papier is de inkoop grotendeels gecertificeerd volgens duurzame bosbouw standaarden (FSC en PEFC). Aan de ketens van palmolie, cacao, soja en rundvlees wordt nog hard gewerkt. Coles publiceerde in mei een gedetailleerde voortgangsrapportage over de aanpak van ontbossingsrisico's. En eind augustus publiceert de onderneming een volgende duurzaamheidsrapportage. In een volgend gesprek willen we bespreken hoe de aanpak van de meest urgente risico's versnelt kan worden.

Compass Group

Eind februari spraken we voor het eerst met Compass Group. Het gesprek ging over natuurimpact, ketentransparantie en ontbossingsrisico's. Compass werkt sterk gedecentraliseerd en heeft een diverse toeleveringsketen, wat risicobeheersing complex maakt.

Het bedrijf heeft met Earthworm een op TNFD gebaseerde natuur-impactanalyse uitgevoerd, waarin klimaat- en natuurrisico's samen worden bekeken. Voor ontbossingsvrije ketens richt Compass zich vooral op rundvlees, koffie, palmolie en papier/hout. Soja blijft het lastigst, vooral waar dit indirect via diervoeder in de keten zit. Compass wil de chefs van de restaurants van de onderneming met behulp van CO₂-informatie over menu's en ingrediënten keuzes kunnen maken voor lagere voetafdruk op klimaat en natuur. In het volgende gesprek, willen we spreken over aanscherping van beleid, prioritering van urgente risico's en betere voortgangsrapportage.

Dollar General

Het eerste gesprek met Dollar General vond plaats in juni. We spraken over onze verwachting ten aanzien van een analyse van impact op - en afhankelijkheid van biodiversiteitsverlies en de relatie tot risico's rond ontbossing. Dollar General maakt zo'n analyse nog niet en ook nog geen 'dubbele materialiteitsanalyse'. Het bedrijf wees op bestaande initiatieven, zoals afvalreductie, voedselherstel en op gebied van ontbossingsrisico, het palmoliebeleid en herbebossingsprojecten. De onderneming gaf toe dat relevante risico's rond grondstoffen zoals palmolie, soja en rundvlees nog niet systematisch zijn beoordeeld. Hier ziet de onderneming ruimte voor verbetering. Dollar General zegde toe Sustainable Development Goal 15 (leven op het land) en verdere toelichting op natuur gerelateerde thema's in toekomstige rapportage te overwegen. Ook wil Dollar General de TNFD-aanpak voor impactanalyse blijven bekijken en graag goede voorbeelden van concurrenten ontvangen om intern en met de board te delen. We noteren de mijlpaal toezegging voor de bereidheid nader onderzoek te doen naar ontbossingsrisico's in de keten en de impact op SDG-15.

UPM-Kymmene

In maart spraken we voor het eerst met UPM-Kymmene. UPM voert een natuur-impactanalyse uit op basis van TNFD-richtlijnen, gebruikt eDNA-monitoring voor biodiversiteitsonderzoek in Finland en Uruguay en werkt samen met het Science Based Targets for Nature-initiatief. Voor het beheersen van ontbossingsrisico's gebruikt UPM FSC- en PEFC-certificering, due-diligenceprocessen en herkomstinformatie per fabriek. Het bedrijf stelt dat bosconversie naar plantages verboden is in landen waar het plantages heeft en dat geen hout meer uit Rusland wordt ingekocht. UPM gaf ook aan op schema te liggen voor naleving van de Europese ontbossingswetgeving (EUDR) die eind 2026 in werking treedt. We vroegen UPM om verdere transparantie over houtinkoop, herkomstlanden en certificeringspercentages. En in een volgend gesprek willen we de kwaliteit van gebruikte certificeringsstandaarden bespreken en horen welke stappen UPM nog kan zetten om eigen bosbouw en houtinkoop volledig te vrijwaren van ontbossingsrisico's.

Wesfarmers

Het eerste gesprek met Wesfarmers vond plaats in maart. Wesfarmers lichtte toe dat het eerder een TNFD-pilot-impactanalyse op productniveau uitvoerde, gericht op houtproducten van Bunnings, de grootste doe-het-zelfketen van Australië. De analyse bevestigde materiële natuurimpact en afhankelijkheden, vooral rond hout en katoen/textiel. Ontbossingsrisico's worden vooral via divisiespecifieke inkoopnormen beperkt: bij Bunnings moet verkocht hout onafhankelijk gecertificeerd zijn, met name via FSC of Responsible Wood. Leveranciers zonder geloofwaardige voortgang richting certificering kunnen worden uitgefaseerd. Wesfarmers gaf aan natuurimpact voorlopig kwalitatief te blijven rapporteren en op middellange termijn een natuur- of TNFD-gebaseerde analyse te overwegen. Ook gaf Wesfarmers aan meer aandacht te willen geven aan watergebruik, afvalreductie en gerecyclede materialen. In een volgend gesprek willen we Wesfarmers aanmoedigen om een meer kwantitatieve risicoanalyse te maken, ontbossingsrisico's te kwantificeren, prioriteiten scherper te stellen en ook te tonen welke risico's als niet materieel worden beschouwd.

Vervolg

Het komende halfjaar willen we nogmaals met de ondernemingen spreken.

8.4.1.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 8.4.1.2.1 MIJLPALEN AANPAK ONTBOSSING

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Bunzl plc	Verenigd Koninkrijk	Handelsbedrijven & Distributeurs	2,09						
2 Clorox Company	Verenigde Staten	Huishoudelijke producten	4,43						
3 Coles Group Ltd	Australië	Consumentengoederen Distributie & Retail	4,94						
4 Dollar General Corporation	Verenigde Staten	Consumentengoederen Distributie & Retail	0						
5 Kraft Heinz Company	Verenigde Staten	Voedselproducten	3,48						
6 UPM-Kymmene Oyj	Finland	Papier- en hout-producten	5,25						
7 Wesfarmers Limited	Australië	Algemene detailhandel	6,07						

¹ MSCI score 'Raw Materials Sourcing' (score voor duurzaamheidsbeleid t.a.v. inkoop grondstoffen); voor Bunge is deze score niet beschikbaar en is de score 'Biodiversity & Land Use' (management van biodiversiteitsrisico's) gebruikt.

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet succesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 8.4.1.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
Dollar General	<ul style="list-style-type: none"> Ontbossingsbeleid: de onderneming heeft adequaat beleid gericht op het stoppen van ontbossing, in lijn met internationale standaarden. 	<ul style="list-style-type: none"> Dollar General zegde toe een betere analyse van ontbossingsrisico's te maken en daarbij te kijken naar meer risicoproducten dan alleen palmolie.

8.4.1.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van het engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.1.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.1.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	0%	nee
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	14%	nee

8.4.2. Afgesloten: Access to Healthcare

Toegang tot gezondheidszorg is een mensenrecht en een belangrijk onderdeel van SDG 3 “Goede gezondheid & Welzijn”. Toegang tot gezondheidszorg is echter nog lang niet overal vanzelfsprekend, vanwege onder meer minder ontwikkelde zorgsystemen, te dure medicijnen of door het onvoldoende aansluiten van de zorg bij lokale behoeftes. Zo lopen volgens de World Health Organisation (WHO) 930 miljoen mensen het risico in armoede te vervallen door dure zorg. Het wereldwijd verbeteren van de eerstelijnszorg tegen 2030 kan 60 miljoen levens redden en de levensverwachting met 3,7 jaar verlengen⁴. Met het thema Access to Healthcare richten we ons op ondernemingen die een belangrijke rol spelen in de zorgketen en bij kunnen dragen aan een beter toegankelijke zorg voor iedereen wereldwijd. Denk bijvoorbeeld aan ondernemingen die diagnostiek verzorgen, medische apparatuur ontwikkelen, medicijnen produceren of medische hulpmiddelen distribueren.

8.4.2.1. Overzicht

Doel van het thema

De volgende engagementdoelen zijn opgesteld voor dit thema:

TABEL 8.4.2.1.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO HEALTHCARE

Categorie	Indicatoren
Governance & beleid	<ul style="list-style-type: none">De onderneming geeft de thematiek rondom Access to Healthcare een plek in de bedrijfsstrategie;De onderneming vertaalt haar strategie rondom Access to Healthcare:<ul style="list-style-type: none">Naar heldere doelstellingen;Naar de diverse markten waar de onderneming actief is.De onderneming en het bestuur raadplegen gestructureerd relevante experts en belanghebbenden op het thema Access to Healthcare.De onderneming verankert internationale standaarden, onder andere van de 'World Health Organisation' en de OESO op in haar beleid. Bijvoorbeeld de 'WHO Model Lists of Essential Medicines'. Een lijst van de meest effectieve en veilige medicijnen die overal beschikbaar zouden moeten zijn.De onderneming geeft haar strategie en doelstellingen op het gebied van Access to Healthcare een plek in het variabele beloningsbeleid. We screenen deze doelstellingen op basis van de principes die wij i.s.m. andere investeerders en experts heeft opgesteld¹.De onderneming maakt een duidelijke koppeling tussen mensenrechten en haar rol in de zorgsector, ook in relatie tot de aankomende Europese regelgeving.
Implementatie & monitoring	<ul style="list-style-type: none">De onderneming heeft een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van haar producten/diensten, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten.De onderneming gaat op een verantwoorde manier om met patenten en licenties. Dit voorkomt dat medicijnen of medische producten onbereikbaar worden.De onderneming stuurt in haar research & development op maatschappelijke impact, gezondheidswinst, de behoeftes van ontwikkelingslanden en de gelijke toegang tot gezondheidszorg binnen landen.De onderneming vertaalt haar strategie op Access to Healthcare naar land en/of doelgroep, specifiek beleid en naar projecten die inspelen op de lokale situaties en behoeftes.De onderneming heeft een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie te voorkomen als eerlijke handelspraktijken en belastingbetalingen te garanderen.De onderneming neemt stappen om te zorgen dat haar lobbyactiviteiten of dat sector-organisaties waarvan zij lid is, niet lobbyen voor regelgeving die Access to Healthcare beperkt.De onderneming neemt stappen om mensenrechten te waarborgen.
Samenwerking in de keten	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere belanghebbenden op het thema.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere belanghebbenden. Inclusief lobbyactiviteiten en betalingen aan zorgverleners.

¹ <https://www.achmeainvestmentmanagement.nl/institutioneel/artikelen/nieuws/2022/10/beleggers-dringen-aan-op-inbedding-toegang-tot-medicijnen-in-beloningsbeleid-farmaceuten>

⁴ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/primary-health-care>

Sustainable Development Goals

Met onze doelstellingen sluiten we aan bij de SDG's. Met name op:

- SDG 3: 'Goede Gezondheid & Welzijn' (3.8, 3.b)

Samenwerking

Bij dit engagement traject zullen we samenwerken met en/of informatie gebruiken van:

- De Access to Medicine Index. Wij gebruiken deze Index onder andere bij de voorbereiding van de engagements en het samenwerken met een bredere groep van institutionele beleggers.
- Het Interfaith Center on Corporate Responsibility. Deze samenwerking zullen we met name inzetten bij het escaleren van engagement door bijvoorbeeld het indienen van resoluties.
- De investeerders coalitie die is gevormd rondom het Covid-19 investor statement en het investor statement over de integratie van toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid⁵. We bouwen hierbij voort op de inhoudelijke kennis en inzichten die we hierbij hebben opgedaan, waaronder de principes voor het gedegen integreren van Access to Healthcare in beloningsbeleid.

Conclusie

Eind juni hebben we het engagementthema over access to healthcare afgerond. In het afgelopen half jaar spraken we nogmaals met de enkele van de ondernemingen in het thema. Voor de overige ondernemingen hebben we de meest recente duurzaamheidsverslagen in de conclusie betrokken. Vanwege het maatschappelijke belang van goede toegang tot medicijnen - ook voor onze klanten - en de goede samenwerking met de Access to Medicine Foundation hebben we besloten engagement over dit thema voort te zetten, maar met een nieuwe groep bedrijven. In het najaar van 2026 komt de Access to Medicine Index met een nieuw voortgangsrapport. Daarna begint voor de organisatie en de aangesloten beleggers ook een nieuwe ronde van engagement. Het komende half jaar is dus een goed moment om het nieuwe engagementprogramma voor te bereiden.

Aspen

Aspen is gevestigd in Zuid-Afrika en richt zich op 60 lage- en middeninkomenslanden. De informatie die wij hebben gedeeld met het bedrijf over best practices op het gebied van concrete doelstellingen en beloningsbeleid is duidelijk terug te zien in de verdere ontwikkelingen die Aspen heeft doorgevoerd. Eind 2025 heeft de onderneming een position paper gepubliceerd over hun standpunt over en

aanpak van toegang tot betaalbare medicijnen. In lijn met deze paper rapporteert Aspen jaarlijks over een nieuwe impactindicator, namelijk het aantal patiënten dat bereikt is in ontwikkelingslanden. Het verbeteren van toegang tot medicijnen is ook opgenomen in het beloningsbeleid als key performance indicator (KPI). Deze ontwikkelingen laten zien dat Aspen een voorloper is in de farmaceutische sector op het gebied van toegang tot medicijnen.

Jazz Pharmaceuticals

In vergelijking met andere farmaceutische bedrijven is Jazz Pharmaceuticals nog minder ver op het thema toegang tot gezondheidszorg. Wij hebben suggesties gedaan over het ontwikkelen van de strategie. Het bedrijf heeft aangegeven dat het een dubbele materialiteitsanalyse heeft uitgevoerd om zich voor te bereiden op de Europese CSRD-wetgeving. Het bedrijf gebruikt de resultaten om de duurzaamheidsstrategie en transparantie verder vorm te geven. In de tweede helft van 2026 zal Jazz Pharmaceuticals hierover rapporteren. Hoewel we deze ontwikkelingen aanmoedigen, blijft er ruimte voor verbetering. Voorbeelden hiervan zijn het opstellen van concrete KPI's over toegang tot medicijnen, transparantie over prijsbeleid en integratie in het beloningsbeleid.

Takeda

Takeda is onderdeel van de Access to Medicine Index. De belangrijkste aanbevelingen die hieruit voortkwamen zijn het uitbreiden van toegang van medicijnen in ontwikkelingslanden. De onderneming heeft positieve voortgang laten zien over haar inspanningen om haar medicijn tegen knokkelkoorts (Qdenga vaccin) breder beschikbaar te maken. Op het gebied van behandelingen tegen kanker werkt Takeda samen met NGO's en universiteiten om de diagnostiek te verbeteren en te versnellen. Daarnaast heeft Takeda haar jaarlijkse rapportage over toegang tot medicijnen uitgebreid. De onderneming zal echter de scope van ontwikkelingslanden waar het actief is niet verder uitbreiden. Hoewel er geen ESG KPI's gekoppeld zijn aan de beloning van het bestuur, zijn er wel metrics over toegankelijkheid van medicijnen verbonden aan de beloning van de President of Growth & Emerging Markets.

Amgen Inc.

In vergelijking met andere farmaceutische bedrijven heeft Amgen nog verschillende stappen te zetten op het thema toegang tot gezondheidszorg. Wij hebben suggesties gedaan over het aanscherpen van doelstellingen en uitbreiding van rapportage, zoals prijsbeleid en samenwerkingen in ontwikkelingslanden. Amgen heeft aangegeven toegankelijkheid structureel mee te nemen in het ontwikkelen van nieuwe medicijnen. Het bedrijf heeft haar strategie over toegankelijkheid, prijsbeleid en betaalbaarheid van medicijnen openbaar gemaakt. Verder

⁵ Institutionele beleggers komen in actie: (achmea.nl)

zet het bedrijf stappen om aan CSRD-wetgeving te gaan voldoen. Wij moedigen deze vooruitgang aan maar er blijft ruimte voor verbetering, zoals het integreren van toegang tot gezondheidszorg in het beloningsbeleid.

Danaher

Hoewel Danaher meerdere keren benaderd is voor een engagementgesprek, was het bedrijf niet responsief. In samenwerking met Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR) en Amerikaanse beleggers is een brief opgesteld om aan te dringen dat het bedrijf transparant is over het vaststellen van de kostprijs van hun tuberculose test. Danaher heeft op de brief gereageerd met een bevestiging dat het geen winst wil maken op deze test en voornemens is om de prijs door een onafhankelijke partij te laten verifiëren. Daarnaast hebben wij als escalatiemiddel op de aandeelhoudersvergadering van Danaher vragen gesteld over de strategie op het gebied van toegang tot medicijnen omdat wij van mening zijn dat deze onderontwikkeld is. De raad van bestuur heeft hierop gereageerd dat zij dit belangrijke thema vooral via innovatie en het ontwikkelen van nieuwe producten willen adresseren. Ook hebben wij als escalatiemiddel tegen het beloningsbeleid en bestuur gestemd.

Eli Lilly

Hoewel Eli Lilly laag scoort op de Access to Medicine Index, zijn er wel stappen gezet om toegang tot gezondheid en rapportage hierover te verbeteren. De onderneming heeft het "30x30 programma" ontwikkeld, met als doel om in 2030 voor 30 miljoen mensen de toegang tot gezondheidszorg te verbeteren. Eli Lilly heeft op deze doelstelling vooruitgang geboekt. Daarnaast neemt het bedrijf toegankelijkheid van medicijnen nu structureel mee in alle nieuwe ontwikkeltrajecten. We noteren positieve voortgang, maar wel met de kanttekening dat Eli Lilly nog diverse stappen te zetten heeft zoals de integratie van doelen ten aanzien van toegankelijkheid tot zorg in het beloningsbeleid.

Sanofi

De gesprekken met Sanofi waren open en constructief, waarbij Sanofi actief om feedback vroeg. Als een van de eerste farmaceutische bedrijven moest Sanofi als Frans bedrijf voldoen aan de Europese CSRD-richtlijn. Met de CSRD-rapportage zet de onderneming een gedegen standaard voor peers. Zo is toegankelijke & betaalbare medicijnen als het meest materiële onderwerp geïdentificeerd en is dit onderwerp ook geïntegreerd in het beloningsbeleid. Sanofi is naar plek 3 gestegen in de Access to Medicine Index door onder andere het opzetten van een strategisch programma om ontwikkelingslanden beter toegang te geven tot haar medicijnen. Om de toegang tot medicijnen strategie te steunen en versterken zijn hierover op de aandeelhoudersvergadering van 2026 vragen gesteld door een groep aandeelhouders, waaronder Achmea IM, en beantwoord door Sanofi. Sanofi heeft toegelicht hoe

het bedrijf de toegang tot medicijnen strategie verder zal ontwikkelen, zoals opschaling van medicijnen en uitbreiding naar meer landen.

Abbott

In de verschillende gesprekken die gevoerd zijn met Abbott stond de onderneming open voor feedback. Abbott rapporteert jaarlijks over de voortgang van het duurzaamheidsplan 2030, inclusief de doelstelling om in 2030 het leven te verbeteren van 3 miljard mensen per jaar. Toegankelijkheid en betaalbaarheid van medicijnen zijn prioriteiten in de duurzaamheidsaanpak. Ook ontwikkelt de onderneming rapportage in lijn met de Europese CSRD-richtlijn. Wel zijn er nog verbeterpunten, zoals transparantie over lobbyactiviteiten en duurzaamheidsdoelstellingen koppelen aan het beloningsbeleid. Op deze punten hebben we voorbeelden van best practices gedeeld. Hoewel deze ook door Abbott intern besproken zijn, is hier nog geen actie op ondernomen. De voornaamste reden die het bedrijf hiervoor aangeeft is dat het gevestigd is in de Verenigde Staten.

AstraZeneca

AstraZeneca richt zich op de ontwikkeling van innovatieve geneesmiddelen. Het bedrijf werkt intensief samen met academische instellingen, onderzoeksorganisaties en andere farmaceutische bedrijven en kreeg wereldwijde aandacht voor het COVID-19-vaccin. Toegankelijke en betaalbare medicijnen is een prioriteit voor AstraZeneca en het bedrijf toont bereidheid dit thema beter te integreren in het beloningsbeleid. AstraZeneca rapporteert in lijn met de CSRD-richtlijn en heeft duurzaamheidsdoelen opgesteld voor het uitbreiden van de toegankelijkheid tot zorg. Vanaf 2025 rapporteert AstraZeneca jaarlijks over het aantal mensen dat bereikt is en hoeveel daarvan tot achtergestelde groepen behoort.

Thermo Fisher

Thermo Fisher levert producten en diensten voor wetenschappelijk onderzoek, gezondheidszorg en toegepaste wetenschap. Thermo Fisher heeft doelen opgesteld op het gebied van toegang tot zorg en in haar beleid aandacht voor diversiteit in onderzoek. Tegelijk zien we dat de onderneming nog stappen kan zetten, bijvoorbeeld door een strategie te ontwikkelen om producten beter toegankelijk te maken in ontwikkelingslanden. Thermo Fisher werkt actief aan rapportage, inclusief de CSRD-richtlijn, en blijft zich inzetten voor wereldwijde toegang tot zorg, ondanks veranderende politieke omstandigheden in de Verenigde Staten. Wel zijn er nog verbeterpunten op het gebied van integratie van toegang tot gezondheidszorg in governance en beloningsbeleid.

8.4.2.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 is het thema afgesloten. De voortgang op de mijlpalen ziet er als volgt uit:

TABEL 8.4.2.2.1 MIJLPALEN ACCESS TO HEALTHCARE

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Abbott Laboratories	Verenigde Staten	Zorgproducten en -apparaten	BBB*						
2 Amgen Inc.	Verenigde Staten	Biotechnologie	A*						
3 AstraZeneca PLC	Verenigd Koninkrijk	Geneesmiddelen	5/20						
4 Danaher Corporation	Verenigde Staten	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	A*						
5 Eli Lilly and Company	Verenigde Staten	Geneesmiddelen	19/20						
6 Sanofi	Frankrijk	Geneesmiddelen	3/20						
7 Takeda Pharmaceutical Co. Ltd.	Japan	Geneesmiddelen	9/20						
8 Thermo Fisher Scientific Inc.	Verenigde Staten	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	BBB*						

¹ Relatieve plek in 'Access to Medicine Index' (Voor de ondernemingen met * is de MSCI ESG Score weergegeven omdat de onderneming niet is opgenomen in de 'Access to Medicine Index').

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet succesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 8.4.2.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE.

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
Amgen	<ul style="list-style-type: none"> De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over toegang tot medicijnen. 	<ul style="list-style-type: none"> Amgen heeft haar strategie over toegankelijkheid, prijsbeleid en betaalbaarheid van medicijnen openbaar gemaakt.
Aspen Pharmacare	<ul style="list-style-type: none"> De onderneming geeft haar strategie en doelstellingen op het gebied van Access to Healthcare een plek in het variabele beloningsbeleid. De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over toegang tot medicijnen. 	<ul style="list-style-type: none"> Het verbeteren van toegang tot medicijnen is opgenomen in het beloningsbeleid als key performance indicator (KPI). Aspen rapporteert jaarlijks over het aantal patiënten dat bereikt is in ontwikkelingslanden.
AstraZeneca	<ul style="list-style-type: none"> De onderneming vertaalt haar strategie rondom Access to Healthcare naar heldere doelstellingen. De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over toegang tot medicijnen. 	<ul style="list-style-type: none"> AstraZeneca heeft duurzaamheidsdoelen opgesteld voor het uitbreiden van de toegankelijkheid tot zorg. AstraZeneca rapporteert jaarlijks over het aantal mensen dat bereikt is en hoeveel daarvan tot achtergestelde groepen behoort.
Jazz Pharmaceuticals	<ul style="list-style-type: none"> De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over toegang tot medicijnen. 	<ul style="list-style-type: none"> Jazz Pharmaceuticals zal op basis van haar dubbele materialiteitsanalyse de duurzaamheidsstrategie en transparantie verder vorm geven.
Takeda Pharmaceuticals	<ul style="list-style-type: none"> De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over toegang tot medicijnen. 	<ul style="list-style-type: none"> Takeda heeft haar jaarlijkse rapportage over toegang tot medicijnen uitgebreid.

8.4.2.3. Eindevaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van het engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.2.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.2.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	100%	ja
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	62%	ja

Kwalitatieve duiding

Er zijn grote verschillen tussen de ondernemingen waarmee gesproken is. Bij sommige bedrijven is toegankelijke en betaalbare medicijnen grotendeels geïntegreerd in de strategie van het bedrijf, terwijl dit bij andere bedrijven (nog) niet het geval is. De Europese CSRD-rapportageverplichting heeft bij veel bedrijven geholpen om de duurzaamheidsstrategie, prioritering en transparantie te verbeteren. Het integreren van KPI's op het gebied van toegankelijkheid van medicijnen in het beloningsbeleid blijft een van de belangrijkste uitdagingen, voornamelijk bij Amerikaanse bedrijven.

Governance: steeds meer ondernemingen verankeren toegang tot gezondheidszorg in hun governance-structuren door het onderwerp expliciet mee te nemen in managementverantwoordelijkheden en, in toenemende mate, in beloningsbeleid. Tegelijkertijd blijft bij verschillende bedrijven ruimte voor verbetering, met name waar toegankelijkheid nog onvoldoende is geïntegreerd in incentives voor bestuurders en in goede toezichtmechanismen.

Beleid: De meeste ondernemingen beschikken inmiddels over een formeel beleid of strategische visie op toegang tot betaalbare en toegankelijke gezondheidszorg. Koplopers onderscheiden zich door duidelijke materiële analyses en expliciete beleidskaders waarin toegankelijkheid en betaalbaarheid structureel zijn opgenomen.

Implementatie: bedrijven laten toenemende voortgang zien in de uitvoering van hun strategie door het formuleren van concrete doelstellingen, het meten van impact en het uitbreiden van programma's die de toegang tot zorg verbeteren. De mate van implementatie verschilt echter sterk, waarbij sommige ondernemingen nog duidelijke KPI's, doelstellingen of een uitgewerkte aanpak missen.

Samenwerking: samenwerking met NGO's, universiteiten, zorginstellingen en andere belanghebbenden lijkt een belangrijk instrument om de toegang tot medicijnen en diagnostiek te vergroten. Daarnaast heeft actieve betrokkenheid van beleggers bijgedragen aan verdere ontwikkeling van strategieën, kennisdeling en versterking van beleid bij ondernemingen.

Transparantie: de kwaliteit van rapportage en transparantie is de afgelopen jaren duidelijk verbeterd, mede door de voorbereiding op en implementatie van de CSRD-richtlijn. Hoewel steeds meer ondernemingen rapporteren over toegankelijkheid en betaalbaarheid van hun medicijnen, blijven transparantie over prijsbeleid, lobbyactiviteiten en voortgangsindicatoren belangrijke aandachtspunten.

8.4.3. Goede Voeding

Ondanks dat het recht op een goede gezondheid is benoemd in artikel 25 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, is een goede gezondheid wereldwijd niet vanzelfsprekend. Eén van de thema's die cruciaal is voor een goede gezondheid is voeding. Zowel goede - als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Zo is enerzijds 1 op de 9 mensen wereldwijd ondervoed en hebben anderzijds ook meer dan 650 miljoen mensen juist obesitas. Om gezondere voedingspatronen mogelijk te maken zijn niet alleen individuele keuzes van belang. Zo is het van belang dat gezonde voeding ook daadwerkelijk beschikbaar is, tegen betaalbare prijzen. Ook is het belangrijk dat consumenten goede informatie kunnen krijgen over de gezondheid van de producten die zij kopen en dat aanbieders terughoudend zijn in marketing van ongezonde producten. Kortom, juist ondernemingen zijn aan zet om betaalbare gezondere opties aan te bieden, te promoten en duidelijke informatie te geven.

Bij dit engagementthema bouwen we voort op het eerdere engagementthema 'Access to Nutrition' dat we tot 2023 hebben gevoerd met de voedingsmiddelenindustrie. Echter, voegen we nu andere sectoren toe die een belangrijke rol spelen in het beschikbaar maken van (on)gezonde voeding, zoals de supermarktsector en brouwerijen. Ook verbreden we onze doelstellingen om zo de verschillende mogelijkheden die ondernemingen hebben om gezondere voedingspatronen te stimuleren in ons engagement te adresseren. Het gaat dan om het gezonder maken van de productenportefeuille, het betaalbaarder maken van gezonde voeding, het beleid rondom de marketing van ongezonde voeding, lobbyactiviteiten, maar ook om het verbeteren van de rapportages van ondernemingen over deze onderwerpen.

8.4.3.1. Overzicht Doel van het thema

De volgende engagementdoelen zijn opgesteld voor dit thema:

TABEL 8.4.3.1.1 DOELSTELLINGEN GOEDE VOEDING

Categorie	Indicatoren
Governance	<ul style="list-style-type: none">De onderneming heeft publieke doelstellingen die SMART zijn geformuleerd, om de gezondheidssimpact van hun productenportefeuille te vergroten.De onderneming integreert het thema "Gezonde Voeding" in de corporate governance, bijvoorbeeld:<ul style="list-style-type: none">Door doelen op gebied van gezonde voeding te integreren in haar beloningsbeleid.Door het thema aantoonbaar te beleggen en te bespreken binnen de relevante commissies van het bestuur.
Beleid	<ul style="list-style-type: none">De onderneming heeft publiek beschikbaar beleid om:<ul style="list-style-type: none">Geen marketing van ongezonde voeding te richten op kinderen;Wanneer de onderneming alcoholische dranken produceert, verantwoord alcoholgebruik tegen te gaan en de marketing daarop aan te passen;Wanneer de onderneming babyvoeding produceert, publiekelijk kenbaar te maken dat het "The International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes" respecteert.
Implementatie & monitoring	<ul style="list-style-type: none">De onderneming boekt aantoonbaar vooruitgang op haar doelstellingen. Bijvoorbeeld via:<ul style="list-style-type: none">Het gezonder maken van bestaande producten;Het introduceren van gezondere producten en/of menu-opties;Het betaalbaar en breder beschikbaar maken van gezonde voeding;Het beter informeren van klanten wat betreft de voedingswaarde van haar producten;Het actief promoten en stimuleren van gezondere opties.
Samenwerking in de keten	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.De onderneming neemt publiekelijk op een positieve manier een standpunt in op het thema "Gezonde Voeding". Bijvoorbeeld via haar lobby-beleid en openbare standpunten.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming meet de gezondheid van haar productenportefeuille en rapporteert hierover, bijvoorbeeld via een zogenaamd 'Nutrient Profiling System' dat de gezondheid van producten in kaart brengt.De onderneming is transparant over haar lobbyactiviteiten op het thema "Gezonde Voeding".

Sustainable Development Goals

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 2: Geen Honger
- SDG 3: Goede Gezondheid en Welzijn

Samenwerking

Bij dit engagement traject werken we samen met het 'Long-term Investors in People's Health' (LIPH) programma van 'ShareAction', het 'Interfaith Center on Corporate Responsibility' (ICCR), het 'Access to Nutrition Initiative' en de 'Health Engagement Alliance'.

LIPH

Het 'Long-term Investors in People's Health' (LIPH) programma van ShareAction is een samenwerkingsverband op het gebied van verantwoord beleggen en gezondheid. Het internationale initiatief richt zich op asset managers en asset owners die stappen willen zetten op het thema "Gezondheid". Binnen het thema "Gezondheid" wordt aandacht besteed aan toegang tot zorg (inclusief medicijnen), een gezond milieu (denk aan de gezondheidsimpact van luchtverontreiniging), gezonde voeding en gezonde werkomstandigheden. Doelen van het programma zijn o.a.

- Samenwerking bij engagement op het thema gezondheid;
- Kennis delen om de impact van beleggingen op het thema gezondheid beter in kaart te brengen;
- Inzicht krijgen in de belemmeringen die bedrijven ervaren, bijvoorbeeld op het gebied van regelgeving, om stappen te zetten naar een gezondere samenleving.

ICCR

Het Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR) is een organisatie in de Verenigde Staten die in samenwerking met haar leden engagement voert en resoluties indient op diverse duurzaamheidsthema's, waaronder het thema "Gezonde Voeding". Deze samenwerking zullen we met name inzetten bij het escaleren wanneer engagement niet goed loopt, bijvoorbeeld door het indienen van resoluties.

Access to Nutrition Initiative

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun prestaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen;
- Het niet promoten van producten die borstvoeding kunnen vervangen.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index, regionale indices die inzoomen op specifieke landen, als thematische indices. Voorbeelden van deze thematische indices zijn onderzoeken naar de marketing van vervangers van borstvoeding en de gezondheid van voeding voor jonge kinderen. De resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Goede Voeding kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een investor statement als een gezamenlijk engagementprogramma gelanceerd vanuit het Access to Nutrition Initiative. Aan beide initiatieven nemen we in het kader van dit engagementthema actief deel.

Health Engagement Alliance

In samenwerking met VGZ, A.S.R., Cardano en Achmea IM is de Health Engagement Alliance (HEAL) opgericht, een platform om samen te werken bij het engagement met fastfood ondernemingen. In eerste instantie zal dit gericht zijn op de bekendere fastfoodketens, waaronder Restaurant Brands International (o.a. Burger King), Yum!Brands (o.a. Pizzahut), McDonald's, Sodexo en Starbucks.

In de eerste helft van 2026 hebben we een tweede rapportage uitgebracht in samenwerking met HEAL. In de rapportage wordt de voortgang besproken van de zes bedrijven uit de out-of-home sector waarmee we gezamenlijk engagement voeren. Ook beschrijven we huidige ontwikkelen op het gebied van gezonde voeding en lichten we best practices toe.

Voortgang

In de eerste helft van 2026 hebben we gesproken met **PepsiCo** en **Coca-Cola**. Daarnaast hebben we een schriftelijke update ontvangen van **Associated British Foods** en **Woolworths**. **Domino's** en **McDonalds** hebben helaas, na meerdere pogingen, niet gereageerd op onze uitnodigingen om een vervolgesprek in te plannen. In de tweede helft van 2026 zullen we contact opnemen met de Nederlandse bedrijfstak van deze ondernemingen en escalatiemaatregelen overwegen.

PepsiCo

In de eerste helft van 2026 hebben wij voor de eerste keer gesproken met PepsiCo over de voortgang van hun voedings- en gezondheidsstrategie. PepsiCo heeft meerdere doelstellingen behaald voor 2025 op het gebied van reductie van suiker, zout en verzadigd vet en werkt inmiddels aan aangescherpte doelen richting 2030. Het

bedrijf benadrukte dat het behalen van bepaalde doelen niet leidt tot minder inspanning: portfoliotransformatie en innovatie blijven centraal staan. In het gesprek bespraken we tevens de uitkomsten van de Access to Nutrition Index (ATNI), waarin PepsiCo's aandeel 'gezondere producten' is gestegen naar 25%. PepsiCo verwacht dat dit aandeel verder zal toenemen. Ook kwam het gebruik van verschillende Nutrient Profiling Models (NPM's) ter sprake. Een wereldwijd uniform model acht PepsiCo momenteel niet haalbaar vanwege uiteenlopende regionale regelgeving. Verder lichtte het bedrijf de verankering van voedingsdoelen op bestuursniveau toe, waaronder de koppeling met het beloningsbeleid. In het vervolg willen we sturen op verdere concretisering van doelstellingen voor 2030 en duidelijke rapportage over ESG-integratie in het beloningsbeleid.

Coca-Cola

In samenwerking met het Healthy Markets Initiative van ShareAction hebben we een online bespreking gehad met Coca-Cola. Net als PepsiCo heeft Coca-Cola aangegeven niet van plan te zijn om een NPM te gebruiken voor rapportage, omdat deze volgens het bedrijf niet land specifiek zijn, onvoldoende rekening houden met caloriearme dranken en weinig toegevoegde waarde bieden. De strategie van het bedrijf op het gebied van gezonde voeding is gericht op een breed aanbod, producten met kleinere porties en investeringen in caloriearme en suikervrije producten. Strategisch blijft Coca-Cola inzetten op een breed drankenportfolio, variërend van frisdrank tot eiwitrijke dranken. Gezondheid wordt benaderd vanuit balans en variatie, niet door individuele producten als goed of slecht te bestempelen. Hoewel Coca-Cola vooruitgang heeft geboekt in het vergroten van het aandeel gezondere producten (nu circa 30%), zullen we Coca-Cola blijven aanmoedigen om, onder andere, op basis van een NPM te rapporteren over gezondheid en hier doelstellingen aan te verbinden.

Associated British Foods

Associated British Foods (ABF) heeft in de eerste helft van 2026 via de mail vragen beantwoord over de ontwikkelingen in hun gezondheidsstrategie in het afgelopen jaar. Het bedrijf heeft aangegeven dat door de diverse bedrijfsonderdelen er geen ondernemings-brede strategie is en het niet realistisch is om op basis van een uniforme NPM te rapporteren. Wel werkt ABF aan het herformuleren van producten om gezondheid te verbeteren, zoals een reductie in zout en suiker. Daarnaast rapporteren specifieke bedrijfsonderdelen wel over gezonde voeding. UK Grocery rapporteert bijvoorbeeld over het percentage verkochte producten met hoog vet-, zout- en/of suikergehalte. Hoewel er geen doelstellingen geformuleerd zijn speelt ABF wel in op de groeiende vraag van consumenten naar gezondere en duurzamere producten, zoals vezelrijke ontbijtgranen. ESG-doelstellingen zijn onderdeel van de groepsbrede beloningsstructuur met een prioritering van andere materiële thema's dan gezonde voeding. We

zullen het bedrijf blijven aanmoedigen om concrete ondernemings-brede doelstellingen te formuleren en goede praktijkvoorbeelden op te schalen.

Woolworths

In de eerste helft van 2026 heeft Woolworths schriftelijk inzicht gegeven in de ontwikkelingen omtrent gezonde voeding. Op het gebied van gezondheid en betaalbaarheid heeft de onderneming verschillende stappen gezet. Een belangrijke wijziging is dat het bedrijf gestopt is met de verkoop van elektronische sigaretten in Australië en in Nieuw-Zeeland. Ook breidt Woolworths het assortiment van alcoholvrije en alcoholarme dranken uit en worden deze producten actief gepromoot. Het gehele huismerk assortiment wordt al vijf jaar op rij door het George Institute for Global Health erkend als gezondste van de vier grote supermarkten in de regio, waarbij 87 procent als gezond wordt geclassificeerd. Het bedrijf focust daarbij op volkoren granen en groenten en het verhogen van de Health Star Rating, een erkend NPM initiatief. Ook heeft het bedrijf digitale hulpmiddelen ontwikkeld om consumenten te stimuleren gezonde producten te kiezen. Daarnaast heeft Woolworths prijzen van veel alledaagse artikelen verlaagd met gemiddeld 10 procent, als onderdeel van het opgezette Lower Shelf Price programma. Door deze ontwikkelingen zien we dat het bedrijf haar strategie op gezonde voeding blijft evalueren en aanscherpen en hierdoor voorloopt op peers op dit gebied. Daarom noteren we een mijlpaal voor deze onderneming voor het aantoonbaar vooruitgang boeken op haar doelstellingen en het gebruik van een NPM.

Vervolg

In de tweede helft van 2026 willen we nog een keer met de ondernemingen spreken en zullen we de voortgang monitoren op basis van de duurzaamheidsverslagen.

8.4.3.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 8.4.3.2.1 MIJLPALLEN GOEDE VOEDING

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Anheuser-Busch InBev	Brazilië	Dranken	AA*						
2 Domino's Pizza, Inc.	Verenigde Staten	Hotels, restaurants en vrije tijd	BB*						
3 McDonald's Corp.	Verenigde Staten	Hotels, restaurants en vrije tijd	BBB*						
4 PepsiCo, Inc.	Verenigde Staten	Dranken	4,5/10						
5 Sodexo SA	Frankrijk	Hotels, restaurants en vrije tijd	A*						
6 The Coca-Cola Company	Verenigde Staten	Dranken	3,3/10						

¹ Relatieve score in 'Access to Nutrition Global Index' (Voor de ondernemingen met * is de MSCI ESG Score weergegeven omdat de onderneming niet is opgenomen in de 'Access to Nutrition Global Index').

LEGENDA MIJLPALLEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet succesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 8.4.3.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE.

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
Woolworths	<ul style="list-style-type: none"> De onderneming boekt aantoonbaar vooruitgang op haar doelstellingen. De onderneming meet de gezondheid van haar productenportefeuille en rapporteert hierover, bijvoorbeeld via een zogenaamd 'Nutrient Profiling Model' dat de gezondheid van producten in kaart brengt. 	<ul style="list-style-type: none"> Woolworths vergroot de betaalbaarheid van alledaagse producten en stimuleert de keuze voor gezondere opties. Woolworths heeft een strategie om gezonde producten op basis van een erkend NPM te verhogen.

8.4.3.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordtaan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.3.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.3.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	83%	nee
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	17%	nee

8.4.4. Just Transition

De transitie naar een klimaatneutrale economie heeft ingrijpende gevolgen voor werkgelegenheid, gemeenschappen, waardeketens én het milieu wereldwijd. Een rechtvaardige transitie, ofwel Just Transition, betekent dat deze omschakeling sociaal en ecologisch verantwoord plaatsvindt. Werknemers, toeleveranciers en gemeenschappen die geraakt worden door de energietransitie moeten eerlijk worden behandeld, beschermd en ondersteund. En dat geldt ook voor het milieu. Dit vraagt om beleid van ondernemingen dat inzet op sociale dialoog, her- en bijscholing van werknemers, bescherming van arbeidsrechten, zorg voor leefomstandigheden in mijnbouwgebieden en het voorkomen van milieuschade in kwetsbare regio's.

Internationale richtlijnen zoals de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de UN Guiding Principles on Business and Human Rights en ook een International Labour Organisation (ILO)-resolutie uit 2023⁶, onderstrepen het belang van een rechtvaardige transitie. Toch hebben veel ondernemingen nog onvoldoende beleid en maatregelen om negatieve sociale en ecologische gevolgen van de klimaattransitie te voorkomen of te verzachten. Vooral in sectoren als de auto-industrie en mijnbouw, waar herstructurering en verandering in relevante grondstoffen centraal staan, is het risico op sociale ontwrichting en milieuschade groot. In dit engagementthema gaan wij daarom in gesprek met ondernemingen in deze sectoren. Het doel is om beleid, uitvoering en transparantie rondom Just Transition te versterken, zodat de energietransitie eerlijk en duurzaam verloopt voor alle betrokkenen.

8.4.4.1. Overzicht Doel van het thema

De volgende engagementdoelen zijn opgesteld voor dit thema:

TABEL 8.4.4.1.1 DOELSTELLINGEN JUST TRANSITION

Categorie	Indicatoren
Governance	<ul style="list-style-type: none">Verantwoordelijkheid voor just transition wordt op bestuursniveau belegd en de verantwoordelijke bestuurder heeft voldoende expertise op het thema.Het bestuur voert gestructureerd de dialoog met experts en belanghebbenden op het thema.Ondernemingen brengen hun just transition aanpak in lijn met de relevante internationale standaarden en richtlijnen op gebied van milieu, mensenrechten en arbeidsnormen.
Beleid	<ul style="list-style-type: none">De onderneming brengt de risico's voor en impact op het milieu, werknemers en andere belanghebbenden als gevolg van de klimaattransitie in kaart en ontwikkelt beleid om die risico's aan te pakken.De onderneming stelt tijdsgebonden en meetbare indicatoren vast voor het mitigeren van de impact van de klimaattransitie op het milieu, haar werknemers en andere belanghebbenden.De onderneming identificeert grondstoffen en leveranciers waarvoor het verhoogde due diligence uitvoert.De onderneming stelt verwachtingen aan haar leveranciers ten aanzien van milieubescherming en sociale bescherming van werknemers en andere belanghebbenden.De onderneming brengt haar beleid voor directe en indirecte lobbyactiviteiten in lijn met de doelstellingen van just transition.
Implementatie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming voert een sociale dialoog met werknemers, vakbonden en andere belanghebbenden over een just transition.De onderneming verschaft werknemers toegang tot groene en waardige banen en biedt werknemers om- en bijscholing aan.De onderneming waarborgt milieubescherming bij haar eigen activiteiten en in de waardeketen.De onderneming waarborgt de sociale bescherming van haar werknemers en andere belanghebbenden in de klimaattransitie.De onderneming houdt rekening met kansengelijkheid bij de maatregelen die het neemt in het kader van een just transition.
Monitoring & Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert over de risico's voor, en impact op het milieu, werknemers en andere belanghebbenden als gevolg van de klimaattransitie.De onderneming rapporteert over de impact van haar just transition-maatregelen.

⁶ In 2023, the International Labour Conference adopted a Resolution and Conclusions concerning a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all.

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit het meeste aan bij de volgende SDG's:

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei (8.5, 8.7)
- SDG 10: Ongelijkheid verminderen (10.1)
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.6)

Samenwerking

Voor het thema Just Transition werken we samen met verschillende internationale en nationale partners. Zo nemen we deel aan het Just Transition engagementinitiatief van het Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR) en zijn we betrokken bij het Investor Initiative on Responsible Nickel Supply Chains, gecoördineerd door de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) en Rainforest Foundation Norway. In juni 2026 heeft Achmea IM zich als 'investor supporter' aangesloten bij de Global Investor Commission on Mining 2030. Dit is een gezamenlijk initiatief van investeerders dat tot doel heeft een visie te formuleren voor een sociaal en ecologisch verantwoorde mijnbouwsector in 2030.

Voortgang

In de eerste helft van het jaar hebben wij met onderstaande ondernemingen de dialoog gevoerd over het thema Just Transition.

Anglo American

In juni spraken we voor het eerst met Anglo American over hoe de onderneming na de voorgenomen fusie met Teck Resources haar ESG-beleid wil versterken en haar Just Transition-strategie en impactrapportage kan aanscherpen. Anglo gaf aan dat integratieplanning loopt, maar dat keuzes over beleid, targets en best-practice pas na afronding van de fusie door het nieuwe bestuur worden gemaakt. Ten aanzien van Just Transition erkende Anglo dat aanvullende impact-kpi's relevant zijn, zoals kwaliteit van werk, werkzekerheid, inkomensontwikkeling en versterking van regionale economieën rond mijnbouwprojecten. Voor leefbaar loon toetst Anglo de beloning van eigen medewerkers aan benchmarks van het Fair Wage Network. Volgens de onderneming liggen de lonen van eigen medewerkers doorgaans op of boven deze benchmarks. Voor werknemers van onderaannemers en banen die worden ondersteund door het 'livelihood-programma' is de inzet nog beperkter. We hebben Anglo daarom aangemoedigd de reikwijdte en ambitie van het living wage commitment te verduidelijken en in mensenrechten-due diligence concreet te rapporteren waar ketenrisico's op zeer lage lonen bestaan. De onderneming heeft toegezegd aanvullende informatie te delen over deze onderwerpen.

BMW

In het tweede gesprek met BMW werd duidelijker hoe de onderneming Just Transition inmiddels concreter probeert te verankeren in beleid en interne processen. BMW sprak over de bredere koppeling tussen werknemersbeleid, strategie, milieu, mensenrechten en risico's in de waardeketen. BMW herkent veel al eerder in gang gezette activiteiten als relevant voor Just Transition, maar kan nog meer doen om de samenhang in uitvoering en rapportage over voortgang te versterken. Zo benoemde BMW waar de uitdagingen liggen: afbakening van het onderwerp, interne coördinatie, verschillen tussen markten en versnipperde rapportage. In de waardeketen werkt BMW aan mensenrechten due diligence, audits en samenwerking rond grondstoffen voor batterijen, zoals nikkel en kobalt. Tegelijk blijft de concrete impact op werknemers verderop in de keten nog onvoldoende inzichtelijk, net als de inzet op betaling van leefbaar loon in de keten.

Ford Motor Company

In het tweede gesprek vertelde Ford over de voortgang ten aanzien van de verankering van Just Transition in de strategie gericht op klimaatrisico's en elektrificering van nieuwe modellen. Ford benadrukte de ondersteuning van medewerkers via om- en bijscholing voor functies die verschuiven van verbrandingsmotoren naar hybride en volledig elektrische voertuigenproductie. Een ander instrument om Just Transition voor werknemers, ook in de keten, te waarborgen, is het betalen van een leefbaar loon. Ford wil dat leveranciers zich inzetten voor leefbaar loon en monitort het naleven via risicoanalyses. Ford gebruikt daarvoor de Drive Sustainability-vragenlijst en werkt ook samen met de Responsible Business Alliance (RBA) een bedrijvenplatform voor ketenverantwoordelijkheid. Ten aanzien van verantwoorde mijnbouw is verdere vooruitgang zichtbaar, onder meer via deelname aan het Responsible Mica Initiative en het Better Mining initiatief. Tot slot vroegen we Ford de rapportage over deze ontwikkelingen verder te versterken, onder meer door inzicht te geven in welke banen, regio's en leveranciersgroepen het grootste transitierisico lopen en door concrete KPI's te formuleren voor de belangrijkste aspecten van Just Transition.

Stellantis

Stellantis vertelde In het tweede gesprek over de erkenning van Just Transition als belangrijk thema binnen de elektrificatie van de onderneming. De onderneming benadrukte sociale dialoog, omscholing, bijscholing en vrijwillige vertrekregelingen, met name in Europa, waar de personele impact van de transitie het grootst lijkt. Leefbaar loon kwam daarbij naar voren als belangrijk instrument om een rechtvaardige transitie te waarborgen: eerlijke beloning kan bijdragen aan inkomenszekerheid, draagvlak onder werknemers en sociale bescherming in veranderende waardeketens. Stellantis bevestigt het belang van eerlijke beloning voor de eigen medewerkers en moedigt vergelijkbare principes bij leveranciers aan. Om dit werkelijk

in de keten te realiseren moet echter nog wel veel gebeuren. Op het gebied van verantwoorde mijnbouw erkent Stellantis grondstoffenwinning als mensenrechtenrisico en werkt het aan traceerbaarheid, audits en leverancierscontroles. In een volgend gesprek willen we spreken over verdere verbeteringen, zoals concrete Just Transition-KPI's, een analyse over personele impact, een betere leefbaar-loon-gap-analyse en meer transparantie over risicogebieden ten aanzien van mijnbouw van kritische grondstoffen voor batterijen.

Renault

In het tweede gesprek vertelde Renault hoe de onderneming met haar futuREady-strategie de ambities op het gebied van klimaat en Just Transition herbevestigt. De onderneming blijft inzetten op elektrificatie, met 16 nieuwe elektrische modellen en extra focus op kleinere, betaalbare elektrische voertuigen (EV's). Renault benadrukte daarnaast de voortgang op het gebied van om- en bijscholing. Via Renault University zijn inmiddels meer dan 50.000 medewerkers getraind in onder meer EV-technologie, circulaire economie en software. Ook op sociaal vlak gaf Renault aan wereldwijd uit te gaan van nationale minimumlonen, werknemersrechten en vakbondsvertegenwoordiging. De onderneming heeft nog geen expliciete aanpak voor leefbaar loon. Op het gebied van verantwoord inkopen zijn stappen gezet, waaronder de introductie van een nieuwe geïntegreerde code of conduct voor leveranciers, een risicoanalyse voor 18 kritieke materialen uit 81 landen en circa 100 uitgevoerde audits in 2025. Vooruitkijkend wil Renault doorgaan met responsible sourcing-initiatieven, en recycling – en circulaire oplossingen verder ontwikkelen. Daarnaast wil de onderneming haar aanpak ten aanzien van Just Transition intern beter coördineren en extern duidelijker communiceren.

Vervolg

In de tweede helft van 2026 willen we in ieder geval met de andere mijnbouw ondernemingen in het programma spreken.

8.4.4.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 laat het thema onderstaande voortgang op de mijlpalen zien.

TABEL 8.4.4.2.1 MIJLPALEN JUST TRANSITION

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Albemarle Corporation	Verenigde Staten	Chemicaliën	n.a.						
2 BMW	Duitsland	Automobielen	45/100						
3 Ford Motor Company	Verenigde Staten	Automobielen	6,7/100						
4 Mineral Resources Ltd.	Australië	Metaal & Mijnbouw	n.a.						
5 Renault SA	Frankrijk	Automobielen	23,3/100						

¹ De getoonde score is de Just Transition score van de World Benchmarking Alliance (WBA); de methodologie is gewijzigd en score is nu van 0-100;

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet succesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

8.4.4.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten gedeeld aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.4.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.4.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	60%	nee
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	0%	nee

8.4.5. Afgesloten: Kleding en Circulariteit

De kledingsector heeft momenteel een grote negatieve impact op milieu en klimaat. Dit komt door het gebruik van specifieke grondstoffen inclusief chemicaliën, het veroorzaken van CO₂-emissies, het grote watergebruik en watervervuiling. De sector veroorzaakt ongeveer 8% van de totale CO₂-emissies wereldwijd en gebruikt jaarlijks 93 biljoen liter water. Met name de bewerking van materialen en het kleuren van de stoffen, leidt tot veel watervervuiling. Maar vooral ook de relatief korte gebruiksduur van veel kleding zorgt voor een grote milieudruk. De kledingsector is nog verre van circulair en dit leidt tot enorme volumes aan afval, bestaande uit snel afgedankte - of zelfs onverkochte kleding. Per jaar belandt er 92 miljoen ton kledingafval op stortplaatsen. En als de verwachte groei van de kledingproductie, inclusief 'fast-fashion' doorzet, zal de hoeveelheid afval veroorzaakt door de sector tegen het einde van het decennium stijgen tot 134 miljoen ton per jaar. Kortom, de huidige, lineaire wijze waarop de kledingsector functioneert, betekent een grote belasting voor het milieu en een significant risico voor het klimaat en de menselijke gezondheid. Om de milieuproblemen in deze sector te verminderen, zal ze veel meer circulair moeten worden.

8.4.5.1. Overzicht Doel van het thema

serieus de transitie van een lineaire naar een circulaire kledingsector in te zetten. We vragen daartoe het volgende van de geselecteerde ondernemingen:

Doel van dit engagementprogramma is om de geselecteerde ondernemingen de nodige stappen te laten nemen om

TABEL 8.4.5.1.1 DOELSTELLINGEN KLEDING EN CIRCULARITEIT

Categorie	Toelichting
Governance	De onderneming maakt de transitie naar een meer circulaire kledingsector onderdeel van de strategie. En de eindverantwoordelijkheid voor de voortgang is duidelijk belegd bij het bestuur van de onderneming
Beleid	De onderneming ontwikkelt adequaat beleid gericht op de transitie naar een circulaire economie. Onderdeel daarvan zijn concrete tijdgebonden doelen, met indicatoren waarop voortgang wordt gemeten en gerapporteerd
Implementatie & monitoring	De onderneming implementeert het beleid, meet de voortgang op basis van concrete indicatoren en rapporteert daarover in publieke rapportages
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met experts, sectorgenoten en andere relevante partijen, om kennis te ontwikkelen en te delen en daarmee de transitie te versnellen
Transparantie	De onderneming rapporteert transparant aan investeerders en andere belanghebbenden over kansen, risico's en de concrete voortgang naar een meer circulair business model en bedrijfsvoering

Bij het onderdeel 'governance' zullen we ook kijken of doelen met betrekking tot circulariteit onderdeel zijn van het beloningsbeleid van het bestuur van de onderneming. En we zullen vragen hoe de onderneming zich opstelt ten aanzien van nieuwe wetgeving die de transitie naar meer circulair werken moet stimuleren en faciliteren. We rekenen op een constructieve houding van de ondernemingen in de sector ten aanzien van dergelijke nieuwe wetgeving.

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 12: Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen (12.2, 12.4, 12.5, 12.6)
- SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en maritieme hulpbronnen (14.1)

Samenwerking

In de eerste helft van 2026 namen we deel aan de online bijeenkomsten van het engagementinitiatief 'Fostering Action on Biodiversity through Responsible Investment in Clothing' ofwel FABRIC, gecoördineerd door de 'Finance for Biodiversity Foundation'. Voor deze vergaderingen werden externe experts uitgenodigd over reductie van schadelijke chemicaliën en verduurzaming van katoenproductie door toepassing van regeneratieve - of biologische landbouwmethoden. De kennis uit deze sessies kunnen we toepassen in de engagement gesprekken die we gezamenlijk voeren. Ook in de tweede helft van 2026 willen we de samenwerking met het FABRIC programma voortzetten voor het in de tweede helft van het jaar nieuw te starten vervolghetema over de kledingindustrie en circulariteit.

Conclusie

Eind juni hebben we het engagementthema over kleding en circulariteit afgerond. In het afgelopen half jaar spraken we nogmaals met enkele van de ondernemingen in het thema. Voor de overige ondernemingen hebben we de meest recente duurzaamheidsverslagen in de conclusie betrokken.

Adidas

We spraken Adidas voor de derde keer in november 2025. We bespraken de voortgang op gebied van gebruik van duurzamere materialen, beperking van de impact op verlies van biodiversiteit en de ontwikkeling van circulaire bedrijfsmodellen. Adidas werkt serieus aan certificeringen en traceerbaarheid voor gebruikte materialen en gebruikt sinds 2018 al 100% gecertificeerde katoen. Ook werkt Adidas aan verduurzaming van leer. Op gebied van circulaire bedrijfsmodellen experimenteert men met terugname, reparatie en doorverkoop in daarvoor geselecteerde markten. Duurzaam ontwerp, maar ook consumenteneducatie zijn belangrijke elementen van de transitie naar meer circulair werken. Adidas werkt ook samen met branchepartners, beleidsmakers en NGO's om circulaire modellen te bevorderen. Voor Adidas ligt de uitdaging vooral in het ontwikkelen en opschalen van circulaire bedrijfsmodellen. Ook in het jaarverslag over 2025 wordt de inzet op duurzame materialen en circulariteit voortgezet. Naar aanleiding van eerder genoteerde mijlpalen en de voortgang in het nieuwste jaarverslag beschouwen we de dialoog als succesvol afgerond.

Fast Retailing

In maart spraken we voor de tweede keer met Fast Retailing. We spraken over duurzaam materiaalgebruik en circulariteit, waar Fast Retailing zich vooral inzet op productlevensduur, reparatie, terugname van gebruikte producten en hergebruik van materialen. De onderneming heeft als doel dat in 2030 50% van alle gebruikte materialen gerecycled is, of materiaal met een lage CO₂ uitstoot. Fast Retailing werkt ook serieus aan reductie van gebruik van gevaarlijke chemische stoffen en heeft het gebruik van PFAS sinds 2017 uitgefaseerd. We hebben Fast Retailing in het gesprek nogmaals benadrukt dat we graag meer kwantitatieve rapportage zien over bijvoorbeeld inzicht in materiaalstromen, impact van de materialen en over de businesscase voor circulariteit. Fast Retailing gaf aan hier wel naar te willen kijken, maar deed daarover nog geen concrete toezegging. Hoewel de dialoog met Fast constructief was en de onderneming zich duidelijk inzet voor verduurzaming en circulariteit, sluiten we de dialoog zonder concrete successen af.

Gildan

Met Gildan hadden we in december 2025 het derde gesprek waarin we recente voortgang bespraken. En ook in het duurzaamheidsverslag over 2025 rapporteert Gildan goede voortgang. Zo bereikte het bedrijf 100% duurzame katoeninkoop, steeg het aandeel gerecycled polyester

of alternatieve vezels naar 25% en nam het aandeel gerecycled of duurzame verpakkingsmaterialen verder toe. Op gebied van circulariteit rapporteert Gildan een toename van recycling van productieafval. Daarnaast werkt Gildan aan end-of-life-oplossingen, waarbij producten na gebruik worden ingezameld en bewerkt voor hergebruik. Zo werden via TerraCycle gebruikte sokken ingezameld en gerecycled. We zien deze gerapporteerde voortgang als verdere implementatie van de eerder gerapporteerde toezeggingen en ronden daarmee de dialoog succesvol af.

Hennes & Mauritz

We spraken in september 2025 voor de derde keer met H&M. De onderneming toonde duidelijke voortgang in gebruik van duurzame materialen en circulaire business, wat aanleiding was voor het behalen van de mijlpaal implementatie. Ook in het jaarverslag over 2025 zien de verdere verbeteringen. Zo steeg het aandeel gerecycled of duurzaam ingekochte materialen naar 91%, waarvan 32% gerecycled materiaal. Daarmee is daarmee de doelstelling voor 2025 gehaald. Ook gebruikt H&M vrijwel alleen gerecycled polyester en verlaagt het bedrijf het gebruik van primaire grondstoffen via efficiëntere assortimentsplanning. Op gebied van de circulaire activiteiten zien we ook groei. De omzet uit verkoop van gebruikte producten groeide met 31%. En H&M blijft investeren in textiel-naar-textielrecycling en circulaire oplossingen. Op basis van de eind 2025 genoteerde mijlpalen en de voortgang in het recente jaarverslag, ronden we de dialoog succesvol af.

Inditex

In april 2026 hadden we een derde gesprek met Inditex, samen met de FABRIC investor groep. We bespraken de verbeteringen die we zien in het jaarverslag over 2025 op gebied van impactanalyse en het stellen van prioriteiten op gebied van duurzaamheid. We spraken ook uitgebreid over de circulariteitsstrategie en de mogelijkheden die Inditex heeft om in samenwerking met de leveranciers de producten verder te verduurzamen en circulair gebruik van materialen te bevorderen. Op dit punt vroegen we om concrete prestatie indicatoren (KPI's) om de voortgang op te rapporteren. De onderneming gaf aan hard te werken aan de verdere uitbreiding van de verkoop van gebruikte kleding, en was ook bereid om te onderzoeken met welke KPI's de voortgang op gebied van circulariteit getoond kan worden. Op basis van deze toezegging en de in het jaarverslag geconstateerde voortgang wat betreft gebruik van duurzame materialen, ronden we de dialoog succesvol af met de mijlpalen voor toezegging en voor implementatie.

TJX

In oktober spraken we voor de derde keer met TJX. We voerden dit gesprek samen met 1 ander lid van de FABRIC groep. TJX heeft geen grote ambities of doelen op gebied van circulariteit. Toch nemen de duurzaamheidsexperts deel aan diverse sectorinitiatieven over verduurzaming om goed te weten wat er speelt en om te anticiperen op

verwachte wettelijke eisen rond verduurzaming van de kledingindustrie, zoals eisen rond eco-design en het digitale productpaspoort. We bespraken met TJX dat het van belang is om ontwikkelingen in de markt goed te volgen en stelden daarom voor om in de 'corporate responsibility leadership committee' een gesprek te agenderen over een routekaart voor verduurzaming van materiaalgebruik voor eigen-merk producten. We kregen op dit voorstel een voorzichtige toezegging. We noteren dit als een mijlpaal 'toezegging' en willen hier in het volgende gesprek met de onderneming op terug komen. Omdat de engagement doelen nog niet behaald zijn, maar de onderneming nog wel constructief is in de gesprekken, willen we de dialoog met TJX, in samenwerking met het FABRIC initiatief nog enige tijd voortzetten. Dit gaan we doen in het nieuw te starten engagementprogramma dat zich wederom op de transitie naar een meer circulaire kledingsector gaat richten. Voor het programma dat we nu afronden stellen we vast dat de engagement doelen nog niet zijn behaald.

VF Corp

In oktober 2025 spraken we VF Corp voor de derde keer, opnieuw samen met de FABRIC investor group. Het bedrijf lichtte de voortgang toe op impactanalyse, duurzamere materialen en circulaire verdienmodellen. In het duurzaamheidsverslag van oktober 2025 schrijft VF Corp dat Conservation International een voetafdrukanalyse uitvoert van de gebruikte materialen. Ook gaf VF aan dat het doel om ten minste 50% gerecycled polyester te gebruiken inmiddels is behaald. Voor katoen zet het bedrijf onder meer in op regeneratieve landbouw. Daarnaast onderzoekt VF mogelijkheden voor hergebruik, recycling en reparatiediensten als onderdeel van circulaire bedrijfsmodellen. We vroegen VF om gedetailleerder te rapporteren over de criteria voor regeneratieve landbouw en de verdere ontwikkeling van circulariteit. Concluderend stellen we vast dat VF Corp serieus werkt aan verduurzaming van materiaalgebruik en stappen zet richting meer circulair werken. De start van de materiaalvoetafdrukanalyse zien we als mijlpaaltoezegging, omdat we daar in eerdere gesprekken om hebben gevraagd. Op basis van de vastgestelde voortgang sluiten we de dialoog succesvol af.

Zalando

We spraken voor de derde keer met Zalando in juni 2025. We spraken over de in het jaarverslag over 2024 zichtbare vorderingen op gebied van impactanalyse en dubbele materialiteitsanalyse. Ook de rapportage over gebruik van meer duurzame materialen was verbeterd. In het gesprek kon Zalando de recente ontwikkelingen nog nader toelichten. Zo kondigde de onderneming ook aan dat in de loop van 2025 een aantal nieuwe duurzaamheidscriteria in te voeren voor materialen voor de producten onder eigen label. In het gesprek vroegen we Zalando ook om meer aandacht te besteden aan de ontwikkeling van de omzet uit circulaire activiteiten, zoals van het pre-owned platform dat tweedehands kleding verkoopt. In het jaarverslag over 2025 zien we wederom voortgang richting meer duurzamer materiaalgebruik, vooral duurzaam geproduceerde of gerecycled katoen en gerecycled polyester. Ook is het aanbod van gebruikte producten verder gegroeid. Op basis van de eind 2025 genoteerde mijlpalen en bewijs van voortgang in het jaarverslag over 2025 ronden we de dialoog succesvol af.

Zozo

In december 2025 gaf Zozo schriftelijk antwoord op een aantal vragen over de voortgang op gebied van duurzaamheid en circulariteit. Zozo beschouwt natuurlijk kapitaal en biodiversiteit als een belangrijk thema en voert op enkele locaties risicobeoordelingen uit, bijvoorbeeld ten aanzien van watergebruik en impact op biodiversiteit. Bij de impactanalyse en rapportage daarover kijkt de onderneming naar de richtlijnen van de TNFD en wil hier meer mee gaan werken. Voor de materialiteitsanalyse wordt rekening gehouden met dubbele materialiteit en vraagt Zozo ook input van belanghebbenden. Zozo rapporteert geen cijfers over gebruikte materialen in modeproducten omdat deze door externe merken worden geleverd. Wel onderzoekt Zozo samenwerking met de merken om de transparantie verder te verbeteren. De circulaire dienst ZOZO-USED wordt voortgezet, maar momenteel niet actief uitgebreid. Afsluitend moeten we vaststellen dat het niet gelukt is om een constructieve dialoog met Zozo op gang te brengen. De onderneming was enkel bereid vragen via email te beantwoorden. Ook uit de antwoorden konden we niet voldoende de inzet en ambitie op gebied van verduurzaming en transitie naar meer circulariteit vaststellen. We sluiten daarom deze dialoog onsuccesvol af.

8.4.5.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 is het thema afgesloten. De voortgang op de mijlpalen ziet er als volgt uit:

TABEL 8.4.5.2.1 MIJLPALEN KLEDING EN CIRCULARITEIT

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 FAST RETAILING CO., LTD.	Japan	Detailhandel	AA						
2 Hennes & Mauritz AB	Zweden	Detailhandel	AA						
3 Industria de Diseno Textil, S.A.	Spanje	Detailhandel	AA						
4 Kering SA	Frankrijk	Textiel, kleding en luxeproducten	AA						
5 TJX Companies Inc	Verenigde Staten	Detailhandel	A						
6 ZOZO Inc	Japan	Detailhandel	AAA						
7 Zalando SE	Duitsland	Detailhandel	AA						
8 adidas AG	Duitsland	Textiel, kleding en luxeproducten	AAA						

¹ MSCI ESG score

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet succesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 8.4.5.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
VF Corp	<ul style="list-style-type: none"> Beleid: De onderneming ontwikkelt adequaat beleid gericht op de transitie naar een circulaire economie. Onderdeel daarvan zijn concrete tijdgebonden doelen, met indicatoren waarop voortgang wordt gemeten en gerapporteerd. 	<ul style="list-style-type: none"> In het duurzaamheidsverslag over 2025 schrijft VF Corp dat het met een externe consultant aan de slag gaat met het maken van een impactanalyse van gebruikte materialen (voetafdruk analyse). Dit kan belangrijke informatie opleveren voor aanscherping van het beleid.

8.4.5.3. Eindevaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van het engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.5.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.5.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	100%	ja
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	75%	ja

Kwalitatieve duiding

Met het engagementprogramma kleding en circulariteit hebben we de genoemde ondernemingen gevraagd en aangemoedigd om zich (meer) in te zetten om de transitie naar een circulaire kledingsector te versnellen. De gesprekken gingen vooral over impactanalyses, duurzamer materiaalgebruik, circulariteit en rapportage. Bij de meeste dialogen was

het gesprek constructief en is er duidelijk vooruitgang getoond. Bij een paar van de ondernemingen liep de dialoog niet of moeizamer en is helaas geen succes behaald. Afrondend kunnen we vaststellen dat in de kledingsector de urgentie om meer circulair te gaan werken op de agenda komt. Deze transitie staat echter nog aan het begin en er is - ook voor de ondernemingen die al serieus aan de slag zijn - nog heel veel werk te verzetten. Daarom willen wij graag met een aantal andere bedrijven in de sector ook het gesprek aangaan over dit belangrijke thema. Hieronder nog per sub-doel van het programma een aantal bevindingen.

Governance: Uit de gesprekken bleek dat circulariteit en duurzaam materiaalgebruik bij meerdere ondernemingen sterker onderdeel werden van de duurzaamheidsstrategie die op board niveau wordt bepaald. Onder druk van klimaatbeleid en doelen voor reductie van CO₂ emissies in de keten, maar ook toenemende aandacht voor impact op de natuur, wordt in toenemende mate gekeken naar de milieudruk van gebruikte materialen. Ook risico's op gebied van verwachte wetgeving en kansen op gebied van meer circulaire businessmodellen komen op de agenda van het bestuur van bedrijven in de sector.

Beleid: Het beleid voor duurzame materialen was bij de meeste ondernemingen concreter dan het beleid voor circulaire verdienmodellen. Bij Adidas, Gildan, H&M, VF Corp en Zalando zagen we al rapportage over doelen of voortgangsindicatoren voor bijvoorbeeld katoen, polyester, alternatieve vezels en verpakkingen. Circulariteit is nog vaak beperkt meetbaar. We vroegen bedrijven daarom om duidelijkere kpi's, bijvoorbeeld voor circulaire activiteiten en omzet uit 'pre-owned' (gebruikte) producten.

Implementatie: Ook ten aanzien van implementatie van beleid zagen we voortgang. Bedrijven gebruiken steeds meer duurzame, gecertificeerde katoen maar ook het aandeel gerecycled katoen neemt toe. En er wordt gewerkt aan duurzamer leer. Bij polyester laten veel bedrijven een sterke stijging zien van het aandeel gerecycled materiaal. Daarbij wordt ook geïnvesteerd in de verbetering van 'textiel naar textiel recycling' om te voorkomen dat polyester uit voedselverpakking en flessen wordt gebruikt voor productie van kleding.

De opschaling van terugname, reparatie, doorverkoop en textiel-naar-textielrecycling bleef echter bij veel ondernemingen nog beperkt en gaat minder snel dan de groei in gebruik van duurzame materialen. Hier blijft dus nog steeds een grote uitdaging voor de sector.

Samenwerking in de keten: De gesprekken bevestigden dat samenwerking noodzakelijk was om verduurzaming en circulariteit te versnellen. Zo werkt Adidas samen met branchepartners, beleidsmakers en NGO's en bespreekt Inditex mogelijkheden voor verduurzaming en samenwerking met leveranciers. Ook samenwerking aan standaarden en ketendata werd als relevant genoemd.

Transparantie in rapportage: De rapportage over duurzame materialen, impactanalyse en voortgang verbeterde bij meerdere ondernemingen. Dit was ook te danken aan de invoering van de Europese wetgeving over duurzaamheidsrapportage (CSRD), die veel informatie vereist over bijvoorbeeld materiaalgebruik en het duurzaamheidsbeleid. Tegelijk bleef transparantie over circulaire omzet en 'end-of-life-oplossingen' nog beperkt.

8.4.6. Klimaattransitie Luchtvaart

De luchtvaartsector staat voor een enorme uitdaging als het gaat om de klimaattransitie. Deze sector is verantwoordelijk voor ongeveer 2-3% van de wereldwijde CO₂-uitstoot, en de vraag naar luchtvervoer blijft groeien. Om de klimaatdoelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs te halen, moet de luchtvaartsector drastische maatregelen nemen om de uitstoot te verminderen. Eén van de belangrijkste strategieën is de ontwikkeling en inzet van duurzame vliegtuigbrandstoffen (SAF). Deze brandstoffen, gemaakt van hernieuwbare bronnen zoals plantaardige oliën en afval, kunnen de CO₂-uitstoot van vliegtuigen aanzienlijk verminderen. Een andere belangrijke maatregel is het verbeteren van de operationele efficiëntie. Dit omvat het optimaliseren van vluchtroutes en het moderniseren van de vloot met zuinigere vliegtuigen om brandstofverbruik en uitstoot te minimaliseren. Voor de langetermijn moet de sector ook kijken naar hybride en elektrische vliegtuigen. Tot slot speelt regelgeving – waar ondernemingen via hun lobbyactiviteiten invloed op uitoefenen – een cruciale rol. Overheden kunnen emissienormen stellen en de sector stimuleren om te investeren in groene technologieën.

8.4.6.1. Overzicht Doel van het thema

We vragen het volgende van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 8.4.6.1.1 DOELSTELLINGEN KLIMAATTRANSITIE LUCHTVAART

Categorie	Indicatoren
Governance	<ul style="list-style-type: none">De onderneming belegt verantwoordelijkheid voor klimaatbeleid op bestuursniveau.Beloningsbeleid voor bestuurders is gekoppeld aan klimaatdoelstellingen.
Beleid	<ul style="list-style-type: none">De onderneming heeft reductiedoelstellingen voor scope 1, 2 en 3-emissies.De onderneming heeft extern gevalideerde 'science-based' emissiereductie-doelstellingen.De onderneming heeft een doelstelling voor netto-nul uitstoot.De onderneming maakt onderscheid tussen emissiereductie en -compensatie in haar strategie en doelstellingen.De onderneming heeft een strategie en doelstellingen voor het beperken van condenssporen.De onderneming brengt haar lobbybeleid in lijn met de eigen klimaatambities.De onderneming voert een klimaatscenario-analyse uit.
Innovatie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming ontwikkelt een plan voor de transitie van haar vloot.De onderneming ontwikkelt een inkoopbeleid voor duurzame vliegtuigbrandstof.De onderneming neemt maatregelen om route-efficiëntie te verbeteren.De onderneming brengt geplande investeringen in lijn met haar klimaatdoelstellingen.
Samenwerking	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt samen met branchegenoten en leveranciers voor het verbeteren van brandstofefficiëntie.De onderneming werkt samen met branchegenoten en leveranciers voor de opschaling van duurzame vliegtuigbrandstof.De onderneming draagt bij aan wetenschappelijke onderzoek over de klimaateffecten van condenssporen.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert emissiedata voor scope 1, 2 en 3-emissies.De onderneming rapporteert over de klimaateffecten van condenssporen.De onderneming rapporteert over haar brandstofverbruik.De onderneming rapporteert aan CDP over haar klimaattransitieplan.

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie (7.2 en 7.3)
- SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur (9.4)
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.2, 12.4 en 12.6)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2 en 13.3)

Voortgang

In de eerste helft van het jaar hebben we twee nieuwe ondernemingen geselecteerd, aangeschreven en uitgenodigd voor een introductiegesprek.

United Airlines

Tijdens de engagementcall van mei 2026 bevestigde United Airlines zijn positie als een van de meer ambitieuze luchtvaartmaatschappijen op het gebied van klimaattransitie. De onderneming beschikt over een netzerodoelstelling voor 2050 en heeft een door het Science Based Targets initiative gevalideerde emissie-intensiteitsdoelstelling voor 2035. Daarbij maakt United expliciet onderscheid tussen emissiereductie en compensatie, wat aansluit bij onze verwachtingen voor een geloofwaardige klimaatstrategie. Tegelijkertijd blijft de uitvoering sterk afhankelijk van de opschaling van duurzame vliegtuigbrandstof (SAF), verbeteringen in vliegtuigtechnologie en ondersteunend beleid. Op de belangrijke indicatoren werd voortgang gerapporteerd zoals vlootvernieuwing, operationele efficiëntie en samenwerking binnen de sector. United verwacht meer dan 120 nieuwe vliegtuigen in gebruik te nemen en investeert via United Airlines Ventures en het Sustainable Flight Fund in SAF-gerelateerde innovaties. Ook werkt het bedrijf samen met branchegeenoten, leveranciers en beleidsmakers om SAF-productie te versnellen. Tegelijkertijd blijft deze SAF het grootste aandachtspunt. Het huidige SAF-gebruik bedraagt circa 0,6% van het totale brandstofverbruik en United erkent dat onvoldoende productiecapaciteit beschikbaar lijkt om sectorbrede ambities voor 2030 te realiseren. Vervolgengagement zal daarom gericht blijven op SAF-inkoop, leveringszekerheid, governance, scenarioanalyse en de beheersing van niet-CO₂-effecten zoals contrails.

LATAM Airlines

Tijdens het engagementgesprek met LATAM Airlines Group in mei is voortgang zichtbaar geworden in de wijze waarop het bedrijf zijn klimaatstrategie vormgeeft. Het bedrijf erkent openlijk dat absolute emissies op korte termijn waarschijnlijk nog zullen stijgen als gevolg van de groei van de onderneming en de beperkte beschikbaarheid van Sustainable Aviation Fuel (SAF). Tegelijkertijd investeert LATAM nadrukkelijk in vlootvernieuwing, waarbij het aandeel nieuwe generatie vliegtuigen richting 2030 aanzienlijk moet toenemen. Daarnaast heeft LATAM zijn klimaatdoelstellingen aangepast van absolute emissiereductiedoelen naar intensiteitsdoelen. Volgens het bedrijf sluit deze aanpak beter aan bij de huidige marktrealiteit en voorkomt zij een te grote afhankelijkheid van compensatiemaatregelen. Ook blijft LATAM actief betrokken bij de ontwikkeling van regionale SAF-markten, waarbij Brazilië wordt gezien als de belangrijkste toekomstige productielocatie in Zuid-Amerika. Wel blijven er duidelijke aandachtspunten bestaan. Er is nog geen formeel emissiepiekjaar vastgelegd, inzicht in gecontracteerde SAF-volumes ontbreekt, de interne CO₂-prijs blijft relatief laag en er zijn geen specifieke scope 3-reductiedoelstellingen. Deze onderwerpen vormen daarom belangrijke punten voor vervolengagement in de komende periode.

Vervolg

Aan het einde van 2026 willen we weer met alle ondernemingen in dit thema gesproken hebben. Bij de planning van gesprekken houden we onder andere rekening met publicatie van het nieuwe duurzaamheidsverslag van de onderneming.

8.4.6.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 8.4.6.2.1 MIJLPALEN KLIMAATTRANSITIE LUCHTVAART

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Verenigde Staten	Luchttransport & Logistiek	6,42						
2 DSV A/S	Denemarken	Luchttransport & Logistiek	6,3						
3 Deutsche Post AG	Duitsland	Luchttransport & Logistiek	6,13						
4 FedEx Corporation	Verenigde Staten	Luchttransport & Logistiek	6,14						
5 LATAM Airlines Group	Chili	Luchtvaartmaatschappijen	5,17						
6 United Airlines Holdings, Inc.	Verenigde Staten	Luchtvaartmaatschappijen	5,49						

¹ De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet succesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

8.4.6.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van het engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.6.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.6.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	0%	nee
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	0%	nee

8.4.7. Klimaattransitie Chemie

De chemiesector is een belangrijke pijler van de wereldeconomie en levert circa 2% van het mondiale BBP. De primaire chemicaliën – ammoniak, methanol en high-value chemicaliën – vormen de basis voor een breed scala aan producten. Tegelijkertijd veroorzaakt de sector aanzienlijke klimaatschade: ongeveer 4% van de wereldwijde CO₂-uitstoot komt uit chemische productie. Zonder verduurzaming zullen de productie van primaire chemicaliën én de uitstoot tegen 2050 ruimschoots verdubbelen. Decarbonisering is daarom cruciaal, maar complex, omdat fossiele brandstoffen de benodigde koolstof en waterstof leveren en de diversiteit aan producten en processen het lastig maakt om het ambitieniveau van klimaatdoelen vast te stellen. Waterstofproductie voor ammoniak en methanol is een grote emissiebron waardoor opschaling van met hernieuwbare energie geproduceerde groene waterstof essentieel is. Ook koolstofafvang en -opslag (CCS) kan emissies verlagen, waarbij afgevangen CO₂ opnieuw kan dienen als grondstof. Toch zijn deze technologieën nog niet altijd economisch aantrekkelijk of eenvoudig op te schalen.

8.4.7.1. Overzicht

Doel van het thema

We vragen het volgende van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 8.4.7.1.1 DOELSTELLINGEN KLIMAATTRANSITIE CHEMIE

Categorie	Indicatoren
Governance	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt een bestuurder of bestuurscomité aan met de verantwoordelijkheid voor het toezicht op het klimaatbeleid.Beloningsbeleid voor bestuurders is gekoppeld aan klimaatdoelstellingen.De verantwoordelijke bestuurders hebben voldoende en aantoonbare kennis op het gebied van klimaat.
Beleid	<ul style="list-style-type: none">De onderneming heeft reductiedoelstellingen voor scope 1, 2 en 3 emissies.De onderneming heeft extern gevalideerde 'science-based' emissiereductie-doelstellingen.De onderneming heeft een doelstelling voor netto nul uitstoot.De onderneming heeft een doelstelling voor volledige (hernieuwbare) elektrificatie in de productieprocessen.De onderneming voert een klimaatscenario-analyse uit die tenminste een 1.5°C scenario omvat.
Strategie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming brengt geplande investeringen in lijn met haar klimaatdoelstellingen.De onderneming stelt een kapitaalallocatieplan op voor CCUS.De onderneming ontwikkelt een plan voor het uifaseren van langetermijn investeringen in koolstofintensieve activa.De onderneming ontwikkelt een plan voor het elektrificeren van haar productieprocessen.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert emissiedata voor scope 1, 2 en 3 emissies.De onderneming rapporteert aan CDP over haar klimaattransitieplan.De onderneming maakt onderscheid tussen emissiereductie en -compensatie in haar strategie en doelstellingen.De onderneming brengt haar lobbybeleid in lijn met de eigen klimaatambities en het Klimaatakkoord van Parijs.

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie (7.2 en 7.3)
- SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur (9.4)
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.2, 12.4 en 12.6)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2 en 13.3)

Samenwerking

Via de Dutch Engagement Coalition (DEC)⁷ gaan we de samenwerking aan met onze Nederlandse branchegenoten. Waar ons engagement met de chemiesector overlapt, voeren we samen de dialoog. In alle dialogen nemen we een actieve rol. Dit kan, zoals bepaald in de 'Terms of Reference' van de DEC als "Lead" of "Active supporting investor". Daarnaast delen we best-practices met elkaar en ontwikkelen we gezamenlijke engagementverwachtingen voor de sector.

⁷ De Dutch Engagement Coalition (DEC) is een groep gelijkgestemde Nederlandse investeerders bestaande uit Achmea IM, APG, a.s.r. asset management, MN, Pensioenfonds Rail & OV, PGGM en Van Lanschot Kempen.

Voortgang

Ecolab

In het verlengde van onze eerdere analyse van Ecolab's klimaatstrategie en de geuite zorgen over de aanpak van scope 3-emissies, zijn wij in februari 2026 het gesprek met de onderneming aangegaan. Ecolab lichtte toe dat het zich richt op de grootste emissiebronnen binnen de waardeketen, waaronder ingekochte goederen en het energiegebruik van apparatuur bij klanten. De onderneming werkt aan een reductiedoelstelling van 25% in 2030 en ziet samenwerking met leveranciers als een belangrijke hefboom, onder meer via co-innovatie en gebruik van alternatieve grondstoffen. Hoewel dit meer inzicht geeft in de strategische richting, blijft onduidelijk hoe deze aanpak zich vertaalt naar concrete en meetbare emissiereducties. Ecolab werkt aan een roadmap en betere datakwaliteit, maar verdere specificatie ontbreekt nog. Wij blijven daarom inzetten op meer transparantie en concretisering van de voortgang richting de klimaatdoelstellingen van Ecolab.

Linde

Ons engagement met Linde richt zich op het versterken van klimaatgovernance, strategie en transparantie. Tijdens ons gesprek in maart heeft Linde inzicht gegeven in de voortgang op emissiereductie, bijvoorbeeld door inkoop van elektriciteit uit koolstofarme bronnen. Dit bedraagt inmiddels bijna 50% van de gebruikte stroom en wordt gekocht via actieve inkoop zoals power purchase agreements. Linde hanteert een conservatieve maar uitvoerbare klimaatstrategie, met een duidelijke focus op scope 1- en 2-emissies, waar directe invloed mogelijk is. Tegelijkertijd blijft de onderneming terughoudend ten aanzien van ambitieuze scope 3-doelstellingen, omdat deze volgens het management beperkt beïnvloedbaar zijn. Dit vormt een belangrijk aandachtspunt voor verder engagement, aangezien wij van ondernemingen verwachten dat zij ook ketenemissies aanpakken. Daarnaast hebben wij aangedrongen op meer transparantie over klimaatrisico's, scenario-analyses en rapportage conform internationale standaarden. In het vervolg van de dialoog zullen wij Linde blijven stimuleren om ambitie, consistentie en disclosure verder te versterken.

Dow

In de eerste helft van 2026 heeft het engagement met Dow vorm gekregen via een gezamenlijke call in februari. Tijdens deze call bespraken we onder meer de voortgang op decarbonisatie, circulaire oplossingen en transparantie. Dow presenteerde een technologisch transitiepad richting 2050, met op korte termijn nadruk op efficiëntie, elektrificatie en hernieuwbare energie, gevolgd door opschaling van waterstof en CCS in de jaren 2030 en meer transformatieve innovaties richting 2050. Dit sluit gedeeltelijk aan bij onze verwachting dat ondernemingen een robuuste klimaatstrategie ontwikkelen gericht op structurele CO₂-reductie. Een belangrijk aandachtspunt

blijft echter dat Dow zich nog niet committeert aan extern gevalideerde science-based targets. Onze inzet is dat ondernemingen hun doelen in lijn brengen met wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen (science based targets). Op het gebied van transparantie zijn gemengde ontwikkelingen zichtbaar. Positief zijn stappen zoals het gebruik van een Carbon Footprint Ledger en de voorgenomen publicatie van TNFD-indicatoren. Tegelijkertijd blijft transparantie op onderdelen beperkt en is de datakwaliteit voor scope 3 nog onvoldoende. Voor het vervolg van onze dialoog blijft de focus liggen op science-based targets, reductie van scope 3-emissies en verdere verbetering van transparantie en governance.

Givaudan

In mei spraken wij met Givaudan. De onderneming laat voortgang zien op onze verwachtingen rond klimaatstrategie en emissiereductie, onder meer via de implementatie van een net-zero transitietraject en verdere integratie van klimaatambities in de strategie. Tegelijkertijd blijft de realisatie van reducties van scope 3 emissies complex, vanwege de afhankelijkheid van grondstoffen en beperkte beschikbaarheid van alternatieven met lagere emissie. In lijn met onze doelstellingen is klimaatbeleid wel duidelijk belegd in governance en vertaald naar strategische keuzes, waaronder inzet op science-based targets en een netto-nul ambitie. Ook wordt gewerkt aan het inzichtelijk maken van klimaatrisico's en kansen, inclusief scenarioanalyses. De focus ligt op implementatie via duurzame inkoop en innovatie, met nadruk op reducties in de keten. Verdere transparantie over voortgang, met name op het gebied van lagere scope 3 emissies en de onderliggende aannames in rapportages, blijft een belangrijk aandachtspunt voor het vervolg van onze dialoog met Givaudan.

PPG Industries

Tijdens ons gesprek met PPG in juni bleek dat PPG op klimaatgebied een solide voortgang boekt richting de korte-termijndoelstellingen. Met name voor scope 1 en 2 emissies werden reducties gerealiseerd en komt de doelstelling naar verwachting eerder binnen bereik. Tegelijkertijd blijft de voortgang in reductie van scope 3 emissies beperkt, mede door structurele afhankelijkheid van externe factoren zoals toegang tot goede data van klanten en leveranciers en de mate van elektrificatie in eindmarkten. PPG zet in op verbeteringen via productinnovatie en samenwerking in de keten, bijvoorbeeld door deelname aan sectorinitiatieven om het delen van data en transparantie over emissies te vergroten. Desondanks blijft de huidige aanpak sterk afhankelijk van generieke emissiefactoren, waardoor gerealiseerde reducties bij klanten en leveranciers nog beperkt zichtbaar zijn in de gerapporteerde cijfers. Daarnaast ontbreekt op dit moment een langetermijn net-zero doelstelling, waarbij PPG aangeeft eerst meer zekerheid te willen over de haalbaarheid, met name voor scope 3. Dit duidt op een voorzichtige benadering, maar

beperkt tegelijkertijd ook de strategische richting op de lange termijn.

Vervolg

Eind 2026 en begin 2027 willen we met alle ondernemingen een volgend gesprek voeren.

8.4.7.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 8.4.7.2.1 MIJLPALEN KLIMAATTRANSITIE CHEMIE

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Ecolab Inc.	Verenigde Staten	Chemicaliën	5,36						
2 Givaudan SA	Zwitserland	Chemicaliën	5,88						
3 Linde PLC	Ierland	Chemicaliën	4,51						
4 PPG Industries, Inc.	Verenigde Staten	Chemicaliën	5,49						
5 RPM International Inc.	Verenigde Staten	Chemicaliën	5,49						

¹ De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de ‘Low Carbon Transition’. Ondernemingen met een hogere score zijn meer in lijn met de ‘Low Carbon Transition’ in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet succesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

8.4.7.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van het engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.7.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.7.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	0%	nee
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	0%	nee

8.4.8. Nature Action

De natuur en uit de natuur voortkomende producten en diensten zijn van grote waarde. Meer dan de helft van het mondiale bruto binnenlands product is afhankelijk van de natuur en haar diensten. De schade die de afgelopen decennia aan de natuur is toegebracht brengt ook de beschikbaarheid van producten en diensten uit de natuur in gevaar. De biodiversiteit, de veelheid van soorten planten en dieren, is van groot belang voor het in gezonde toestand houden van ecosystemen. Bij de afname van biodiversiteit komt het functioneren van ecosystemen in gevaar. Hierdoor kan de beschikbaarheid van vruchtbare grond, de natuurlijke zuivering van water en de bestuiving van gewassen verminderen. Omdat veel ondernemingen voor hun producten en diensten afhankelijk zijn van genoemde ecosysteemdiensten, is verlies van biodiversiteit een materieel risico voor die ondernemingen en ook voor de beleggers in deze ondernemingen. Voor beleggers is het van groot belang de risico's rond het verlies van biodiversiteit te kennen en daar actie op te ondernemen.

Zo kunnen beleggers de dialoog aangaan met de ondernemingen waarin zij beleggen over welke risico's deze ondernemingen zien en welke stappen zij kunnen zetten om de impact op verlies van biodiversiteit te beperken. Het internationale investor engagementprogramma 'Nature Action 100' biedt de mogelijkheid om in samenwerking met andere beleggers, het gesprek over biodiversiteitsrisico's aan te gaan met ondernemingen in de beleggingsportefeuille.

Nature Action 100 heeft tot doel om ondernemingen aan te sporen om het verlies van natuur en biodiversiteit te beperken en waar mogelijk het verlies te herstellen. Dit om de financiële risico's te reduceren en de economische belangen van investeerders op langetermijn te beschermen.

8.4.8.1. Overzicht

Het beschermen van natuur en biodiversiteit staat in dit engagementthema centraal. Met het Global Biodiversity Framework als leidraad is het hoofddoel van het engagement: behoud van biodiversiteit, in 6 onderdelen uitgewerkt, zoals beschreven in de tabel doelstellingen biodiversiteit hieronder. We hebben ons voor dit thema aangesloten bij het internationale engagementprogramma 'Nature Action 100' (NA-100) en stellen daarom ook de gezamenlijk gestelde doelen van NA-100 centraal. Met behulp van deze doelen worden de ondernemingen

aangespoord om een systematische, op de lange- termijn gerichte aanpak te ontwikkelen om de risico's rond verlies van biodiversiteit aan te pakken. Met het werken aan die doelen kunnen ondernemingen bijdragen aan het realiseren van de internationale beleidsdoelen ten aanzien van behoud en herstel van biodiversiteit⁸.

Doel van het thema

De volgende engagementdoelen zijn opgesteld voor dit thema:

TABEL 8.4.8.1.1 DOELSTELLINGEN NATURE ACTION

Categorie ¹	Indicatoren
Governance	<ul style="list-style-type: none">Het bestuur van de onderneming heeft een duidelijke rol bij het analyseren, beoordelen en beheren van natuur-gerelateerde afhankelijkheid, impact, risico's en kansen.
Ambitie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming committeert zich publiekelijk aan het beperken van verlies van biodiversiteit en aan het bijdragen aan herstel van biodiversiteit².
Analyse	<ul style="list-style-type: none">De onderneming maakt een analyse van de impact op - en afhankelijkheid van biodiversiteitsverlies en daaraan verbonden risico's en kansen in de hele waardeketen.De onderneming maakt deze analyse openbaar.
Doelen stellen	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt tijdsgebonden, context-specifieke, wetenschappelijk onderbouwde doelen vast, gebaseerd op de impact en afhankelijkheidsanalyse.De onderneming rapporteert jaarlijks over de voortgang ten opzichte van deze doelen.
Implementatie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming ontwikkelt een plan van aanpak om de doelen te bereiken.De onderneming maakt dit plan ook bekend in de jaarlijkse rapportage.
Samenwerking	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt samen met relevante externe partijen in de hele waardeketen, zoals sectororganisaties, beleidsmakers, maatschappelijke organisaties en vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen.

¹ Deze doelen zijn een vereenvoudigde vertaling van de NA-100 doelen: Investor Expectations – Nature Action 100

⁸ Zie voor de internationale doelen het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (cbd.int)

² Het bijdragen aan behoud en herstel van ecosystemen betreft de doelstelling van het Global Biodiversity Framework om uiterlijk in 2030 het verlies van biodiversiteit te stoppen en te werken aan herstel.

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.2, 12.6)
- SDG 14: Leven in het water (14.1)
- SDG 15: Leven op het land (15.2, 15.5)

Geselecteerde ondernemingen

De uitvoerende organisaties van het Nature Action 100 programma hebben voor dit engagementprogramma 100 ondernemingen geselecteerd die grote impact hebben op het verlies van biodiversiteit⁹. Hiertoe hebben ze gebruik gemaakt van de gegevens van een aantal biodiversiteitsimpact-data specialisten¹⁰. Achmea IM heeft bij aanmelding voor deelname aan het programma de voorkeur opgegeven voor een aantal ondernemingen die voorkomen in de beleggingsportefeuille. Daarvan zijn in eerste instantie de volgende ondernemingen aan ons toegewezen: **Corteva, FMC Corp., Marubeni, Mitsui Co., Nutrien** en **WH Group**. Vanaf de tweede helft van 2024 nemen we ook deel aan de dialogen met **Conagra Brands, Target Corp.** en **PepsiCo**.

Samenwerking

Ook in de eerste helft van 2026 vonden weer een aantal gesprekken plaats in het kader van het Nature Action 100 programma. Ook startte het Nature Action programma met het onderzoek voor de volgende uitgave van de Nature Action benchmark. Het resultaat van dit onderzoek zal rond oktober dit jaar verschijnen. De uitkomsten van deze benchmark kunnen we tegen het einde van dit jaar gebruiken bij het vaststellen van de gerealiseerde voortgang bij de bedrijven in dit engagementprogramma. In de tweede helft van het jaar willen we ook beslissen of en hoe we de deelname aan het collectieve engagementprogramma Nature Action 100 zullen voortzetten.

Voortgang thema

In de eerste helft van 2026 hebben we een aantal ondernemingen gesproken. Hieronder een kort verslag van de gesprekken en relevante ontwikkelingen.

Conagra

In januari spraken we voor de derde keer met Conagra. Op de agenda stond hoe het bedrijf zijn biodiversiteitsimpact onderzoekt en welke maatregelen daaruit volgen. Conagra analyseert momenteel ingrediënten, herkomstlanden, ontbossingsrisico's en de mate waarin het invloed kan uitoefenen op leveranciers. Op basis hiervan wil het prioritaire ingrediënten bepalen waarvoor verdere actie mogelijk is. Een toezegging aan 'no net biodiversity loss' acht het bedrijf lastig vanwege de diversiteit van de keten, maar biodiversiteitsverlies, droogte en extreme weersomstandigheden worden wel erkend als strategische risico's die op bestuursniveau worden besproken. Om ontbossingsrisico's te reduceren werkt Conagra aan betere traceerbaarheid, risicobeoordeling van herkomstregio's en afstemming op de Forest, Land and Agriculture Guidance van het Science Based Targets initiative (SBTi FLAG). Certificering, zoals RSPO voor palmolie wordt toegepast waar haalbaar. We noteren nog geen concrete toezegging, maar zien wel positieve ontwikkelingen richting eerder besproken verwachtingen. Eind dit jaar beoordelen we welke mijlpalen zijn bereikt.

Corteva

In juni spraken we voor de vierde keer met Corteva. Aan de orde kwam hoe het bedrijf biodiversiteitsimpact beter identificeert, meet en reduceert. Corteva gaf aan dat de dubbele materialiteitsanalyse opnieuw wordt bekeken vanwege EU-wetgeving en de geplande splitsing in een zaden- en agrochemiebedrijf. Voor de nieuwe entiteiten wil Corteva vanaf 2027 materiële thema's en KPI's rapporteren. Ten aanzien van 'downstream impact assessment' erkende Corteva dat het de biodiversiteitsimpact van verkochte pesticiden nog niet goed meet. Wel werkt het aan lagere risico's voor niet-doelorganismen en strengere product-veiligheidsstandaarden. Het bedrijf benadrukte inzet op regeneratieve landbouw, biologische ziekte- en plaagbestrijding en lagere gebruiksdoseringen van chemische producten. Corteva toonde bereidheid tot betere rapportage en KPI-ontwikkeling, maar deed nog geen concrete toezeggingen. Na de tweede Nature Action 100 benchmark en mogelijk een vervolggesprek beoordelen we eind dit jaar of voldoende voortgang is geboekt.

Nutrien

Eind mei vond een vierde gesprek met Nutrien plaats over biodiversiteitsverlies, natuurimpact-analyse en duurzame landbouw. Nutrien richt zich vooral op financieel materiële risico's en kansen en onderzoek

⁹ www.natureaction100.org/companies

¹⁰ Met behulp van de impactdata is gestreefd naar de selectie van de 100 ondernemingen met 'de meeste negatieve impact'. Omdat deze impact data nog nieuw en volop in ontwikkeling zijn, is deze claim wellicht niet geheel 'absoluut'. Vast staat wel dat het gaat om 100 ondernemingen die allen een heel grote impact hebben en daarom heel relevant voor dit engagementprogramma.

nog vooral locatie specifieke risico's. Met de WWF Biodiversity Risk Filter identificeerde het bedrijf twee fosfaatlocaties in de Verenigde Staten met verhoogde biodiversiteitsgevoeligheid. Afvalbeheer, waaronder het beperken van watervervuiling door mijnafval, en watergebruik kwamen daarbij als belangrijkste risico's naar voren. Nutrien maakt nog geen volledige natuurimpact-analyse, maar de onderneming blijft wel inzetten op duurzame landbouw via betere nutriëntenefficiëntie, bodemtesten, stikstofreductieprogramma's en producten zoals natuurlijke alternatieven voor synthetische producten. Nutrien deed nog geen concrete toezeggingen over een volledige natuurimpact-analyse of versterkte rapportage. Op basis van de Nature Action benchmark resultaten en mogelijk een vervolgesprek willen we eind dit jaar de voortgang op onze engagementdoelen vaststellen.

PepsiCo

In februari bereikten we, als mede-indiener van een aandeelhoudersresolutie, een overeenkomst met PepsiCo, waarna de resolutie is ingetrokken¹¹. PepsiCo zegde toe vóór 1 mei 2026 een nieuwe tekst over Biodiversity Risk Management te publiceren en gedurende drie jaar jaarlijks overleg te voeren met betrokken beleggers over biodiversiteitsrisico's. De in mei gepubliceerde tekst beschrijft dat PepsiCo met externe experts impact op – en afhankelijkheid van biodiversiteit heeft onderzocht, zowel voor de eigen operaties als in de landbouwketen. Landgebruik voor gewasproductie blijkt de grootste impact te hebben met risico's rond landconversie, broeikasgasemissies en watergebruik. PepsiCo noemt maïs, palmolie, zuivel, raapzaad en tarwe als prioritaire grondstoffen en wil de impact op natuur reduceren via regeneratieve landbouw, ontbossingsvrije sourcing, ecosysteemherstel en water- en klimaatstrategieën. Met het akkoord en de publicatie is een mijlpaal bereikt in toezegging én implementatie.

Target Corp

In januari vond een tweede gesprek plaats met Target. Het bedrijf lichtte toe dat het, met behulp van de TNFD-richtlijnen, een eerste natuurimpact-analyse heeft uitgevoerd voor winkels, distributiecentra, en de grondstoffen katoen, rundvlees en zuivel. De belangrijkste geïdentificeerde biodiversiteitsrisico's liggen bij landgebruik en water, met relatief hogere risico's bij locaties in India en China en in agrarische ketens. Target wil prioriteit geven aan regeneratieve landbouw, gerecyclede en verantwoord ingekochte grondstoffen, betere KPI's en nauwere samenwerking met leveranciers. Voor ontbossing heeft Target een risicobeoordeling uitgevoerd voor onder meer cacao, koffie, palmolie, soja, rundvee, rubber en houtproducten binnen eigen merken. In 2026 wil het nieuwe due-diligence principes voor ontbossing en landconversie invoeren, inclusief leverancierscriteria, klachtenmechanisme, monitoring en verificatie. Target deed geen concrete toezeggingen, maar kondigde wel verdere impactanalyse, beleidsontwikkeling en verbeteringen van de rapportage aan. We stuurden Target na het gesprek aanvullende suggesties en eind dit jaar beoordelen we of voldoende voortgang is geboekt voor een implementatiemijlpaal.

WH Group

In mei spraken we voor de derde keer met WH Group. Het bedrijf gaf aan nog geen volledige natuurimpact-analyse uit te voeren. Natuur gerelateerde thema's worden vooral meegenomen in bestaande risicoanalyses voor watergebruik, afval en landgebruik. Enkele belangrijke dochterondernemingen hebben al wel een dubbele materialiteitsanalyse uitgevoerd. Een belangrijk risico betreft ontbossing door sojaproductie voor veevoer. Voor Europa leunt WH Group sterk op toezeggingen van leveranciers zoals Bunge en Cargill; voor China erkent het bedrijf minder zicht op de keten en grotere geopolitieke complexiteit. WH Group wil de rapportage over grondstoffeninkoop en ontbossingsrisico's verbeteren. Ook kondigde de onderneming aan te onderzoeken of duurzaamheidsafspraken met leveranciers kunnen worden versterkt en of best-practices tussen dochterbedrijven kunnen worden gedeeld. Na het gesprek hebben we aanvullende schriftelijke vragen gesteld. Op basis van de reactie beoordelen we of een toezeggingsmijlpaal kan worden genoteerd.

Vervolg

In de tweede helft van 2026 willen we in ieder geval nogmaals met de ondernemingen spreken waarmee we in het eerste halfjaar geen gesprek hadden. Eind van het jaar zullen we in het programma evalueren en afronden.

¹¹ In November dienden we met Green Century en Allianz Global Investors (Allianz GI) een aandeelhoudersresolutie in bij PepsiCo. Green Century trad op als 'lead filer'. De resolutie vroeg om een onderzoek te doen en te publiceren naar impact op - en afhankelijkheid van biodiversiteitsverlies.

8.4.8.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 8.4.8.2.1 MIJLPALLEN NATURE ACTION

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1	Conagra Brands, Inc.	Verenigde Staten	Voedselproducten	AA					
2	Corteva agriscience	Verenigde Staten	Chemicaliën	BBB					
3	FMC Corporation	Verenigde Staten	Chemicaliën	A					
4	Nutrien Ltd.	Canada	Chemicaliën	AA					
5	PepsiCo, Inc.	Verenigde Staten	Dranken	BBB					
6	Target Corporation	Verenigde Staten	Consumentengoederen Distributie & Retail	AA					

¹ MSCI ESG score

LEGENDA MIJLPALLEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet succesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 8.4.8.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
PepsiCo	<ul style="list-style-type: none"> Analyse: De onderneming maakt een analyse van de impact op - en afhankelijkheid van biodiversiteitsverlies en daaraan verbonden risico's en kansen in de hele waardeketen. De onderneming maakt deze analyse openbaar. 	<ul style="list-style-type: none"> Als resultaat van de aandeelhoudersresolutie die we als co-filer ondersteunde, heeft PepsiCo meer informatie over de aanpak van risico's rond biodiversiteitsverlies op de website geplaatst, waaronder meer inzicht in de uitkomsten van een eerste impactanalyse.

8.4.8.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben ondernemingen ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten gedeeld aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.8.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.8.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	100%	ja
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	67%	ja

8.4.9. Preventie Mensenrechtenrisico's

Mensenrechten staan al geruime tijd volop in de belangstelling. In Nederland heeft het IMVB-convenant voor de pensioenfondsen een belangrijke rol gespeeld bij het structureel agenderen van dit onderwerp. Toch zijn er nog diverse gebieden waarop zowel ondernemingen als institutionele beleggers verdere stappen kunnen zetten. Voorbeelden hiervan zijn landrechten van lokale gemeenschappen, vakbondsvrijheid en veiligheid op de werkvloer. In ons normatief engagementprogramma voeren we engagement met ondernemingen die betrokken zijn bij mensenrechtencontroverses met als doel deze controverses te verhelpen. Er zijn echter ook veel stappen op gebied van preventie, die ondernemingen met een hoge blootstelling aan mensenrechtenrisico's kunnen nemen om daadwerkelijke betrokkenheid bij mensenrechtencontroverses te voorkomen. Dit engagementthema richt zich daarom op het verbeteren van preventie van mensenrechtenrisico's. Daarbij nemen we ook arbeidsrechten expliciet mee, aangezien arbeidsrechten onlosmakelijk verbonden zijn met mensenrechten. In dit engagement gaan we de dialoog aan met bedrijven om ervoor te zorgen dat het onderwerp mensenrechten stevig op de agenda staat. Het doel is dat bedrijven beter inzicht krijgen in de risico's op dit gebied en passende maatregelen nemen om controverses te voorkomen.

8.4.9.1. Overzicht

Doel van het thema

De volgende engagementdoelen zijn opgesteld voor dit thema:

TABEL 8.4.9.1.1 DOELSTELLINGEN PREVENTIE MENSENRECHTENRISICO'S

Categorie	Indicatoren
Governance	<ul style="list-style-type: none">De onderneming belegt verantwoordelijkheid voor mensenrechten op bestuursniveau.Beloningsbeleid voor bestuurders is gekoppeld aan het behalen van aan mensenrechten gerelateerde doelen.
Beleid	<ul style="list-style-type: none">De onderneming integreert mensenrechtenrisico's in haar bredere risicomanagementsystemen.De onderneming selecteert en monitort haar zakelijke relaties met aandacht voor hun mensenrechtenprestaties.De onderneming implementeert verantwoord inkoopbeleid en houdt rekening met mensenrechten in de contractvoorwaarden.
Samenwerking	<ul style="list-style-type: none">De onderneming communiceert de eisen en verwachtingen van haar mensenrechtenbeleid met werknemers, leveranciers en andere belanghebbenden.De onderneming biedt training over mensenrechten aan werknemers en zakelijke relaties.De onderneming voert collectieve onderhandelingen met werknemers in goed vertrouwen, waarbij zij tijdig informatie uitwisselt, regelmatige onderhandelingsessies organiseert en streeft naar een voor beide partijen aanvaardbare overeenkomst.
Monitoring & Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming monitort de implementatie van haar mensenrechtenbeleid en neemt waar nodig corrigerende acties, met betrokkenheid van werknemers.De onderneming brengt haar toeleveringsketen in kaart en maakt deze openbaar, inclusief leveranciers tot op bron- of productieniveau en belangrijke locaties.

Samenwerking

Via de Dutch Engagement Coalition (DEC)¹² gaan we de samenwerking aan met onze Nederlandse branchegenoten. Dat doen we binnen dit thema in de dialogen met bedrijven die door alle deelnemende beleggers zijn geïdentificeerd als structureel betrokken bij mensenrechten- en arbeidsrechtencontroverses. In alle dialogen nemen we een actieve rol. Dit kan, zoals bepaald in de 'Terms of Reference' van de DEC als "Lead" of als "Active supporting investor". Ook delen we best-practices met elkaar en ontwikkelen we gezamenlijke engagementverwachtingen.

Daarnaast gaan we de samenwerking aan met internationale branchegenoten via onze deelname aan de Investor Alliance for Human Rights (IAHR), een initiatief van het Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR). IAHR coördineert onder andere in samenwerking met WBA engagement met bedrijven die voorkomen in de Corporate Human Rights Benchmark 2.0 (CHRB 2.0)³.

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

¹² De Dutch Engagement Coalition (DEC) is een groep gelijkgestemde Nederlandse investeerders bestaande uit Achmea IM, APG, a.s.r. asset management, MN, Pensioenfonds Rail & OV, PGGM en Van Lanschot Kempen.

- SDG 8: Waardig werk en economische groei (8.5, 8.7, 8.8)
- SDG 10: Ongelijkheid verminderen (10.2, 10.3)
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten (16.3, 16.6, 16.10)

Voortgang

Amazon.com

Vanwege mensenrechten- en financiële risico's als gevolg van voortdurende controverses rond werkdruk, veiligheid en vakbondsvrijheid in distributiecentra zijn we in gesprek met Amazon.com om de wereldwijde implementatie van het arbeidsrechtenbeleid verder te bevorderen. Wij spraken Amazon voor het eerst in de eerste helft van 2026. Amazon gaf inzicht in de governance rond mensenrechtenrisico's, waarbij een bestuurscommissie toezicht houdt op onder meer arbeidsomstandigheden. Daarnaast lichtte Amazon haar datagedreven aanpak toe voor het monitoren van werknemerstevredenheid en -risico's, onder meer via interne feedback- en klachtenmechanismen die breed toegankelijk zijn. Ten aanzien van vakbondsvrijheden, een thema waarop het bedrijf al jarenlang een slechte reputatie heeft, gaf Amazon aan dat geen aanvullende onafhankelijke beoordelingen worden voorzien. In het vervolg willen wij de dialoog over dit thema voortzetten, waarbij wij onze verwachtingen ten aanzien van beleid en transparantie rond de omgang met vakbonden verder zullen concretiseren. Hierbij werken wij samen met vakbonden en andere institutionele beleggers. Daarnaast vroegen wij het Investor Relations-team ons in contact te brengen met senior verantwoordelijken voor arbeidsverhoudingen in Nederland, waar Amazon sterk uitbreidt maar tot op heden niet responsief is richting vakbonden. Wij zullen dit verzoek later opvolgen. Tot slot hebben wij onze zorgen geuit over de mogelijke risico's van toenemende automatisering en robotisering voor de veiligheid en gezondheid van werknemers.

Banco Santander

Het engagement met Banco Santander is gericht op mensenrechtenrisico's rond projectfinanciering, met speciale aandacht voor landrechten omdat we risico's zien op landonteigening, gedwongen verhuizing en beperkte toegang tot herstel. In de eerste helft van 2026 hebben we gesproken met Banco Santander. De bank hanteert de Equator Principles, een ESG-raamwerk voor de financiële sector, en voert interne ESG-due diligence uit voor projectfinanciering, onder toezicht van een Environmental & Social Risk-team in Madrid en ondersteund door lokale teams. Hoog-risicoprojecten, waaronder projecten met hervestiging - of betrokkenheid van inheemse gemeenschappen, vereist verscherpte due-diligence en onafhankelijke lokale beoordelingen. Bij tekortkomingen gaat de bank in gesprek met klanten om corrigerende maatregelen af te spreken. Beëindiging van financiering is een uiterste maatregel. Voor projecten met inheemse gemeenschappen is Free, Prior and Informed Consent

(FPIC) verplicht. Hervestiging en compensatie wordt in lijn met internationale standaarden uitgevoerd, inclusief verificatie door externe experts. Ten aanzien van ontbossing heeft de bank bevestigd dat het geen illegale praktijken financiert. Als vervolg willen we het gesprek met Banco Santander richten op concrete voorbeelden van genomen maatregelen bij hoge-risicoprojecten.

Honda Motor

We spraken Honda voor het eerst in de eerste helft van 2026. Honda is onderdeel van de 'Corporate Human Rights Benchmark 2.0' (CHRB 2.0) van de 'World Benchmarking Alliance' (WBA). In het gesprek benadrukte we het belang van een sterk mensenrechtenbeleid en transparante due-diligenceprocessen. Het bedrijf gaf aan dat het de beoordeling van de Corporate Human Rights Benchmark (CHRB) gebruikt als referentie voor het mensenrechtenbeleid. De huidige prioriteit ligt bij voorbereiding op de EU-richtlijn CSDDD (2027), waarbij overlap bestaat met CHRB-criteria. Belangrijke aandachtspunten zijn dwangarbeid en kinderarbeid bij leveranciers. ESG-risico's bij leveranciers, inclusief mensenrechtenrisico's, worden beoordeeld via EcoVadis. Bij slechte scores krijgen leveranciers twee jaar om te verbeteren; anders worden zij vervangen. Dit is o.a. gebeurd bij een leverancier gelinkt aan dwangarbeid in Xinjiang. Honda meldt geen significante mensenrechtenschendingen in het afgelopen jaar maar erkent uitdagingen wat betreft toezicht op indirecte leveranciers, bijvoorbeeld op het gebied van conflictgrondstoffen. Wij hebben Honda geadviseerd om in meer detail te rapporteren over de implementatie van het mensenrechtenbeleid en hoe de beloning van bestuurders (indirect) is gekoppeld aan naleving van het mensenrechtenbeleid.

Inditex

Inditex is onderdeel van de 'Corporate Human Rights Benchmark 2.0' (CHRB 2.0) van de 'World Benchmarking Alliance' (WBA). Tijdens het eerste gesprek met Inditex gaf het bedrijf aan dat de Corporate Human Rights Benchmark (CHRB) wordt gebruikt als referentie, maar geen centrale rol speelt in de strategie. In het gesprek benadrukte we het belang van een sterk mensenrechtenbeleid en transparante due-diligenceprocessen. Inditex heeft sinds 2001 een mensenrechtenbeleid gebaseerd op de UN Guiding Principles. Belanghebbenden, zoals NGO's en vakbonden, spelen een belangrijke rol in de strategie. Voor klachtenprocedures maakt Inditex gebruik van een wereldwijd toegankelijke en anonieme 'ethics line', beheerd door een onafhankelijke commissie. Beslissingen van deze commissie zijn bindend. De ethics line is beschikbaar in meerdere talen en ook toegankelijk voor werknemers in de toeleveringsketen. Meldingen kunnen bijvoorbeeld leiden tot aanvullende training voor de betreffende leveranciers. Sociale audits en een verbeterde gedragscode ondersteunen naleving. Op het gebied van inkoop heeft Inditex doorgaans langdurige relaties met leveranciers.

Recent heeft Inditex een onderzoek uitgevoerd over de arbeidsomstandigheden onder fabrieksmedewerkers in Marokko. Transparantie en traceerbaarheid zijn essentieel om mensenrechtenrisico's, zoals in China, te beheersen en greenwashing tegen te gaan. We zullen ons in het vervolgesprek richten op specifieke verbeterpunten geïdentificeerd door de CHRB, zoals het uitbreiden van het mensenrechtenbeleid.

McDonald's

We richten onze engagement met McDonald's op arbeidsomstandigheden en arbeidsrechten. Onze analyse wijst op herhaaldelijke controverses, waaronder zorgen rond gezondheid en veiligheid van werknemers, discriminatie, diversiteit, en vrijheid van vereniging en collectieve onderhandeling. Ook zijn er ernstige aantijgingen van seksuele intimidatie, genderdiscriminatie en onbetaalde overuren in meerdere landen. We hebben schriftelijk contact gelegd met McDonald's maar de onderneming houdt het plannen van een bijeenkomst af. Daarom hebben we ervoor gekozen om vragen te stellen tijdens de aandeelhoudersvergadering (AVA). We hebben gevraagd aan McDonald's om de inzet voor arbeidsrechten te versterken door een overkoepelend transparant actieplan te ontwikkelen om seksuele intimidatie en genderdiscriminatie aan te pakken. Daarnaast hebben we het bedrijf gevraagd te verduidelijken hoe het in de praktijk waarborgt dat franchisenemers de mensenrechtennormen naleven, inclusief monitoringmechanismen en de vraag of prestaties op het gebied van arbeidsrechten invloed hebben op de selectie en het behoud van franchisenemers. Helaas zijn deze vragen niet door het bedrijf benoemd of beantwoord tijdens de AVA. Als opvolging zullen we McDonald's opnieuw mailen om onze teleurstelling te uiten en te vragen om de AVA-vragen alsnog te beantwoorden. Ook overwegen we verdere escalatiemogelijkheden om het gesprek met de onderneming op gang te krijgen.

Starbucks

Onze analyse van Starbucks vond meer dan honderd zaken over oneerlijke arbeidspraktijken bij de Amerikaanse toezichthouder voor arbeidsverhoudingen, werknemersacties, stakingen en protesten. In december 2025 werd er in 130 Amerikaanse steden door Starbucks medewerkers gestaakt. Drie jaar na de eerste succesvolle vakbondsverkiezing in de Verenigde Staten is er nog steeds geen collectieve overeenkomst bereikt, wat wijst op aanhoudende spanningen in de arbeidsverhoudingen. De onderneming heeft niet gereageerd op de brief en de daarna gestuurde herinneringen. Achmea IM heeft de dialoog geëscaleerd door tegen te stemmen op de aandeelhoudersvergadering en dit vooraf aan te kondigen. In het komende half jaar zullen we escalatiemogelijkheden bespreken met de ondersteunende beleggers, zoals samenwerken met andere beleggers en het publiceren van een publieke brief.

Uber Technologies

Uber wordt beschuldigd van ondermaatse veiligheidsmaatregelen en is regelmatig onderwerp van rechtszaken en negatieve media-aandacht. In navolging van onze initiële engagementbrief uit 2025 hebben wij Uber schriftelijk benaderd met vragen over chauffeurs- en passagiersveiligheid en bredere arbeidsomstandigheden. Wij vroegen onder meer hoe Uber de effectiviteit van recent geïntroduceerde veiligheidsmaatregelen meet en hoe hierover wordt gerapporteerd in toekomstige rapportages. Daarnaast stelden wij vragen over de omgang met meldingen van seksueel geweld, de impact van dynamische prijsstelling op het inkomen van chauffeurs en Uber's betrokkenheid bij de International Labour Organization (ILO)-conventie over fatsoenlijk werk in de platformeconomie, die momenteel in ontwikkeling is. Uber gaf echter aan hierover niet met ons in gesprek te willen gaan en verwees naar publiek beschikbare rapportages en beleidsdocumenten. Wij sluiten de dialoog met Uber daarom zonder succes af en spreken ons via stemmingen tijdens de aandeelhoudersvergadering uit tegen het gebrek aan engagement.

Vervolg

In de tweede helft van 2026 willen we nog een keer met de ondernemingen spreken en zullen we de voortgang monitoren op basis van de duurzaamheidsverslagen.

8.4.9.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 8.4.9.2.1 MIJLPALEN PREVENTIE MENSENRECHTENRISICO'S

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Amazon.com, Inc.	Verenigde Staten	E-commerce	BBB						
2 Banco Santander S.A.	Mexico	Gediversifieerde banken	AA						
3 Industria de Diseno Textil, S.A.	Spanje	Kledingdetailhandel	AA						
4 McDonald's Corp.	Verenigde Staten	Fastfoodrestaurants	BBB						
5 Starbucks Corporation	Verenigde Staten	Fastfoodrestaurants	A						
6 Uber Technologies, Inc.	Verenigde Staten	Ritdelen & mobiliteitsdiensten	A						

¹ MSCI ESG score

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

8.4.9.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.9.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.9.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	83%	nee
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	0%	nee
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	0%	nee

8.4.10. Waterimpact en -afhankelijkheid

Waterbeheer is een steeds belangrijker thema binnen duurzaam ondernemingsbeleid. Bedrijven erkennen water inmiddels als materieel onderwerp en stellen doelen, zoals het realiseren van duurzaam waterbeheer op alle productielocaties in gebieden met waterschaarste. Toch blijkt uit onderzoek met onder andere WWF en Deltares dat de vertaling van beleid naar concrete resultaten in lokale stroomgebieden nog in de kinderschoenen staat¹³. Ook activiteiten dichtbij huis, zoals in het stroomgebied van de Rijn, vragen om een aanpak die verder gaat dan generieke doelstellingen. Hoewel veel ondernemingen kwantitatieve doelen formuleren voor hun eigen operaties, blijft het aspect van waterkwaliteit vaak onderbelicht. Ook het gebruik van toekomstgerichte scenario's om watergerelateerde risico's te beoordelen is nog beperkt. Effectief waterbeheer vereist daarom een lokale benadering, waarbij bedrijven niet alleen hun eigen impact in kaart brengen, maar ook samenwerken met andere gebruikers binnen het stroomgebied. Dit vraagt om betrokkenheid bij lokaal waterbestuur, gezamenlijke monitoring van waterkwaliteit en transparante rapportage over voortgang en uitdagingen. Door zo'n context-specifieke aanpak kunnen bedrijven bijdragen aan het behoud van vitale watersystemen en tegelijkertijd hun eigen operationele risico's beperken.

8.4.10.1. Overzicht

Doel van het thema

De volgende engagementdoelen zijn opgesteld voor dit thema:

TABEL 8.4.10.1.1 DOELSTELLINGEN WATERIMPACT EN -AFHANKELIJKHEID

Categorie	Indicatoren
Governance	Aantoonbaar bespreken van watermanagement in het bestuur en integratie van het thema in het risicomanagement. In het bijzonder met aandacht voor: <ul style="list-style-type: none">• lokale belanghebbenden;• klimaatscenario's;• de toeleveringsketen;• het in kaart brengen van waterrisico's voor de meest belangrijke stroomgebieden.
Beleid	Formuleren van contextuele doelen voor duurzaam waterbeheer, met aandacht voor: <ul style="list-style-type: none">• de problematiek in lokale stroomgebieden;• waterkwantiteit;• waterkwaliteit;• meenemen van toekomstgerichte scenario's voor risicobeoordeling;• zowel de impact en de afhankelijkheden van de onderneming ten aanzien van water.
Implementatie & monitoring	<ul style="list-style-type: none">• Vertalen van beleid naar concrete, lokaal relevante acties in de meest relevante stroomgebieden.• Het regelmatig monitoren van voortgang en uitdagingen op locatie, ook in eigen bedrijfsvoering.
Samenwerking in de keten	Actief samenwerken met andere watergebruikers binnen a) stroomgebieden en b) de toeleveringsketen om waterrisico's te beperken en vitale watersystemen te behouden.
Transparantie	Transparant rapporteren over: <ul style="list-style-type: none">• waterdoelen en hun voortgang• de uitkomsten van scenarioanalyses• de belangrijkste stroomgebieden voor de onderneming• de samenwerking met lokale overheden, belanghebbenden en de toeleveringsketen

Sustainable Development Goals

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende SDG's:

- SDG 6: Schoon water en sanitair (6.3, 6.4, 6.5 en 6.6)

- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie (12.4)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2, 13.3)
- SDG 14: Leven in het water (14.a)

¹³ Rapport over watergerelateerde aanbevelingen voor verantwoord beleggen: <https://www.achmeainvestmentmanagement.nl/institutioneel/artikelen/nieuws/2024/09/nieuw-rapport-over-watergerelateerde-aanbevelingen-voor-verantwoord-beleggen>

Samenwerking

In dit engagement werken we nauw samen met NN Group bij de uitvoering van de engagement en bundelen van kennis. Daarnaast werken we nauw samen met het Valuing Water Finance Initiative¹⁴. Zo sluiten we aan bij de doelstellingen van dit initiatief en trekken we samen op met de internationale investeerders uit dit netwerk op om het thema water op de kaart te zetten.

Selectie ondernemingen

Voor de selectie van ondernemingen hebben we een screening uitgevoerd. In deze screening is gekeken naar relevante sectoren, ondernemingen in de portefeuille en de prestaties van deze ondernemingen op het thema water. Ook hebben we onderzocht welke onderneming in belangrijke stroomgebieden, zoals de Rijn, activiteiten hebben. Op basis van deze screening hebben we de hieronder besproken ondernemingen geselecteerd. In deze selectie is de nadruk gelegd op de chemische industrie en aanverwante sectoren. We zien dat deze ondernemingen een belangrijke impact op het gebied van water hebben en voor hun productieprocessen ook zeer afhankelijk zijn van water.

Voortgang

Ecolab

In het begin van het jaar spraken wij met Ecolab. De onderneming is actief in meer dan 170 landen, bedient miljoenen klanten en richt zich daarbij sterk op water. Het doel is om klanten tegen 2030 te helpen om veel water te besparen. Daarnaast werkt het bedrijf aan het verbeteren van de efficiëntie van watergebruik in de eigen fabrieken en bij leveranciers. Voor locaties met een hoog risico op watertekorten heeft Ecolab een aanpak met drie onderdelen: certificering, minder water gebruiken en de kwaliteit van water verbeteren, bijvoorbeeld met projecten zoals herbebossing. Ook werkt het bedrijf samen met andere organisaties. Tijdens het gesprek dat wij hadden in februari 2026 gaf Ecolab aan dat het watergebruik van belangrijke leveranciers nu ook in kaart wordt gebracht. Hiervoor wordt een plan ontwikkeld. De rapportage over water is nu nog vooral algemeen en mist detail per stroomgebied. Wij hebben daarom gevraagd om meer inzicht per regio. Hierop gaf Ecolab aan te werken aan een dashboard dat meer informatie gaat geven over waterrisico's, doelen en de voortgang per gebied. Dit moet ook aansluiten op toekomstige rapportage over natuur (TNFD). In het vervolg van de dialoog wordt gekeken of dit dashboard de relevante aspecten voldoende duidelijk maakt, zoals waar de grootste waterrisico's zitten, welke doelen per gebied gelden en hoeveel voortgang wordt geboekt.

Givaudan

In mei spraken wij met Givaudan. Door de onderneming is voortgang geboekt op onze verwachtingen rond waterstrategie en -risicomanagement. Het bedrijf erkent dat de sterke reductie in waterintensiteit op hoog-waterstresslocaties (–32% sinds 2020) gepaard gaat met een lichte stijging van het absolute watergebruik door groei, maar geeft aan dit actief te beheersen via monitoring en business-continuïteitsplannen met mogelijkheden voor back-up voor wateraanvoer. In het licht van de bredere doelstellingen rond waterimpact zet Givaudan stappen op meerdere onderdelen. Zo wordt watermanagement expliciet meegenomen in governance en risicomanagement, met de nadruk op lokale waterrisico's en stroomgebied-specifieke analyses. Tevens werkt het bedrijf aan een meer contextuele benadering van waterdoelen, waarbij waterkwantiteit en -kwaliteit, evenals toekomstige klimaatscenario's worden meegenomen. Op implementatieniveau ligt de focus op het vertalen van beleid naar lokale maatregelen op sites en het structureel monitoren van voortgang. In de keten wordt het belang van samenwerking met leveranciers en andere watergebruikers erkend, hoewel dit nog in ontwikkeling is. Ten slotte blijft verdere transparantie over waterdoelen, scenarioanalyses en prioritaire stroomgebieden een belangrijk aandachtspunt voor het vervolg van onze dialoog.

PPG Industries

In juni spraken wij met PPG, dat op watergebied positieve ontwikkelingen laat zien, al blijven er belangrijke aandachtspunten bestaan. De onderneming verwacht dat het absolute watergebruik zal blijven toenemen door de groei van watergedragen producten, die meer water vereisen in productie- en reinigingsprocessen. Om deze druk te mitigeren zet PPG sterk in op operationele efficiëntie en circulariteit, onder meer via optimalisatie van reinigingsprocessen, hergebruik van waterstromen en investeringen van interne waterzuivering om het gebruikte water zo lang mogelijk binnen de eigen kringloop te houden. Dit ondersteunt verdere reducties in waterintensiteit en draagt bij aan lagere afvalstromen en kosten. Tegelijkertijd blijft de strategische benadering beperkt. De focus ligt primair op relatieve indicatoren, terwijl een context-gebaseerde aanpak, waarin lokale waterstress en absolute onttrekking centraal staan, nog onvoldoende ontwikkeld is. Ook blijft het inzicht in watergerelateerde risico's in de waardeketen beperkt, al verwacht men dat de implementatie van CSRD hierin verdere transparantie zal brengen.

¹⁴ <https://www.ceres.org/water/valuing-water-finance-initiative>

Toray Industries

Ons contact met Toray Industries verloopt voornamelijk via email. De onderneming uit Japan gaf aan niet in staat te zijn om het waterrisico en -beheer mondeling te bespreken, maar was wel bereid om per email concrete en inhoudelijke reacties te geven. Toray heeft volgens de recente correspondentie verdere stappen gezet in het structureren van haar waterstrategie, met een duidelijke focus op locatie-specifiek waterbeheer. Het bedrijf hanteert doelstellingen op siteniveau en gebruikt risicoanalyses om prioritaire locaties in waterschaarse gebieden te vinden. Tegelijkertijd blijft de gevraagde aanpak met meer contextuele en stroomgebiedspecifieke doelen nog in ontwikkeling. Zo wordt de reikwijdte van risicoanalyses wel uitgebreid naar gebieden met verwachte waterstress en ecologische kwetsbaarheid, maar ontbreken nog uniforme methoden voor het vaststellen van ecologische grenzen. Uit onze dialoog blijkt dat verdere concretisering nog beperkt is: kwantitatieve doelstellingen op prioritaire locaties, kapitaalallocatie voor water efficiëntie en scenarioanalyses worden nog niet extern gedeeld of zijn in ontwikkeling. Tegelijkertijd wordt watermanagement steeds sterker geïntegreerd in governance en ketenprocessen, onder meer via leveranciersbeoordelingen en duurzaamheidsrapportages. Daarmee laat Toray wel duidelijke voortgang zien op implementatie en risicobeheer, maar blijven transparantie, scenarioanalyse en stroomgebiedgerichte samenwerking belangrijke vervolgstappen.

Vervolg

Eind 2026 en begin 2027 willen we weer met alle ondernemingen spreken. Bij de planning van gesprekken houden we onder andere rekening met publicatie van het nieuwe duurzaamheidsverslag van de onderneming.

8.4.10.2. Mijlpalen

Per eind juni 2026 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 8.4.10.2.1 MIJLPALEN WATERIMPACT EN -AFHANKELIJKHEID

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 BASF SE	Duitsland	Chemicaliën	5,22						
2 DSM-Firmenich AG	Zwitserland	Chemicaliën	6,11						
3 Ecolab Inc.	Verenigde Staten	Chemicaliën	8,38						
4 Givaudan SA	Zwitserland	Chemicaliën	8,15						
5 Sika AG	Zwitserland	Chemicaliën	4,99						

¹ De MSCI Water Stress Score geeft weer in hoeverre waterschaarste een risico vormt voor de onderneming en hoe de onderneming water gerelateerde risico's en kansen oppakt. De score is op een schaal van 0 tot 10, waarbij een lage score aantoont dat de onderneming geen robuuste strategie heeft om haar watergebruik te beheren en verminderen

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Engagement doelstelling behaald ¹
							Engagement doelstelling deels behaald ²
							Engagement niet succesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

8.4.10.3. Tussentijdse evaluatie

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van 3 onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van het engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een andere.

In de evaluatie gebruiken we 4 kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 8.4.10.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 8.4.10.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	20%	nee
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meer stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	0%	nee

8.4.11. ESG dialoog Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers, vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de ondernemingsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en duurzame langetermijnwaardecreatie. Ook beloningsvoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijke discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen waar we in belegd zijn. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion. ESG Nederland bestaat uit deze dialogen.

8.4.11.1. Achtergrond Overzicht dialogen

In de eerste helft van 2026 is Achmea IM in Eumedion verband de dialoog aangegaan met de hieronder genoemde Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband.

TABEL 8.4.11.1.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H1 2026

Onderneming	Besproken onderwerpen
Ahold Delhaize	Beloning, governance, strategie, klimaat en biodiversiteit
ASM International	Beloning, governance, transparantie en strategie
Heineken	Klimaat, water, ketenverduurzaming en ontbossing
ING	Geopolitieke ontwikkelingen, klimaat, AI en risicobeheer
KPN	Digitale transformatie, AI, cybersecurity en risicobeheer
Philips	Geopolitiek, AI, duurzaamheid en risicobeheer
Stellantis	Just Transition, mensenrechten, klimaat en rapportage
Unilever	Strategie, governance, duurzaamheid en portefeuille-optimalisatie
Wolters Kluwer	AI, governance, beloning en cybersecurity

Ahold Delhaize

Tijdens de dialoog met Ahold Delhaize is uitgebreid gesproken over het voorgestelde beloningsbeleid. Daarbij lag de nadruk op de omvang van de variabele beloning en de gekozen referentiegroep. Vanuit beleggers zijn vraagtekens geplaatst bij de mate waarin de voorgestelde aanpassingen proportioneel zijn, mede gezien de samenstelling van de peer group en de daaruit voortvloeiende opwaartse druk op beloningsniveaus. Hoewel Ahold Delhaize aangaf dat verschillende punten uit eerdere feedback zijn meegenomen, bleef een verschil van inzicht bestaan over de onderbouwing en de mate van transparantie.

Daarnaast is kort stilgestaan bij de voortgang van de strategische prioriteiten en de impact van externe ontwikkelingen, waaronder geopolitieke risico's en digitalisering. Ahold Delhaize gaf aan dat de uitvoering van de strategie onder uitdagende marktomstandigheden doorgang vindt en dat verdere stappen worden gezet op het gebied van onder meer eigen merk en operationele efficiëntie.

Op het gebied van duurzaamheid is gesproken over de verdere ontwikkeling van het biodiversiteitsbeleid en de aanpak van emissies in de keten. Hierbij werd aangegeven dat de onderneming werkt aan een nadere concretisering van doelstellingen en prioriteiten, waarbij verdere uitwerking op regionaal niveau volgt.

ASM International

In het gesprek met ASM International stond het voorgestelde beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur centraal, mede in het licht van de herbenoeming van de CEO en de ontwikkelingen in de internationale arbeidsmarkt. ASM gaf aan dat aanpassing van het beloningspakket noodzakelijk is om concurrerend te blijven en de continuïteit van het bestuur te waarborgen.

Tijdens de dialoog is uitgebreid stilgestaan bij de proportionaliteit van de voorgestelde aanpassingen en de beperkte transparantie van de prestatiecriteria. ASM erkende dat beleggers behoefte hebben aan meer inzicht in de doelstellingen en de relatie met de beloningsuitkomsten en gaf aan te onderzoeken hoe de toelichting in het beloningsverslag kan worden verbeterd.

In opvolging van het gesprek heeft ASM toezeggingen gedaan om de transparantie in de rapportage te vergroten, onder meer door uitgebreider inzicht te geven in prestatieniveaus en uitkomsten. Hoewel zorgen over de omvang van de voorgestelde beloningen en de interne verhoudingen niet volledig zijn weggenomen, waarderen wij de bereidheid van de onderneming om deze punten te adresseren.

Heineken

Tijdens de dialoog met Heineken lag de nadruk op duurzaamheidsthema's binnen de bredere strategie,

waaronder watergebruik, landbouwketens en ontbossing. Heineken lichtte de voortgang toe op het gebied van waterbeheer, met specifieke aandacht voor locaties in gebieden met waterschaarste. De onderneming gaf aan dat aanvullende maatregelen nodig zijn om de doelstellingen voor 2030 te realiseren en zet daarbij in op verdere efficiëntieverbeteringen en samenwerking met lokale belanghebbenden.

Daarnaast is gesproken over de verduurzaming van de landbouwketen. Heineken rapporteerde verdere voortgang in duurzaam inkopen en het opschalen van regeneratieve landbouwpraktijken. Tegelijkertijd werd duidelijk dat extra inspanningen nodig zijn om de resterende doelstellingen richting 2030 te behalen, met name in complexere ketens en regio's.

Ook is ingegaan op ontbossing en transparantie. Heineken werkt aan verbeteringen in datakwaliteit, traceerbaarheid en rapportage, waarbij een gefaseerde aanpak wordt gehanteerd. Tijdens de aandeelhoudersvergadering is aanvullend stilgestaan bij de CEO-transitie en reorganisatie, waarbij het bestuur benadrukte dat de EverGreen 2030-strategie ongewijzigd blijft.

ING

In de dialoog met ING is gesproken over de impact van geopolitieke en macro-economische ontwikkelingen op de strategie en het risicobeheer van de bank. ING gaf aan deze risico's structureel te integreren in landen- en sectoranalyses, onder meer via scenarioanalyses en stresstesten. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan mensenrechtenrisico's in kwetsbare regio's.

Daarnaast is stilgestaan bij de rol van ING in de veranderende Europese economie, waaronder de toegenomen investeringen in defensie en strategische autonomie. Binnen bestaande beleidskaders ziet de bank ruimte om de financiering van de defensiesector te vergroten, met behoud van beperkingen ten aanzien van controversiële wapens.

Op het gebied van klimaat gaf ING aan vast te houden aan haar bestaande doelstellingen, gebaseerd op wetenschappelijke inzichten. Tegelijkertijd wordt erkend dat de voortgang in sommige sectoren achterblijft en dat de transitie complex is. ING zet in op samenwerking met cliënten om deze transitie te ondersteunen.

Verder is gesproken over de inzet van kunstmatige intelligentie, waarbij governance, risicobeheersing en impact op de workforce centraal staan.

KPN

In de dialoog met KPN is gesproken over geopolitieke ontwikkelingen, digitale soevereiniteit en de toepassing van kunstmatige intelligentie. KPN gaf aan dat de directe

impact van geopolitiek vooralsnog beperkt is, maar dat onzekerheden, bijvoorbeeld rond energieprijzen en toeleveringsketens, actief worden gemonitord.

Op het gebied van digitale soevereiniteit positioneert KPN zich als een nationale speler met lokale infrastructuur, terwijl afhankelijkheid van internationale technologiepartijen voorlopig blijft bestaan. De onderneming onderstreepte het belang van samenwerking en interoperabiliteit binnen de Europese context.

De inzet van kunstmatige intelligentie vormt een belangrijk onderdeel van de strategie. KPN past AI toe in operationele processen en klantinteractie en verwacht hiermee efficiencyvoordelen te realiseren. De implementatie vindt gefaseerd plaats, met aandacht voor governance en opleiding van medewerkers.

Cybersecurity en risicobeheersing blijven belangrijke aandachtspunten. KPN investeert in de verdere versterking van systemen en processen, waarbij de verklaring omtrent risicobeheersing heeft bijgedragen aan een meer expliciete beoordeling van risico's.

Philips

In de dialoog met Philips is gesproken over de impact van geopolitieke ontwikkelingen op de onderneming. Philips gaf aan dat deze ontwikkelingen effect hebben op de toeleveringsketen en kostenstructuur, maar dat de operationele impact vooralsnog beheersbaar blijft. De onderneming zet in op verdere regionalisatie om de weerbaarheid te vergroten.

Daarnaast is stilgestaan bij de toepassing van kunstmatige intelligentie in producten en processen. Philips ziet AI als een belangrijke drijfveer voor innovatie, met name in medische toepassingen, en benadrukt het belang van strikte waarborgen op het gebied van veiligheid en kwaliteit.

Op het gebied van duurzaamheid gaf Philips aan vast te houden aan de lange termijn klimaatdoelstellingen, ondanks veranderende omstandigheden. De onderneming zet in op samenwerking met leveranciers en klanten om emissies in de waardeketen te reduceren, waarbij wordt erkend dat dit afhankelijk is van externe factoren.

Ook is gesproken over sociale thema's en risicobeheersing. Het proces rond de verklaring omtrent risicobeheersing heeft met name geleid tot verdere aanscherping van bestaande systemen.

Stellantis

Met Stellantis is een dialoog gevoerd over onder meer 'Just Transition'. Daarnaast is aandacht besteed aan de sociale impact van de energietransitie. Stellantis positioneert 'Just Transition' als een langetermijnvraagstuk, met maatregelen gericht op omscholing en sociale dialoog.

De concrete impact en voortgang zijn echter nog beperkt gekwantificeerd. In het gesprek is daarnaast stilgestaan bij de impact van geopolitieke ontwikkelingen op de strategie en het duurzaamheidsbeleid. Stellantis gaf aan dat toegenomen onzekerheid leidt tot een meer flexibele benadering van doelstellingen, onder meer op het gebied van klimaat.

Ook is gesproken over risicobeheersing en verslaglegging. De verklaring omtrent risicobeheersing wordt ingezet om processen rond datakwaliteit en interne controle te versterken, hoewel het effect op concrete uitkomsten nog beperkt inzichtelijk is.

Op het gebied van leefbaar loon en mensenrechten in de keten gaf de onderneming aan dit te erkennen als belangrijk thema, maar bleef nadere concretisering van doelstellingen en voortgang beperkt.

Unilever

In de dialoog met Unilever is met name gesproken over de voorgenomen strategische herschikking van de portefeuille, waaronder de afsplitsing van de Foods-divisie. Deze stap volgt uit een eerdere strategische herziening, waarbij is geconcludeerd dat bepaalde activiteiten minder goed aansluiten bij de kern van de onderneming.

Unilever gaf aan dat de gekozen transactiestructuur de voorkeur heeft boven alternatieven, vanuit het perspectief van waardecreatie. Tegelijkertijd is stilgestaan bij de complexiteit van de transactie en de noodzaak om operationele continuïteit en medewerkersbetrokkenheid te waarborgen.

Daarnaast is gesproken over governance en leiderschap, waaronder de samenstelling van het bestuur en de benodigde vaardigheden in het licht van de gewijzigde strategie. Ook werd aandacht besteed aan diversiteit en de ontwikkeling van de talentenpijplijn.

Op het gebied van duurzaamheid gaf Unilever aan dat standaarden en due diligence ook na de afsplitsing geborgd blijven. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan een herijking van prioriteiten en doelstellingen.

Wolters Kluwer

In de dialoog met Wolters Kluwer is gesproken over geopolitieke en macro-economische ontwikkelingen. De onderneming gaf aan dat het bedrijfsmodel, met een groot aandeel terugkerende inkomsten, zorgt voor relatieve stabiliteit.

Daarnaast is uitgebreid stilgestaan bij de toepassing van kunstmatige intelligentie. Wolters Kluwer benadrukte dat AI een toenemende rol speelt, waarbij betrouwbaarheid wordt geborgd door menselijke controle. Tegelijkertijd blijft differentiatie ten opzichte van generieke AI-oplossingen een aandachtspunt.

Op het gebied van cybersecurity gaf de onderneming aan gebruik te maken van internationale standaarden en externe beoordelingen. Ook wordt aandacht besteed aan afhankelijkheden van externe leveranciers.

Verder is gesproken over governance, waaronder de CEO-wissel en de geografische spreiding van het bestuur. Ook is discussie gevoerd over het beloningsbeleid en de prestatiedrempels.

Ten aanzien van de voorgestelde statutenwijziging met betrekking tot de stemdrempel voor het vaststellen van het beloningsbeleid is vanuit beleggers duidelijke en fundamentele bezorgdheid geuit. Deze wijziging werd als een verzwakking van aandeelhoudersrechten beschouwd. In lijn hiermee is tegen het voorstel gestemd. De intentie was om deze zorgen ook tijdens de aandeelhoudersvergadering expliciet te herhalen. Door praktische belemmeringen bij het verkrijgen van toegang tot de vergadering door de lead investor is dit echter niet mogelijk gebleken. Hier wordt nog verder over gesproken.

8.4.12. Normatieve engagement voortgang

8.4.13. Normatief: Mensenrechten

Wij hebben in het eerste halfjaar van 2026 met 6 ondernemingen een dialoog (op)nieuw geïnitieerd over een (vermeende) mensenrechtencontroverse.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle mensenrechtencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en (op)nieuw geïnitieerde dialogen¹⁵. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk Escalatieoverzicht.

TABEL 8.4.13.1 MIJLPALLEN MENSENRECHTEN

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats controverse	1	2	3	4
AtkinsRealis Group Inc.	8	01-04-2024	Canada	Canada	🚩	🚩	🚩	🚩
Barrick Mining Corporation	5	15-07-2022	Canada	Papua New Guinea	🚩	🚩	🚩	🚩
Caterpillar, Inc.	8	16-02-2026	Verenigde Staten	Gaza Strip, West Bank, or East Jerusalem	🚩	🚩	🚩	🚩
Dabur India Limited	6	16-02-2026	India	Verenigde Staten	🚩	🚩	🚩	🚩
EDP SA	8	16-02-2026	Portugal	Brazilië	🚩	🚩	🚩	🚩
Godrej Consumer Products Limited	6	16-02-2026	India	Verenigde Staten	🚩	🚩	🚩	🚩
Iberdrola SA	7	15-04-2021	Spanje	Brazilië	🚩	🚩	🚩	🚩
L'Oreal SA	6	16-02-2026	Frankrijk	Verenigde Staten	🚩	🚩	🚩	🚩
Pan American Silver Corp.	8	16-10-2023	Canada	Guatemala	🚩	🚩	🚩	🚩
Securitas AB	8	15-10-2021	Zweden	Zwitserland	🚩	🚩	🚩	🚩
The Coca-Cola Company	7	16-02-2026	Verenigde Staten	Verenigde Staten	🚩	🚩	🚩	🚩

¹⁵ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beeëindiging van controverse	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

UBS Group AG

UBS AG, een volledige dochteronderneming van UBS Group AG, heeft maatregelen genomen om tekortkomingen uit het verleden te herstellen rond onrechtmatige klantwerving en witwassen van opbrengsten uit belastingontduiking door Franse klanten tussen 2004 en 2012. Volgens aanklagers zouden UBS-bankiers klanten in Frankrijk heimelijk hebben benaderd via onder meer zakelijke en sociale evenementen, met als doel hen te helpen niet-aangegeven buitenlandse rekeningen te openen om belastingen te ontwijken. In november 2023 bevestigde het Franse Hooggerechtshof een eerdere schuldigverklaring uit 2021, maar heeft het onderdelen van de opgelegde financiële sancties ongeldig verklaard, waaronder een boete, schadevergoeding en verbeurdverklaring. De zaak wordt daarom in hoger beroep behandeld in Parijs voor een nieuwe beoordeling van de financiële gevolgen. De datum van het nieuwe proces is nog niet vastgesteld. UBS stelt dat haar belastingbeleid, bedrijfsmodel en werkwijze sinds 2012 ingrijpend zijn gewijzigd. ISS ESG erkent deze verbeteringen, maar blijft de uitkomst van de hernieuwde rechtszaak nauwlettend volgen.

Barrick Mining Group

Barrick Mining Corporation, voorheen bekend als Barrick Gold Corporation, is een Canadese mijnbouwonderneming en mede-eigenaar en exploitant van de Porgera-mijn in Papoea-Nieuw-Guinea. Barrick heeft de afgelopen jaren verschillende maatregelen genomen om zorgen over vermeende mensenrechtenschendingen rond de mijn aan te pakken.

Sinds 2009 wordt het bedrijf door media en ngo's in verband gebracht met beschuldigingen van geweld door beveiligingspersoneel en politie tegen lokale gemeenschappen, waaronder meldingen van buitensporig geweld, seksuele misdrijven en gedwongen uitzettingen. Na de heropening van de mijn in december 2023 bleven verschillende stakeholders aandacht vragen voor de

afhandeling van historische klachten en het voorkomen van nieuwe incidenten.

In februari 2026 bevestigde Barrick aan ISS ESG dat in november en december 2025 een onafhankelijke mensenrechtenbeoordeling van de mijn was uitgevoerd en dat een samenvatting van de bevindingen zou worden gepubliceerd. Daarnaast gaf het bedrijf aan dat 88% van de historische klachten inmiddels is afgehandeld en dat wordt gewerkt aan de afronding van de resterende zaken.

ISS ESG erkent de door Barrick genomen maatregelen en de geboekte vooruitgang bij het adresseren van de historische mensenrechtenkwesaties rond de Porgera-mijn. Op basis van deze ontwikkelingen acht ISS ESG de zorgen voldoende geadresseerd om de dialoog positief af te sluiten (score 5). Tegelijkertijd blijft ISS ESG de situatie monitoren en eventuele nieuwe ontwikkelingen rond de Porgera-mijn nauwlettend volgen om vast te stellen of verdere aandacht of opvolging noodzakelijk is.

8.4.14. Normatief: Arbeidsnormen

Wij hebben in het eerste halfjaar van 2026 met 2 ondernemingen een dialoog (op)nieuw geïnitieerd over een (vermeende) arbeidsnormcontroverse.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle arbeidsnormencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen¹⁶. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 8.4.14.1 MIJLPALLEN ARBEIDSNORMEN

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats controverse	1	2	3	4
Amazon.com, Inc.	8	15-10-2025	Verenigde Staten	Italië				
Amazon.com, Inc.	8	15-10-2025	Verenigde Staten	Spanje				
Amazon.com, Inc.	8	15-10-2025	Verenigde Staten	Verenigd Koninkrijk				
Amazon.com, Inc.	8	15-02-2021	Verenigde Staten	Duitsland				
Amazon.com, Inc.	9	15-02-2021	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Coca-Cola Europacific Partners plc	8	16-02-2026	Verenigd Koninkrijk	Filipijnen				
McDonald's Corporation	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
McDonald's Corporation	8	16-02-2026	Verenigde Staten	Verenigd Koninkrijk				
Starbucks Corporation	9	15-07-2022	Verenigde Staten	Verenigde Staten				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beeëindiging van controverse	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Er zijn afgesloten dialogen voor dit thema.

¹⁶ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

8.4.15. Normatief: Milieu

Wij hebben in het eerste halfjaar van 2026 geen nieuwe ondernemingen geïnitieerd over een (vermeende) milieunormcontroverse.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle milieucasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen¹⁷. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 8.4.15.1 MIJLPALEN MILIEU

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats controverse	1	2	3	4
AtkinsRealis Group Inc.	8	15-02-2021	Canada	Canada				
Iberdrola SA	8	15-10-2025	Spanje	Brazilië				
Norfolk Southern Corporation	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beeëindiging van controverse	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Er zijn afgesloten dialogen voor dit thema.

¹⁷ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

8.4.16. Normatief: Anti-corruptie

Wij hebben in het eerste halfjaar van 2026 met 2 ondernemingen een dialoog (op)nieuw geïnitieerd over (vermeende) corruptie.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle anti-corruptiecasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen¹⁸. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het sub-hoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 8.4.16.1 MIJLPALEN ANTI-CORRUPTIE

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats controverse	1	2	3	4
Elevance Health, Inc.	8	16-02-2026	Verenigde Staten	Verenigde Staten				n.v.t.
Humana Inc.	8	16-02-2026	Verenigde Staten	Verenigde Staten				n.v.t.
United Parcel Service, Inc.	7	15-07-2025	Verenigde Staten	Verenigde Staten				n.v.t.

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beeëindiging van controverse	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Er zijn afgesloten dialogen voor dit thema.

¹⁸ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

8.5. Thematisch dialoog; methodologie

Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen. Daarom heeft de thematische dialoog een centrale plek binnen het DVB-beleid. De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.

Wat maakt engagement effectief?

Uit onderzoek blijkt dat meerdere factoren bepalend zijn voor het effectief uitvoeren van engagement. De resultaten uit deze onderzoeken zijn geïntegreerd in de engagementstrategie:

Een gedegen voorbereiding is cruciaal voor een effectieve dialoog

Een gedegen vooronderzoek en voorbereiding per onderneming is het vertrekpunt van ons proces. Daarnaast wordt er voor een beperkt aantal thema's gekozen, deze focus verhoogt de effectiviteit van de inzet.

Een goede relatie met het bedrijf maakt de dialoog effectiever

Relatiebeheer vraagt geduld. Daarom nemen we de tijd en duurt een dialoog ongeveer drie jaar, vanaf het eerste onderzoek, tot de laatste gesprekken en evaluatie van het resultaat. Daarnaast houden we bij de selectie van de ondernemingen ook rekening met de openheid van een onderneming en eventuele cultuurverschillen.

Maak de verbinding met financiële materialiteit en actuele thema's binnen de onderneming

Bij de voorbereiding van de dialoog onderzoeken we niet alleen hoe onderneming presteert op het thema van de dialoog maar onderzoeken we ook hoe de onderneming er financieel voorstaat en hoe 'materieel' het onderwerp van de dialoog is voor de onderneming. Met die 'materialiteit' onderstrepen we het belang van het betreffende thema voor ons als belegger en laten we de onderneming zien dat verbeteringen ook kunnen bijdragen aan het succes van de onderneming.

Doelstellingen sluiten zoveel mogelijk aan

De hoofddoelstelling van thematische dialogen is om binnen het MVB-beleid concrete invulling te geven aan de strategie van onze klanten en het speerpuntenbeleid. Dit is weergegeven in onderstaande tabel. Deze speerpunten zijn een logisch startpunt voor de samenstelling en ordening van het totale thematische engagementprogramma. Ook sluiten we waar mogelijk ook aan bij de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN).

TABEL 8.5.1 SPEERPUNTENBELEID¹

Thema	Symbol
Klimaat	
Mensenrechten	
Gezondheid	
Arbeidsnormen	
Natuur & Milieu	

¹ Bron: Achmea Investment Management

Sustainable Development Goals (hierna: SDG's)

Binnen het engagementprogramma -op het niveau van individuele thema's- stellen wij doelen op. Wij hechten er belang aan om onze doelstellingen daar waar mogelijk en relevant te koppelen aan de SDG's. Deze duurzame ontwikkelingsdoelstellingen zijn in 2015 door de VN vastgesteld en hebben als doel om in 2030 belangrijke mondiale kwesties op 17 uiteenlopende aandachtsgebieden te hebben opgelost. De kwesties variëren van armoedebestrijding tot klimaatverandering en van duurzame consumptie tot gendergelijkheid. Voortgang op de verschillende SDG's wordt gemeten aan de hand van 169 onderliggende doelstellingen. Deze doelstellingen worden elk weer gemeten op basis van 232 vooraf vastgestelde indicatoren. Het idee achter de SDG's is dat verschillende actoren in de samenleving binnen de eigen invloedssfeer bijdragen aan behalen van de doelen. Nationale staten hebben in veel gevallen een belangrijke bijdrage te leveren, maar ook het bedrijfsleven en institutionele beleggers kunnen binnen de eigen invloedssfeer een bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen.

TABEL 8.5.2 LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema		
Klimaat en Transport		
Klimaatadaptatie en Water		
Reductie CO ₂ uitstoot		
Access to Nutrition		

Thema

Afbouw plastic in verpakking van consumentengo

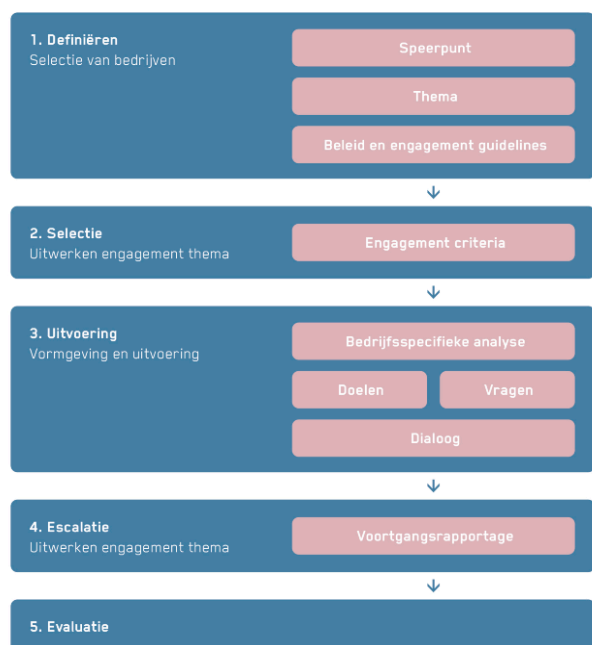
TABEL 8.5.3 LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S VERVOLG

Thema			
Biodiversiteit in de landbouwketen			
Access to Healthcare			
Arbeidsomstand			
Mensenrechten & Governance			
Kleding en circulariteit			

Engagementproces

Ons thematisch engagementproces kent vijf fases, zoals weergegeven in de volgende figuur.

Figuur 8.5.1 Proces thematisch engagement

Definiëren

Binnen de speerpunthema's identificeert het MVB team van Achmea IM in samenspraak met klanten en beleggers de engagementthema's. Dit leidt tot een engagement long-list die potentiële thema's bevat voor opname in het thematische engagementprogramma. Belangrijke input voor definiëring van thema's zijn ESG-analyses van onze beleggers en externe onderzoeksbureaus, actuele en relevante maatschappelijke thema's en wetenschappelijke onderzoeken.

Selectie

Op basis van verder vooronderzoek en met oog voor een goede verdeling van thema's over de 5 speerpunten kunnen thema's op de short-list komen. Op basis van klantwensen en de inhoudelijke analyses van ondernemingen in de beleggingsportefeuilles maken wij een selectie van subthema's en ondernemingen die in het programma worden opgenomen. Hierbij identificeren wij met name ondernemingen die nog stappen kunnen maken om te voldoen aan best-practices die in de sector of keten gelden en ondernemingen waarvan we verwachten dat ze open staan voor engagement.

Uitvoering

Het MVB team van Achmea IM start de dialogen en voert ze uit. De start van de dialoog verloopt veelal via brief of email. Hierin introduceren wij onszelf en onze klanten, alsmede

het onderwerp dat wij zullen bespreken. Het vervolg van de dialoog bestaat doorgaans uit meerdere conference calls of bezoeken aan de onderneming.

Escalatie

Indien een onderneming niet (goed) reageert proberen we via andere wegen het contact tot stand te brengen en escaleren wij indien noodzakelijk. Bijvoorbeeld door samen te werken met andere investeerders, het stembeleid aan te passen of een aandeelhoudersresolutie te overwegen.

Evaluatie

Wij evalueren de dialogen, doelen en de samenstelling van het engagementprogramma elk halfjaar. Op basis daarvan stellen wij ondernemingsdoelstellingen scherper wanneer wenselijk en kunnen we de selectie wijzigen afhankelijk van de voortgang. Elk engagementprogramma wordt bij afronding nadrukkelijk geëvalueerd.

Communicatie

Over de omvang, doelstellingen en voortgang van de dialogen rapporteren wij op halfjaarbasis in dit verslag. Daarnaast lichten wij indien gewenst mondeling de voortgang van de dialogen toe.

Reikwijdte van engagementbeleid

Beleggers kunnen bedrijven financieren als aandeelhouder en als obligatiehouder. Wij vinden het dan ook relevant om de mogelijkheid te hebben ondernemingen vanuit beide perspectieven aan te kunnen spreken. Dat betekent dat we zowel beoordelen welke aandelenholdings als bedrijfsobligatieholdings onze klanten hebben in de onderneming. Mede op basis van deze analyse komen ondernemingen in aanmerking voor opname in het engagementprogramma.

Toelichting voortgang thema's

Om doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden alle thematische engagement mijlpalen gebruikt voor het meten en het rapporteren van de voortgang. De onderstaande tabel toont een gedetailleerd overzicht. Deze mijlpalen geven aan welke voortgang er per thema en per onderneming is geboekt.

TABEL 8.5.4 STAPPEN DIALOOG¹

	Mijlpaal	Uitleg	Indicator
1	Analyse van het bedrijf	Bij het opstarten van een nieuwe thematische dialoog wordt bepaald welke ondernemingen in het programma worden opgenomen. Per onderneming wordt een nulmeting uitgevoerd op basis van publieke informatie en ESG-analyses in relatie tot het thema. De nulmeting geeft aan in welke fase de onderneming zich bevindt ten aanzien van het thema.	Afgerond/ gestart
2	Initiëren dialoog	Wij initiëren de dialoog veelal door een inleidende brief of e-mail te sturen, wanneer nodig gevolgd door een follow-up telefoongesprek. Dit vormt de start van een meerjarig dialoogtraject.	Brief verzonden en ontvangst bevestigd / brief verzonden
3	Voeren van dialoog	Wanneer de onderneming bevestigt dat zij in gesprek willen wordt er een bijeenkomst of een telefonische vergadering opgezet. Tijdens het eerste gesprek worden o.a. de bevindingen van het vooronderzoek voorgelegd en de stappen die de onderneming op dit thema zet besproken.	Gesprekken ingepland of gevoerd / gesprekken nog niet ingepland / gesprek afgewezen
4	Toezegging onderneming	De wijze waarop de onderneming aangeeft zich in te willen spannen om zaken verder te onderzoeken, ontwikkelen en uitvoeren documenteren wij als toezeggingen. Deze kunnen kwalitatief hoogwaardig zijn (positief), of nog niet volledig voldoen aan de door ons gestelde ambities (neutraal), of kunnen uitblijven (geen toezegging).	Toezegging beleidswijziging/ toezegging beleidswijziging nog niet voldoende
5	Aanpassen beleid & proces	De mate waarin de gedane toezeggingen daadwerkelijk worden vertaald in stappen door de onderneming. Bijvoorbeeld door het beleid te vernieuwen, zaken te onderzoeken of processen aan te passen.	Beleidswijziging doorgevoerd / beleidswijziging nog niet voldoende / beleidswijziging wordt niet doorgevoerd
6	Afronden dialoog	Wanneer de onderneming aantoonbaar de gewenste stappen heeft gezet ten aanzien van de doelstellingen kan de dialoog worden afgesloten. Indien dit niet het geval is binnen de gestelde termijn voor het engagementtraject wordt de dialoog niet succesvol afgerond.	Dialoog succesvol afgerond / dialoog onsuccesvol afgerond / dialoog tussentijds beëindigd

¹ Bron: Achmea Investment Management

8.6. Normatief dialoog; methodologie

8.6.1. De basis voor onze normatieve dialoog

Wij hanteren de uitgangspunten van diverse internationale breed gedragen richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen als minimale norm waar ondernemingen zich aan moeten houden. Voorbeelden zijn de 10 principes van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, de conventies van de ILO (Internationale Arbeidsorganisatie) en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarnaast toetsen we hoe onze normatieve dialogen bijdragen aan de 'Sustainable Development Goals' (SDGs) van de Verenigde Naties, de 17 internationaal overeengekomen duurzame ontwikkelingsdoelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030.

Er zijn vier hoofdthema's te onderscheiden waar het gedrag van ondernemingen op kan worden beoordeeld, namelijk Mensenrechten, Arbeidsnormen, Milieunormen en Anti-corruptie. Institutionele beleggers kunnen als kapitaalverschaffers van ondernemingen een belangrijke rol spelen bij het aanspreken van ondernemingen als principes binnen deze hoofdthema's geschonden worden. Dit geldt niet alleen voor schendingen die binnen de onderneming worden vastgesteld, maar ook voor schendingen in de toeleveranciersketen.

Institutionele beleggers kunnen er bij ondernemingen op aandringen dat:

- ✓ de schending wordt opgeheven;
- ✓ het ondernemingsbeleid wordt aangepast;
- ✓ soortgelijke schendingen zich niet meer voordoen;
- ✓ waar relevant herstel en verhaal mogelijk wordt gemaakt.

Het aangaan van de dialoog over de schending is dan ook een belangrijk middel voor de institutionele belegger om financiële-, reputatie-, sociale- of milieu schade te beheersen.

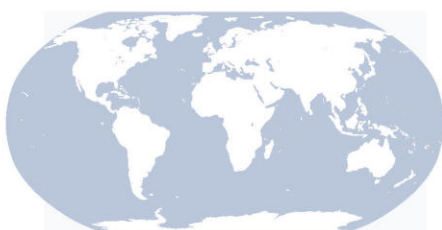
Door het screenen van bedrijven die de internationale normen schenden identificeren we ondernemingen die daadwerkelijk of potentiële negatieve impact hebben op de samenleving en milieu. Dit is een belangrijk onderdeel in het OESO due diligence traject.

Hierbij wordt naast de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu ook naar de **ernst, schaal en onomkeerbaarheid** van de schending gekeken:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen, kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Door middel van het Normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Over het monitoren van voortgang en de resultaten van dialoog rapporteren we in deze halfjaarlijkse voortgangsrapportage. Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal Achmea IM de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaalmogelijkheden voor degene die schade hebben geleden.

In de volgende pagina's gaan wij dieper in op de vier hoofdthema's waarop wij onze normatieve dialoog voeren en de relevante internationale richtlijnen.

De OESO-richtlijnen worden onderschreven door 46 landen

9 thema's

Mensenrechten

Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen

Milieu

Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken en afpersing

Consumentenbelangen

Wetenschap en technologie

Mededinging

Belastingen

Transparantie

Opgericht in 2000 De OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn aangenomen in 1971. Het beschrijft wat 46 landen van bedrijven, inclusief institutionele beleggers, verwachten bij het internationaal zakendoen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

8.6.1.1. Mensenrechtenkwesties en internationale verdragen

De 'rechten van de mens' vormen één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen. Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten.

In de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt:

"The Guiding Principles' normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved".

TABEL 8.6.1.1.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
			V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
			VIII. Consumentenbelangen	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van het recht op zelfbeschikking
- ✓ Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- ✓ Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- ✓ Beperking van vrijheid van meningsuiting

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de Global Compact principles. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardde in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILO conventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen 'de mensenrechten van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

8.6.1.2. Arbeidsnormenkwesties en internationale verdragen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie de volgende tabel). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 8.6.1.2.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

Thema	VN Global	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken	
	Compact Principe		OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- ✓ Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Kinderarbeid in de toeleveringsketen

- ✓ Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- ✓ Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid in het bijzonder wordt genoemd in de derde richtlijn van het Global Compact. Deze luidt: “Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining.” De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de International Labour Organisation (ILO) conventies ten aanzien van ‘de fundamentele principes en rechten op het werk’ en het ‘effectief afschaffen van kinderarbeid’ (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvaten om hier invulling aan te geven.

8.6.1.3. Milieunormenkwesities en internationale verdragen

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie de volgende tabel). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

TABEL 8.6.1.3.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken	
	Compact Principe		OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de 'Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling' en luiden: "Business should support a precautionary approach to environmental challenges", "Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility" en "Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies." In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- ✓ Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel, samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt, zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het Kyoto Protocol, het Verdrag van Bazel (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke

verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

Klimaatverandering

De richtlijnen die we hanteren m.b.t. het klimaat betreffen het VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering en het Akkoord van Parijs. Schendingen hiervan betreffen:

1. het falen om de impact van klimaatverandering te mitigeren door activiteiten of producten van bedrijven, en ook bedrijven die boetes en rechtszaken tegen zich hebben lopen voor bv het schenden van greenhouse gas standaarden.
2. tegenstand tegen mitigatie van klimaatverandering, bijvoorbeeld door lobby of rechtszaken.

Daarnaast nemen wij additionele maatregelen om klimaatverandering te beperken.

8.6.1.4. Anticorruptiekwesties en internationale verdragen

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie de volgende tabel). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 8.6.1.4.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken	
	Compact Principe		OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging	
			XI. Belastingen	

Principe 10 van het Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de 'VN Conventie tegen corruptie' en de 'VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit' en luidt: "Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery."

Het tiende principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Omkopingspraktijken
- ✓ Afpersingspraktijken

8.6.2. Het normatieve engagementproces

Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Dit gebeurt door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een dreigende schending start ISS ESG een dialoog met de onderneming om zo verdere escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending start ISS ESG een dialoog met deze ondernemingen met als doel de schending zo snel mogelijk op te heffen en nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Achmea IM spreekt ISS ESG halfjaarlijks over de lopende dialogen om de voortgang van het engagementprogramma te monitoren.

ISS ESG screent potentiële betrokkenheid van ondernemingen bij het niet naleven van internationale normen en standaarden. Het volgt meer dan 23.000 uitgevende instellingen in de grote wereldwijde indices (large, mid en small cap).

Het filteren en beoordelen van vermeende schendingen wordt gedaan met behulp van digitaal onderzoek, waarbij wereldwijd in 12 talen meer dan 4.400 mediabronnen en nog eens 200 deskundige bronnen van belanghebbenden worden gesorteerd, verwerkt en geanalyseerd. Onder mediabronnen vallen commerciële kranten, nieuwsbrieven, blogs en andere bronnen op internet. Onder bronnen van belanghebbenden valt informatie van overheidsinstanties en gezaghebbende internationale instellingen, Non Governmental Organisations (NGOs)'s en vakbonden. Omdat de bronnen van belanghebbenden vaak veel relevante informatie bevatten, beoordelen de analisten van ISS ESG deze zonder tussenkomst van een filter.

De onderzoeksmethodologie die ISS ESG gebruikt bij het onderzoeken van potentiële schendingen is kwalitatief. De methodologie doorloopt vijf stappen, in wisselende volgorde:

1. Bepalen of de vermeende schending betrekking heeft op het niet naleven van internationale normen en standaarden;
2. Bepalen van de relatie van de onderneming met de vermeende schending;
3. Beoordeling van de ernst, geloofwaardigheid en omvang van de vermeende schending. Hierbij wordt ook meegewogen of de vermeende schending incidenteel of structureel van aard is;
4. Beoordeling van herstelmaatregelen;
5. Bepalen of de beschuldigingen zijn geverifieerd door een gezaghebbende bron.

De scores ROOD, ORANJE en GROEN

Op basis van de onderzoeksmethode onderscheiden analisten de gevonden schendingen naar beoordelingscategorieën, waar scores bij horen. Op basis van deze scores krijgt de schending de status ROOD, ORANJE of GROEN. De score 10 leidt tot de status ROOD, scores 6 tot en met 9 leiden tot de status ORANJE en scores 1 tot 5 leiden tot de status GROEN. Voor een gedetailleerde omschrijving van de verschillende scores en bijbehorende beoordelingscategorieën verwijzen wij naar de onderstaande tabel.

TABEL 8.6.2.1 GEDETAILLEERDE OMSCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE SCORES EN BIJBEHORENDE BEOORDELINGSCATEGORIEËN

Beoordelingssignaal	Score	Beoordelingscategorie	Uitleg beoordelingscategorie
Rood	10	Geverifieerde schending van internationale normen	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending niet geadresseerd.
Oranje	9	Dreigende schending van internationale normen	De onderneming is een contractuele verbintenis aangegaan waarvan de realisatie zal leiden tot een schending van internationale normen.
Oranje	8	Vermeende schending van internationale normen	Er zijn geloofwaardige, maar niet geverifieerde beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen.
Oranje	7	Geverifieerde schending van internationale normen gevolgd door adequate maatregelen van de onderneming.	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending echter adequaat geadresseerd en is bezig de maatregelen te adresseren.
Oranje	6	Gefragmenteerde informatievoorziening	De beschuldigingen en risico's zijn geloofwaardig, maar de betrokkenheid van de onderneming bij de vermeende schending is onduidelijk.
Groen	5	Onder observatie	Er zijn beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de ernst van de situatie of de betrokkenheid van de onderneming te kunnen beoordelen.
Groen	4	De schending wordt geadresseerd	De schending is nog niet hersteld, maar niet heel ernstig. De onderneming is responsief en neemt adequate maatregelen of heeft toegezegd dat te zullen doen.
Groen	3	Onvoldoende betrokkenheid	De onderneming is onvoldoende betrokken bevonden bij de vermeende of geverifieerde schendingen.
Groen	2	Historische betrokkenheid	De betrokkenheid van de onderneming is niet langer relevant doordat maatregelen doeltreffend genomen zijn of de schending lang geleden plaats vond.
Groen	1	Geen beschuldiging	

Bij een **RODE** of **ORANJE** beoordelingen wordt engagement opgestart met de onderneming. De dialoog heeft dan drie mogelijke doelen:

1. Het opheffen van de schending.
2. Het voorkomen van toekomstige schendingen.
3. Het beheersen van reputatie- en financiële schade voor onderneming en belegger.

Engagement

Het versturen van een initiatiebrief markeert de start van de dialoog. Afhankelijk van de urgentie en aard van de schending zal de dialoog zich daarna per conference call, bezoek op kantoor, e-mail of brief verder ontwikkelen. De doorlooptijd van deze normatieve dialogen kan erg verschillen, afhankelijk van de complexiteit van de schending en de bereidheid van een bedrijf om mee te werken. Tijdens de dialoog krijgt de onderneming de schending voorgelegd en de gelegenheid om zijn standpunt uiteen te zetten. Deze dialoog wordt voortgezet zolang ISS ESG de onderneming in onderzoek houdt. Voorafgaand aan de publicatie van de onderzoeksresultaten krijgt de onderneming de mogelijkheid om het conceptrapport te beoordelen en feedback te geven.

Om toch doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden bij alle dialogen mijlpalen gebruikt voor het meten van en het rapporteren over de voortgang. Deze mijlpalen geven de voortgang aan per thema en per casus en deze spelen tevens een belangrijke rol in de volgende hoofdstukken van dit rapport. Als bij een beoordeling/schending ook externe partijen

geen ontwikkelingen plaatsvinden, geen nieuwe informatie beschikbaar komt en er tevens geen berichten zijn van mogelijke schade dan wordt de volgende uitfasering gevolgd.

- 3 jaar ROOD > 2 jaar ORANJE > GROEN

- 2 jaar ORANJE > GROEN

NORMATIEVE DIALOOG

Hoe voeren wij de dialoog?

EINDDOELEN

OPHEFFING SCHENDING

VOORKOMEN
TOEKOMSTIGE SCHENDING

BEHEERSEN REPUTATIE-
SCHADE & FINANCIËLE
SCHADE BELEGGER

HERSTEL EN VERHAAL

8.7. Lijst van ondernemingen

8.7.1. Thematische Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	Abbott Laboratories	Zorgproducten en -apparaten	Verenigde Staten	Access to Healthcare
2	Albemarle Corporation	Chemicaliën	Verenigde Staten	Just Transition
3	Amazon.com, Inc.	E-commerce	Verenigde Staten	Preventie Mensenrechtenrisico's
4	Amgen Inc.	Biotechnologie	Verenigde Staten	Access to Healthcare
5	Anheuser-Busch InBev	Dranken	Brazilië	Goede Voeding
6	AstraZeneca PLC	Geneesmiddelen	Verenigd Koninkrijk	Access to Healthcare
7	BASF SE	Chemicaliën	Duitsland	Water impact en afhankelijkheid
8	BMW	Automobielen	Duitsland	Just Transition
9	Banco Santander S.A.	Gediversifieerde banken	Mexico	Preventie Mensenrechtenrisico's
10	Bunzl plc	Handelsbedrijven & Distributeurs	Verenigd Koninkrijk	Aanpak Ontbossing
11	C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Luchttransport & Logistiek	Verenigde Staten	Klimaattransitie Luchtvaart
12	Clorox Company	Huishoudelijke producten	Verenigde Staten	Aanpak Ontbossing
13	Coles Group Ltd	Consumentengoederen Distributie & Retail	Australië	Aanpak Ontbossing
14	Compass Group PLC	Hotels, restaurants en vrije tijd	Verenigd Koninkrijk	Aanpak Ontbossing
15	Conagra Brands, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Nature Action
16	Corteva agriscience	Chemicaliën	Verenigde Staten	Nature Action
17	DSM-Firmenich AG	Chemicaliën	Zwitserland	Water impact en afhankelijkheid
18	DSV A/S	Luchttransport & Logistiek	Denemarken	Klimaattransitie Luchtvaart
19	Danaher Corporation	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
20	Deutsche Post AG	Luchttransport & Logistiek	Duitsland	Klimaattransitie Luchtvaart
21	Dollar General Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Aanpak Ontbossing
22	Domino's Pizza, Inc.	Hotels, restaurants en vrije tijd	Verenigde Staten	Goede Voeding
23	Ecolab Inc.	Chemicaliën	Verenigde Staten	Klimaattransitie chemie
	Ecolab Inc.	Chemicaliën	Verenigde Staten	Water impact en afhankelijkheid
24	Eli Lilly and Company	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
25	FAST RETAILING CO., LTD.	Detailhandel	Japan	Kleding en circulariteit
26	FMC Corporation	Chemicaliën	Verenigde Staten	Nature Action

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
27	FedEx Corporation	Luchttransport & Logistiek	Verenigde Staten	Klimaattransitie Luchtvaart
28	Ford Motor Company	Automobielen	Verenigde Staten	Just Transition
29	Givaudan SA	Chemicaliën	Zwitserland	Klimaattransitie chemie
	Givaudan SA	Chemicaliën	Zwitserland	Water impact en afhankelijkheid
30	Hennes & Mauritz AB	Detailhandel	Zweden	Kleding en circulariteit
31	Industria de Diseno Textil, S.A.	Detailhandel	Spanje	Kleding en circulariteit
	Industria de Diseno Textil, S.A.	Kledingdetailhandel	Spanje	Preventie Mensenrechtenrisico's
32	Kering SA	Textiel, kleding en luxeproducten	Frankrijk	Kleding en circulariteit
33	Kraft Heinz Company	Voedselproducten	Verenigde Staten	Aanpak Ontbossing
34	LATAM Airlines Group	Luchtvaartmaatschappijen	Chili	Klimaattransitie Luchtvaart
35	Linde PLC	Chemicaliën	Ierland	Klimaattransitie chemie
36	McDonald's Corp.	Hotels, restaurants en vrije tijd	Verenigde Staten	Goede Voeding
	McDonald's Corp.	Fastfoodrestaurants	Verenigde Staten	Preventie Mensenrechtenrisico's
37	Mineral Resources Ltd.	Metaal & Mijnbouw	Australië	Just Transition
38	Nutrien Ltd.	Chemicaliën	Canada	Nature Action
39	PPG Industries, Inc.	Chemicaliën	Verenigde Staten	Klimaattransitie chemie
40	PepsiCo, Inc.	Dranken	Verenigde Staten	Goede Voeding
	PepsiCo, Inc.	Dranken	Verenigde Staten	Nature Action
41	RPM International Inc.	Chemicaliën	Verenigde Staten	Klimaattransitie chemie
42	Renault SA	Automobielen	Frankrijk	Just Transition
43	Sanofi	Geneesmiddelen	Frankrijk	Access to Healthcare
44	Sika AG	Chemicaliën	Zwitserland	Water impact en afhankelijkheid
45	Sodexo SA	Hotels, restaurants en vrije tijd	Frankrijk	Goede Voeding
46	Starbucks Corporation	Fastfoodrestaurants	Verenigde Staten	Preventie Mensenrechtenrisico's
47	TJX Companies Inc	Detailhandel	Verenigde Staten	Kleding en circulariteit
48	Takeda Pharmaceutical Co. Ltd.	Geneesmiddelen	Japan	Access to Healthcare
49	Target Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Nature Action
50	The Coca-Cola Company	Dranken	Verenigde Staten	Goede Voeding
51	Thermo Fisher Scientific Inc.	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
52	Uber Technologies, Inc.	Ritdelen & mobiliteitsdiensten	Verenigde Staten	Preventie Mensenrechtenrisico's
53	United Airlines Holdings, Inc.	Luchtvaartmaatschappijen	Verenigde Staten	Klimaattransitie Luchtvaart
54	Wesfarmers Limited	Algemene detailhandel	Australië	Aanpak Ontbossing
55	ZOZO Inc	Detailhandel	Japan	Kleding en circulariteit

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
56	Zalando SE	Detailhandel	Duitsland	Kleding en circulariteit
57	adidas AG	Textiel, kleding en luxeproducten	Duitsland	Kleding en circulariteit

8.7.2. Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1	Accenture Plc	17-10-22	Arbeidsnormen
2	Alamos Gold Inc.	15-10-25	Milieu
3	Alphabet Inc.	16-10-23	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc.	15-04-20	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc.	15-07-21	Corruptie
	Alphabet Inc.	15-04-20	Mensenrechten
	Alphabet Inc.	27-04-20	Corruptie
	Alphabet Inc.	15-07-21	Mensenrechten
	Alphabet Inc.	16-10-23	Corruptie
4	Amazon.com, Inc.	15-10-25	Mensenrechten
	Amazon.com, Inc.	15-10-25	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-10-25	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-10-25	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-01-19	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-02-21	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	28-05-19	Mensenrechten
	Amazon.com, Inc.	15-07-22	Corruptie
	Amazon.com, Inc.	15-02-21	Arbeidsnormen
5	Amgen Inc.	15-10-25	Mensenrechten
6	Anheuser-Busch InBev NV	15-10-24	Arbeidsnormen
	Anheuser-Busch InBev NV	15-04-19	Arbeidsnormen
7	Apple Inc.	15-10-24	Mensenrechten
	Apple Inc.	15-10-24	Arbeidsnormen
	Apple Inc.	15-10-24	Corruptie
8	AtkinsRealis Group Inc.	15-02-21	Milieu
	AtkinsRealis Group Inc.	01-04-24	Mensenrechten
9	Barrick Mining Corporation	15-07-24	Mensenrechten
	Barrick Mining Corporation	15-07-22	Mensenrechten
	Barrick Mining Corporation	15-07-24	Milieu
	Barrick Mining Corporation	15-07-24	Milieu
10	Booking Holdings Inc.	15-04-25	Corruptie
11	Cardinal Health, Inc.	17-02-25	Mensenrechten

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
12	Carrefour SA	15-04-22	Arbeidsnormen
13	Caterpillar, Inc.	16-02-26	Mensenrechten
14	Cencora, Inc.	15-04-25	Mensenrechten
15	Coca-Cola Europacific Partners plc	16-02-26	Arbeidsnormen
16	Consolidated Edison, Inc.	15-04-25	Milieu
17	CVS Health Corporation	17-02-25	Mensenrechten
18	Dabur India Limited	16-02-26	Mensenrechten
19	Deutsche Telekom AG	15-02-23	Mensenrechten
	Deutsche Telekom AG	15-07-20	Arbeidsnormen
20	Edison International	15-07-25	Mensenrechten
21	EDP SA	16-02-26	Mensenrechten
22	Elevance Health, Inc.	16-02-26	Corruptie
23	Fast Retailing Co., Ltd.	17-02-25	Arbeidsnormen
24	First Quantum Minerals Ltd.	15-04-25	Milieu
25	Godrej Consumer Products Limited	16-02-26	Mensenrechten
26	Humana Inc.	16-02-26	Corruptie
27	Iberdrola SA	15-10-25	Milieu
	Iberdrola SA	15-04-21	Mensenrechten
28	JD Sports Fashion Plc	15-10-24	Mensenrechten
29	L'Oreal SA	16-02-26	Mensenrechten
30	Marriott International, Inc.	17-02-25	Mensenrechten
31	McDonald's Corporation	17-07-23	Arbeidsnormen
	McDonald's Corporation	16-02-26	Arbeidsnormen
32	McKesson Corporation	17-02-25	Mensenrechten
33	Medibank Private Limited	17-02-25	Mensenrechten
34	Meta Platforms, Inc.	17-02-20	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-10-24	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-07-21	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-10-24	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-07-21	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	17-02-20	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-10-24	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-10-24	Mensenrechten
35	NHPC Limited	17-02-25	Mensenrechten
36	Norfolk Southern Corporation	17-07-23	Milieu
37	Pan American Silver Corp.	16-10-23	Mensenrechten
38	Pegatron Corp.	15-10-24	Arbeidsnormen
39	Porsche AG	15-04-25	Milieu

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
40	Robinhood Markets, Inc.	15-07-24	Mensenrechten
41	Securitas AB	15-10-21	Mensenrechten
42	Singapore Telecommunications Limited	17-02-25	Mensenrechten
43	Snowflake Inc.	17-02-25	Mensenrechten
44	Starbucks Corporation	15-07-22	Arbeidsnormen
45	Target Corporation	15-10-24	Arbeidsnormen
46	The Coca-Cola Company	27-05-20	Arbeidsnormen
	The Coca-Cola Company	16-02-26	Mensenrechten
47	The Toronto-Dominion Bank	17-02-25	Corruptie
48	T-Mobile US, Inc.	15-02-23	Mensenrechten
	T-Mobile US, Inc.	15-02-23	Arbeidsnormen
49	UBS Group AG	15-07-20	Mensenrechten
50	United Parcel Service, Inc.	15-07-25	Corruptie
51	Volkswagen AG	15-07-19	Milieu
	Volkswagen AG	17-10-22	Milieu
52	Wells Fargo & Company	15-07-25	Mensenrechten

8.8. Afkortingenlijst

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CCS	Carbon capture and storage	CCS houdt in dat bij de verbranding van fossiele brandstoffen koolstofdioxide wordt afgevangen en vervolgens ondergronds geïnjecteerd en opgeslagen. Op die manier wordt voorkomen dat dit vervuilende broeikasgas de atmosfeer binnendringt.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieu-impact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieuraportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive	Europese richtlijn die ondernemingen verplicht om te rapporteren over duurzaamheidsaspecten zoals milieu, sociale kwesties en governance. De CSRD stelt eisen aan transparantie, dubbele materialiteit en externe assurance, en vervangt de eerdere Non-Financial Reporting Directive (NFRD).
CSDDD	Corporate Sustainability Due Diligence Directive	Europese richtlijn die ondernemingen verplicht om gepaste zorgvuldigheid toe te passen in hun waardeketen op het gebied van mensenrechten en milieu. De CSDDD vereist identificatie, preventie en mitigatie van negatieve impacts, en legt ook rapportageverplichtingen op.
CHRB	Corporate Human Rights Benchmark	In 2017 opgerichte benchmark vergelijkt zo'n 100 bedrijven op hun mensenrechtenbeleid.
ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
GRI	Global Reporting Initiative	GRI is een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. In een duurzaamheidsverslag communiceert een organisatie publiekelijk over haar economische, milieu- en sociale prestaties.
ICCR	Interfaith Center on Corporate Responsibility	ICCR is een coalitie van geloof- en waarden gedreven investeerders die betrokken aandeelhouderschap en 'engagement' met ondernemingen zien als een krachtige katalysator voor verandering.
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveau's van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen/ 'OECD Guidelines'	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OESO richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OESO lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 1,5 graad (maximaal 2 graden) opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond 4 thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabielheid. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
		investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren. U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V. is statutair gevestigd en houdt kantoor in Zeist (Handelsregister nr. 18059537). Achmea IM is als beheerder van beleggingsinstellingen, zoals bedoeld in artikel 2:65a Wft, geregistreerd bij de Autoriteit Financiële Markten ("AFM") in Amsterdam (AFM registratie 15001209).

Disclaimer bij het uitsluitingsproces

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks of tweejaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum van de Achmea IM beleggingsfondsen. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.